

Az idegenforgalmi statisztika problémái.¹⁾

Les problèmes de la statistique du tourisme.¹⁾

Napjainkban mind gyakrabban és intenzívebben hangoztatják az idegenforgalom fejlesztésének szükségét s e célból úgy Budapest székesfőváros, mint az ország illetékes faktorai erős propagandát fejtenek ki. Ebben a működésben azonban a mi hatásaink és társadalmunk még messze elmaradnak a külföldi államok legtöbbjétől, amelyek az idegeneknek országukba való édesgetése tárgyában immár évtizedes propagandára hivatkozhatnak. A külföld már rég tudatára ébredt annak, hogy az idegenek forgalma egy-egy országra nézve oly jelentékeny közgazdasági tényező, mely az ország fizetési mérlegét is előnyösen befolyásolni képes. Hazánkban *Fellner Frigyes*²⁾ volt az első, aki a nemzeti vagyona és fizetési mérlegre vonatkozó tanulmányaiban e kérdésre is kiterjeszkedett. Újabban a kérdéssel foglalkozó egyéb írók közül *Szigeti Gyula* egyik tanulmányában³⁾ hasonlóképpen rámutatott arra, hogy Magyarország nemzetközi fizetési mérlegének aktív oldalán az idegenforgalomból eredő bevételnek mily jelentősége van, másrészt hogy a külföldre utazó magyarok a mérleg passzív oldalát mennyire terhelik meg. Abban az arányban, amint az idegenforgalom jelentőségének felismerésével annak fejlesztésére a külföldön is, hazánkban is mind nagyobb gondot fordítottak, lépett előtérbe egy, a mozgalmat híven feltüntető, megbízható *idegenforgalmi statisztika* iránti kíváncsóság is, mely statisztika nélkül az ország vagy a város idegenforgalmát fejleszteni kívánó közületek sem fejthetnek ki céltudatos és eredményes munkát. Mert ez a statisztika

tárja fel az idegenforgalom terén mutatkozó hiányokat vagy fonákságokat s ez mutat rá arra, mely irányban kell a megkívántató propagandamunkát megindítani, merre és minő eszközök felhasználásával várható eredmény. Érthető tehát, hogy mindenütt felhangzik a kíváncsóság egy jó idegenforgalmi statisztika megteremtése iránt s minél fejlettebb valahol az idegenforgalom, annál hangosabban jelentkezik a részletekbe menő idegenforgalmi statisztika iránti követelés.

Ezeket a kíváncsóságokat a hivatalos statisztika — sajnos — csak ritkán tudja kielégíteni; sok helyen egyáltalában nincs még megszervezve a statisztikának ez az ága, másutt a rendelkezésre álló statisztika nem elegendő a kérdés megfelelő megvilágítására, avagy nem eléggé megbízható. Egy pillantás az idegenforgalmi statisztika mai állapotára hamar meggyőz arról, hogy ez a statisztika ma még a gyermekkorát éli, mert egyrészt — mennyiségileg — koránt sem öleli fel az országok egész idegenforgalmát, másrészt pedig — minőségileg tekintve — szervezete sem olyan, hogy kielégíthetné a jogosult igényeket. Ezenkívül a különböző országokban és városokban ma létező idegenforgalmi statisztikák nem épülnek fel azonos elveken s ebből kifolyólag tartalmilag is annyira különbözők, hogy nemzetközi, vagy akár csak országonbelüli összehasonlításokra csak ritkán adják meg a lehetőséget; már pedig éppen az idegenforgalom fejlesztését célzó akcióknak van szükségük arra, hogy saját országuk idegenforgalmi adatait más államok vagy városok hasonló eredményeivel összehasonlíthassák s ebből az összehasonlításból hasznot meríthessenek.

Honnan van az idegenforgalmi statisztikának ez a hátramaradottsága? Első és alapvető oka kétségkívül abban van, hogy a hatóságok a legtöbb helyen még nem tértek rá az idegenforgalom megállapítására legalkalmasabb és egyedül helyes primár alapra, hanem csak másodlagos forrásból (túlnyomólag a rendőrség nyilvántartásai-ból) merítik a szükséges adatokat, mely nyilvántartások azonban nem statisztikai,

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1929 november 5-i előadóülésén tartott előadás. — *Cette conférence, faite dans la séance du 5 novembre 1929 de la Société Hongroise de Statistique, paraîtra en français dans le No 4 1929 du „Journal de la Société Hongroise de Statistique“.*

²⁾ Lásd többek között: *Fellner Frigyes: Le bilan des paiements internationaux de la Hongrie actuelle. (Bulletin de l'Institut International de Statistique, tome XXI. 339—370 lap, különösen a 348—349. lap.)*

³⁾ *Szigeti Gyula: Magyarország nemzetközi fizetési mérlegének alakulása 1923-ban és 1924-ben. (Magyar Statisztikai Szemle, III. évfolyam, 1925. a 468. és 480. oldalon.)*

hanem elsősorban rendészeti célokat szolgálják és ez okból korántsem képesek a maga teljességében szolgáltatni azt az anyagot, mely a modern igényeknek megfelelő idegenforgalmi statisztika előállítására szükséges és alkalmas. Egy másik, nem kevésbé súlyos hiány abban rejlik, hogy a különféle idegenforgalmi statisztikák nem ölelik fel a forgalmat a maga egészében, hanem annak csak kisebb-nagyobb részeit, mely részek azonban államonként és városonként nem azonosak és így tartalmilag sem fedik egymást. Ez arra vezethető vissza, hogy az idegenforgalmi statisztikában szereplő fogalmak még ma is bizonytalanok és az idegenforgalmi statisztikának számos problémája még megoldatlan. Így a kérdéseknek egész raja merül fel, melyeknek tisztázása előtt egységes, összehasonlítható statisztikát várni nem lehet. Ilyen kérdések:

1. az idegenek fogalmának tisztázása;
2. az idegenforgalom különböző formáinak megállapítása;
3. az idegenforgalmi statisztikai anyag előteremtésének módja és forrásai;
4. az idegenforgalmi statisztika belső tartalma;
5. az idegenforgalmi statisztika feldolgozásának és közzétételének módja.

Ime néhány kérdés, mely tisztázást igényel és melyet ezért ez alkalommal fejtegetni óhajtok, a nélkül azonban, hogy a rendelkezésemre álló idő rövidsége miatt a kérdés valamennyi részletére kiterjeszkedhetném.

1. Az „idegenek“ fogalma.

Bármily furcsának hangozzék is, ki kell jelentenem, hogy ma még nincs egyöntetű megállapodás arra nézve sem, kik értendők azon idegenek alatt, akikre a statisztikát ki kell terjeszteni. A közfelfogás szerint ez nem lehet kétséges: mindenki, aki mint idegen látogat el valamely városba (tehát aki nem lakója a városnak), felveendő az idegenforgalmi statisztikába. Ez a nagyon egyszerű és magától értetődőnek látszó definíció azonban nyomban csődöt mond, mihelyt közelebbről elemezzük az idegenek tömegét; mert mihelyt a dolog mélyébe nézünk, sorra támadnak kételyeink és aggályaink. Abban a tekintetben bizonyára nincs véleménykülönbség, hogy mindazok, akik országot látni, előttük ismeretlen vidéket és városokat nézni jönnek valahová, tehát akik túlnyomóan szórakozás céljából utaznak, az ú. n. kénjutazók (Ver-

gnügungsreisende) vagy — helytelen elnevezéssel — turisták (mert a turista szó a forgalom egy másjellelű típusára van lefoglalva) ide tartoznak. Semmi kétség nem lehet aziránt sem, hogy azon idegenek, akik gyógyfürdők látogatása, tehát gyógykezelés vagy üdülés céljából jönnek ide, hasonlóképpen belefoglalandók az idegenforgalmi statisztikába. Hiszen a nagy fürdőhelyek forgalma (utalok a világfürdőkre, mint p. o. Wiesbaden, Nauheim, Baden-Baden, Pöstyén stb.) túlnyomórészt ily látogatókból kerül ki s ezek az ország idegenforgalmának jelentékeny hányadát teszik. De mi történjék a szanatóriumokban vagy kórházakban ápolott betegekkel, kik idegenből jönnek ide? Úgyebár alig gondolunk arra, hogy a Rókus- vagy Szent István-kórház nem budapesti betegeit fővárosunk idegenforgalmába belefoglaljuk. Ámde, hol van a határ a gyógyfürdő, vagy p. o. a Svábhegyi szanatórium látogatói (kik között rengeteg sok az idegen, sőt külföldi) és a köz- vagy magánkórházak betegei között, amely utóbbiak között évenként van 12—14.000 idegenből jött egyén, akiket részben a vidéki kórházhiány, részben a budapesti kórházak jó hírneve hoz ide, — akárcsak gyógyfürdőink országos híre! És ha a gyógyfürdőink által idevonzott elemek joggal részét teszik idegenforgalmunknak, felvethető a kérdés: miért nem számítjuk oda azon sokezer nem budapesti ifjút, akit iskoláink, egyetemünk és egyéb tudományos vagy művészeti intézeteink vonzanak ide, vagy akik katonai szolgálatra vagy más, rövidebb-hosszabb ideig tartó elfoglaltságra jönnek ide? Mi történjék a kereskedelmi és más üzleti utazókkal, kik tömegesen lepik el és állandóan járják városainkat és sok helyütt az idegenek forgalmának javarészét, M. m. Frankfurtban p. o. felét, sőt kétharmadát teszik.¹⁾ Ime máris számos kétség és aggály és az idegenek elbírálásában többféle — legalább látszólagos — következetlenség! Hol itt a határ, mely a tulajdonképeni, mondjuk minősített idegenforgalomhoz tartozókat elkülöníti a forgalom egyéb nemei által mozgásba hozott és szintén a városba özőnlő tömegektől?

Látjuk, hogy egymaga a helyváltoztatás (déplacement), az utazás, az idegen helyek felkeresésének ténye nem lehet kritériuma

¹⁾ Dr. Busch: Wanderungen und Fremdenverkehr in Frankfurt a. M. (Beiträge zur Statistik der Stadt Frankfurt a. M., Neue Folge, Ergänzungsblatt Nr. 12.)

az idegenforgalomnak; mert akkor talán még a vidéki cselédek is belekerülnének ennek statisztikájába, ami nyilván abszurdum volna. Kell tehát hogy legyen valami különleges ismertető jele, mely a tulajdonképeni, „minősített“ idegeneket megkülönböztesse azoktól, kiknek forgalma más elbírálás alá esik. Nézetem szerint az idegenforgalomnak két fontos kritériuma van: az egyik az idegen helyen való tartózkodásnak *ideiglenes (átmeneti) jellege*, a másik az *állandó kereseti szándék hiánya*.

Az első kizárja az idegen tanulóknak, az állást vállaló alkalmazottaknak, a katonai szolgálatra bevonulóknak az idegenforgalomba való befoglalását, a másik távoltartja statisztikánktól az idegenből érkező összes munkakeresőket, a cselédeket, a vidékről vagy külföldről érkező házi és nevelői alkalmazottakat (tehát a német Fräuleinokat, a francia bonneokat, az angol nurse-öket is) és mind azon egyéb foglalkozású egyéneket, kik kereset, életfenntartás céljából tódulnak a városokba. Ez a megállapítás talán önkényesnek látszik és bizonyos fokig talán ellenkezik a tényleges helyzettel, mert p. o. a százakra és ezrekre rúgó hallgatóknak a híres egyetemekre való özönlése kétségkívül egy neme az idegenforgalomnak, sőt közgazdasági szempontból a forgalomnak igen jelentős tényezője, mégis ott tartózkodásuknak huzamossága ellenkezik az idegenforgalom fogalmával és különleges jellegével s ezért ki kell rekeszteni az idegenforgalom nyilvántartásaiból.

Ha a huzamos tartózkodás és az állandó kereseti szándék ismérvei alapján sikerült az idegenforgalom keretéből kiküszöbölni az oda nem tartozó elemeket, nézzük most, hogy e két kritérium alapján a kényutazókon és a gyógyfürdők látogatóin kívül kiket tekinthetünk minősített idegeneknek? Kimerítő taxatív felsorolást adni alig lehet, de az idegeneknek leggyakoribb és legjellemzőbb kategóriáit mégis felemlíthetjük. Elsősorban — mint talán legnépesebb kategóriát — a *kereskedelmi és egyéb üzleti utazók* csoportját kell említenem. Ezeket a felületes szemlélet talán, keresetüknél fogva ki akarná rekeszteni az idegenforgalom keretéből, valójában azonban ezek nem kereseti szándékkal, nem életfenntartás céljából érkeznek, hanem foglalkozásuk és hivatásuk természetéből kifolyólag vannak folytonos utazásra utalva s így jogosan számítandók az idegenforgalomhoz, úgy, ahogy

azt a Nemzetközi Statisztikai Intézet kairói ülésén 1927 december 31-én előterjesztett *Cadoux*-féle javaslat is kifejezetten hangsúlyozta, mely azonban ezeknek a többi idegenektől való elkülönítését is kívánta.¹⁾ Ide kell számítanunk mindazokat, kik *hivatalos megbízásból* utazva keresik fel városunkat, továbbá a *tanulmányúton lévők*et, a *tanulmányi kirándulásokban, ifjúsági és egyéb társas kirándulásokban* résztvevőket. A *kiállítások* idegen látogatói, a *kongresszusok* résztvevői, *nagygyűlésekre, tudományos, gazdasági vagy politikai jellegű rendezésekre* érkező idegenek, a *nemzetközi tanár-, diák- vagy orvoscserek* és mindennemű más cselekedő résztvevői, a színházak és hangversenytermek idegen művészvendégei, körúton levő tudósok, felolvasók, cirkuszok és egyéb szórakoztató vagy mutatványos helyek vendégei stb. az idegenforgalom számottevő tényezői, kivált a nagyvárosokban. Nem szabad megfeledkezni a magánlakásokba szálló *rokonok látogatók és vendégek* nagy tömegéről sem, akik az idegenforgalomnak egyik igen jelentékeny, eddig — sajnos — kevéssé méltatott, mert statisztikailag nehezen megfogható részét teszik. Figyelmünket ki kell terjesztenünk az *átutazó kivándorlókra* is, amennyiben azok a városban megállapodnak, illetve megszállnak. A vidéki városokban vagy községekben, fürdőhelyeken vagy klimatikus helyeken *nyaraló közönség* sokhelyütt az idegenforgalom zömét alkotja s tömegeinek abszolút méreteinél fogva különös figyelmet érdemel.

Ami végül a *kórházakban ápolott idegen betegek*et illeti, kétségtelen, hogy azok mindkét pozitív kritérium alapján az idegenforgalomba tartozóknak volnának veendőik. Mégis úgy látjuk, hogy ezeket sehosem számítják oda, kétségkívül azon okból, mivel ezek nagy része a köz terhére nyer ott ápolást s mint teherként kikapcsolandó az idegenforgalomnak egyéb aktív természetű kategóriái közül. Ugyanezen okból nem szabad számbavenni a toloncúton vagy más hatósági asszisztencia mellett átmenetileg felhozott s büntetőjogi elbánás alá vett idegen egyéneket sem. Az „idegen“ fogalmának meghatározásában ugyanis jelentős tényező az egyén *szabad akarata és elhatározása is*, mely őt útra viszi és természet-

¹⁾ *Gaston Cadoux: Projet d'organisation internationale de la statistique du tourisme. (Bulletin de l'Institut International de Statistique, Tome XXIII, 2e livraison, 502—505. lap.)*

szerűleg az utazó hozzátartozóira (vele utazó családtagjaira és cselédségére) is kiterjed. Akik akarataikon kívül — hatósági kényszer hatása alatt — kerülnek idegen helyre, az idegenforgalom kritériumától távol vannak.

2. Az idegenforgalom különböző formái.

Ha a fentiekben sikerült meghatározni az „idegen“ fogalmát és megvonni az idegenforgalomban szereplő néptömeg határvonalait más, mozgásban levő néprétegekkel szemben, immár szemügyre vehetjük az idegenforgalom különböző formáit. Az idegenforgalom mindenütt kétféle formában jelentkezik: egyrészt *a*) kívülről (vidékről vagy külföldről) érkeznek ide idegenek és másrészt *b*) innen mennek kifelé (vidékre vagy külföldre) saját honfitársaink. A forgalom első formáját *aktív idegenforgalomnak* nevezzük, a második a *passzív idegenforgalom*. A forgalom mindkét nemének nagy gazdasági jelentősége van, de míg az első az állam fizetési mérlegében jelentékeny bevételt jelent, a második óriási teherként jelentkezik. Bocsássuk rögtön előre, hogy minden város vagy állam hivatalos statisztikája, de éppen úgy minden magán- és egyéb statisztika is, *közvetlenül* csakis az aktív idegenforgalmat állapíthatja meg statisztikailag, mert valamely helyre (városba, gyógyfürdőbe stb.) érkező idegeneknek számbavételére vannak módok és lehetőségek, passzív idegenforgalmi statisztika ellenben *közvetlen módon* sohasem fog léte sülni, mert a tőlünk külföldre utazó vagy nyaralni induló tömegeket semmiféle módon megfogni és statisztikailag fixírozni nem tudjuk. De a passzív idegenforgalomban résztvevő tömegeket megtaláljuk a vidéki helyeken vagy a külföldön megforduló s ott az illető hely aktív idegenforgalma gyanánt megállapított néptömegekben s azokból kivonva, saját passzív idegenforgalmunk komponensei gyanánt számbavehetők. Ennek előfeltétele azonban az, hogy minden államban vagy legalább annak nagyobb városaiban vezetessék oly statisztika az aktív idegenforgalomról, mely az ott megforduló idegeneknek országok szerinti megkülönböztetését lehetővé tegye. Ha Európa minden államában léteznék ily módon készült statisztika, akkor Magyarország passzív idegenforgalmát — az egyes államokban megforduló magyarországi vendégek számainak összegezése által — könnyen megállapíthatnók. Sajnos, ettől a le-

hetőségtől még messze vagyunk, egyrészt, mert nem minden állam rendelkezik idegenforgalmi statisztikával és másrészt, mert ott is, ahol ilyet találunk, gyakran hiányzik az idegeneknek származási országok szerinti részletezése vagy nem minden állam szerepel a kimutatásban egyenként.¹⁾ Sajnos, hogy a külföldi statisztikák a kérdést rendszerint csak az aktív forgalom szempontjából figyelik és kevés tekintettel vannak arra, hogy a passzív forgalom szempontjából mily eminens jelentősége volna az idegenek országok szerinti részletezésének.²⁾

Hangsúlyoznom kell még, hogy *állami* idegenforgalmi statisztika olyan értelemben, hogy az az állam *egész* területét felfölelné, alig van. Teljes akkor volna az állam idegenforgalmi statisztikája, ha az felfölelné az állam összes községeit, úgyhogy bárhol fordulna meg idegen, az a statisztikai számbavételt nem kerülhetné el. Ezt azonban nem találjuk sehol. Az idegeneket rendszerint csak egyes nagyobb városokban, fürdőhelyeken vagy nyaralótelepeken veszik számba s ezek adatainak összegezésé-

¹⁾ Ennek sajnálatos példáját látjuk a német statisztikában is. A német városi statisztikusok szövetségének idegenforgalmi kérdőíve sem kívánta az összes államok egyenkénti felsorolását. Ebből kifolyólag a Statistisches Jahrbuch deutscher Städte XXIII. évfolyamának 438—441. oldalain közölt táblázat Magyarországot a Sz. H. Sz. állammal közös rovatban szerepelteti. Sőt a megelőző XXII. évfolyamban Ausztria, Magyarország, a Sz. H. Sz. állam és Cseh-Szlovákia szerepel közös rovatban, egyes városok pedig ugyanebbe a rovatba foglalták bele még az összes Balkán-államok adatait is. Világos, hogy ily összevont adatok a gyakorlati idegenforgalmi politika szempontjából teljesen értéktelenek. Akadnak olyan német városok is, melyek az összes külföldieket még ma is *egy* tételben, minden részletezés nélkül közlik és az országok szerinti megkülönböztetést teljesen mellőzik. Régebbi kiadványokban Magyarország rendszeren Ausztriával szerepelt együtt egy közös tételben.

²⁾ A passzív idegenforgalom megállapításának kísérletével találkozunk Németországra vonatkozólag, a *Wirtschaft und Statistik* című folyóirat 1929. évi októberi számában (Statistische Unterlagen über den Fremdenverkehr im Deutschen Reich und im Ausland, 858—859. lap), ahol 19 állam (illetve ezek egyes városainak) aktív idegenforgalma van összeállítva s azok közül 14 részére az ott megfordult németek száma is. Utóbbi tételek összegezése adná Németország passzív idegenforgalmát; amint azonban az összeállításból látható, a statisztikák nagyon hiányosak, így p. o. az ott felsorolt államok (városok) közül Franciaország (Páris), Lengyelország, Lettország (Riga), Norvégia és Palesztina nem mutatja ki a németeket külön; más államok (p. o. Németalföld, Skandinávia) részletezése még több állam statisztikájában hiányzik.

ből készül azután az a statisztika, mely az egész állam idegenforgalmának statisztikája gyanánt kerül közzétételre. Ebből a statisztikából hiányzik mindazon helyeknek forgalma, melyekre a statisztikai nyilvántartás nem terjed ki. És ha koncedálnunk is kell, hogy az állam összes helyeinek az idegenforgalom szempontjából való számbavevétele alig vihető keresztül, mégis tisztában kell lennünk azzal, hogy az ilyen „állami” statisztika értéke attól függ, hogy az idegenek által felkeresett helyeknek mekkora részét tudta megfigyeléseibe belefoglalni. Ily szempontból legteljesebb a bajor statisztika, mely több mint 900 helyre, tehát az idegenforgalom szempontjából számbavehető minden községre terjeszti ki megfigyeléseit. Már kevésbé teljes, de még mindig kielégítő az osztrák statisztika, mely az idegenek forgalmát 101 nagyobb városban és jelentékenyebb fürdőben, nyaraló- és turisztatelepen figyeli meg. Ellenben semmiképen sem elégíthet ki olyan állami statisztika, mely csak néhány nagyobb város adataira támaszkodik. Az így megalkotott állami statisztika tehát a tényleges forgalomnak mindig csak egy bizonyos — nagyobb vagy kisebb — részéről ad képet s ekként a forgalomnak csak olyan *alsó határát* jelzi, melyen a tényleges forgalom messzire túlemelkedik.

Másként áll a dolog az egyes *városok vagy fürdők* idegenforgalmi statisztikájával. Ezeknek aktív idegenforgalmi statisztikája teljes lehet, ha felöleli az érkezett idegenek egész tömegét, ami tisztán a statisztika megfelelő szervezettségétől függ. Viszont a városok *passzív* idegenforgalmának méreteit sohasem fogjuk megállapítani tudni, azon egyszerű okból, mivel a külföldön vezetett ilyen statisztikák, még ha azok a fejlettség magas fokán állanak is, az ott megszállt idegeneket a legjobb esetben is csak országok szerint megkülönböztetve közlik, de kimutatásaikban nem részleteznek egyes *városokat*. Így elméletileg lehetséges volna, hogy Magyarország *passzív* idegenforgalmának adatait megkapjuk, (az összes külállamok statisztikájából), de Budapestét sohasem fogjuk tudni még csak megközelítőleg sem megállapítani.

Az idegenforgalom abban az értelemben, amint mi felfogjuk, magába foglalja mindazokat az egyéneket, akik — az általunk felállított elvek értelmében — valamely helyre *bárhonnan* érkeznek, tehát akár a külföldről, akár a belföldről. Sokan és

soká úgy értelmezték az idegenforgalmat, hogy azt pusztán csak a *külföldről* érkező vendégek alkotják és nem tartozik hozzá a belforgalom, vagyis a saját országából eredő látogatók forgalma. Az idegenek fogalmának lényege szerint a két csoport között (külföldiek és hazaiak között) különbség nincs, mennyiségileg pedig a belforgalom szolgáltatja idegen tömeg sokszorta nagyobb mint az a kvóta, mellyel a külföld adózik bármely államnak vagy városnak. Hiányos maradna tehát az idegenforgalmi statisztika is, ha nem ölelné fel a belforgalomból eredő tömegeket. Innen azok a törekvések, melyek az idegenforgalmi statisztikának a teljes forgalomra való kiterjesztését kívánják, amely kívánságnak a Nemzetközi Statisztikai Intézet kairói szessziójának 1928 január 4-én tartott összes ülésében *Winkler* bécsi tanár adott kifejezést, a nélkül azonban, hogy javaslatát siker koronázta volna.¹⁾ Úgy áll tehát még ma is a helyzet, hogy helyenkint csak a *nemzetközi idegenforgalom* megfigyelésére helyeznek súlyt s az idegenforgalmi statisztika feladatát ezzel kimerítettnek tekintik, míg a számszerűleg sokkal jelentékenyebb *nemzeti idegenforgalmat* mellőzik, vagy csak egy tételben állapítják meg ennek nagyságát, az idegenek eredetének közelebbi kutatása nélkül. A nemzeti idegenforgalom jelentősége megítélhető abból, hogy az összforgalomból belföldi volt Berlinben 88%, Hamburgban 86%, Nürnbergben 85%, Wiesbadenben 82%, Budapesten rendszerint 70—72%, az ország megcsonkítása óta még ennél kevesebb, mivel a csonka ország kevesebb idegent szolgáltat és a megszállott területekről érkezők most már a külföldi idegenforgalomhoz számítandók.

¹⁾ Lásd: *Bulletin de l'Institut International de Statistique, Tome XXIII. 1re livr.* 189. lap. A javaslat csodálatos módon nagy ellenzésre talált. Ennek a különös felfogásnak *Colson* adott legelősebb formában kifejezést, midőn azt mondta, hogy sajnálná, ha a legközelebbi ülés napirendjén szerepelne a belforgalom („*tourisme intérieur*”) statisztikája, „mely kevésbé érdekes és nagyon nehéz. Nem tartozik azok közé, melyekre nézve kívánatos volna a statisztikai módszereket a különböző országokban egyöntetűvé tenni” (u. o. 171. lap). Ehhez a felfogáshoz csatlakozott az idegenforgalmi statisztika előadója, *Cadoux* is. Az összes ülés nem fogadta el *Winkler* javaslatát, mely a belforgalom tanulmányozását a nemzetközi idegenforgalmi statisztika tanulmányozására hivatott bizottságra kívánta bízni, hanem azt a be- és kivándorlási statisztika tanulmányozására kiküldött bizottsághoz utalta át, melyhez nyilván semmi köze nincs.

3. Az idegenforgalmi statisztika anyagának előteremtése.

A statisztikai adatgyűjtéshez fűződő az az imminens érdek, hogy az anyag megbízható módon, lehetőleg első kézből gyűjtésük be, az idegenforgalmi statisztikában még kevésbé érvényesülhetett. Többféle eljárás módszert vettek e tekintetben alkalmazásba. A nélkül, hogy hosszabban e kérdésnél időzni akarnék, legyen szabad csak röviden ráutalni arra, hogy minden olyan kísérlet, mely az országba érkező idegeneket akkor kíváná számbavenni, amikor azok az országhatárt átlépik, hiábavaló, mert ezzel a kísérlettel előre megállapítani, hogy az idegen hol, mikor és mennyi időre fog megállapodni, természetesen lehetetlen. De még azt sem lehet ezen az úton megállapítani, hogy az idegen általában fog-e az országban megállapodni és nem utazik-e az országon egyszerűen csak keresztül, amikor is az ország idegenforgalmában egyáltalában nem szerepelhet. Az idegenek érkezését csak akkor és ott állapíthatjuk meg, amikor és ahol útjukat megszakítva megszálltak, tehát városokban, fürdőhelyeken, nyaralótelepeken stb. Mivel az ily helyekre érkező idegenek — de kivált a külföldiek — ott bizonyos bejelentő kényszernek vannak alávetve, a legtöbb helyen legcélszerűbbnek vélték, hogy az idegenforgalmi statisztika céljaira is ezen rendőri bejelentések vétessenek igénybe. Így látjuk, hogy p. o. a német városok statisztikai hivatalai a rendőrségtől kapják meg az ott megfordult idegenekre vonatkozó anyagot s ez a *másodlagos forrás* ott — közismert és a német statisztikai körökben is gyakran hangoztatott hiányai dacára — annyira nélkülözhetetlennek látszott, hogy még oly kiváló szakember is, mint Zahn Frigyes, a bajor statisztikai hivatal elnöke, a német városi statisztikusok szövetségének az 1927. évben Nürnbergben tartott ülésében¹⁾ kijelentette, hogy „az idegenforgalmi statisztika a rendőri bejelentő kényszerrel áll és bukik“. Nem tudok ezzel a kijelentéssel egyetérteni. Az ez uton nyert anyag oly másodlagos forrásból származik, mely adatgyűjtéseit nem az idegenforgalom és még kevésbé ennek statisztikája érdekében és kívánalmi szerint, hanem tisztán rendészeti célok szerint írá-

nyítja. Ez az anyag, mely csak annyiban teljes, amennyiben az idegeneknek zaklatásával járó rendőri bejelentések is teljesek lehetnek, az idegenforgalmi statisztikának már azért sem felel meg, mert sok helyütt nem öleli fel az összes idegeneket. A bejelentő kényszer ugyanis nem azonos még a német városokban sem. Így p. o. Lipcsében a magánlakásokban megszállt idegeneket csak akkor kell bejelenteni, ha három nappal tovább maradnak ott, ellenben a nagy Messék idejében megszálló látogatók rövidebb tartózkodás esetén is bejelentendők, de csak amennyiben mint árusítók vagy vevők jelennek meg. Drezdában a magánlakásokba szállt idegenek részére a bejelentési kényszer csak egyheti tartózkodás után kezdődik. Ily intézkedés folytán az idegenek jó része már teljesen kiesik a statisztikából és nagyon közel esik a feltevés, hogy ha valamely idegent hét napon át nem kell bejelenteni, akkor — ha pár nappal tovább is marad ott — már be sem jelentik. A rendőri bejelentések hiánya továbbá az is, hogy az idegenek kijelentése hézagosan van szabályozva (Drezdában a belföldi vendégekre nézve egyáltalában nem áll fenn) s így az idegenek tartózkodásának tartama — ami pedig rendkívül fontos — egyáltalában nem állapítható meg.

Nézetem szerint az idegenforgalmi statisztika anyagát is csak elsődleges, *primär forrásból* szabad meríteni. Ezt a forrást pedig csak azok az intézmények (szállodák, penziók, gyógyfürdők vagy egyéb szállóhelyek, magánlakások is) szolgáltatathatják, melyekben az idegen *megszállt*. Hogy az adatgyűjtésnek ez a módja lehetséges, mutatja a budapesti példa, ahol a Székesfőváros Tanácsa már 1910-ben a szállodai és vendéglői ipar gyakorlásáról szóló szabályrendeletbe foglalta bele a szállodák és vendégfogadók adatszolgáltatási kötelezettségét, mely utóbb a penziókra és gyógyfürdőkre is kiterjesztetett. Ezen szabályrendelet értelmében minden ily szállásadó tartozik havonta a fővárosi statisztikai hivatalhoz az e célra szolgáló űrlapon részletes lajstromot küldeni, melybe a nála megszállt minden egyes vendégről, illetve vendégfőről tartozik a lajstrom egy-egy szelvényét kitölteni (az ott netán megszállt budapesti lakóktól eltekintve) az érkezés és elutazás napjának, a személyek számának és rendes lakóhelyének (község, vármegye, külföldieknél ország is) feltüntetésével. Ebből az egyszerű szelvényből a hivatal megkap

¹⁾ Verhandlungsbericht über die XXXV. Konferenz des Verbandes der deutschen Städtestatistiker. Nürnberg, 1928., a 14. lapon.

minden adatot, amire szüksége van, megállapíthatja az idegenek számát, tartózkodásuk tartamát, t. i. az itt töltött éjjelek számát, tetszésszerű tagozódásban (az érkezés napján el is utazókat, tehát itt nem éjjelezőket is kimutatva), az idegenek származását országok vagy országrészek, vármegyék vagy akár községek szerint is. Ez a módszer eddig nagyon jól vált be, a beküldött adatok valódiságát és teljességét a hivatal ellenőrizheti a szállodákban vezetett rendőri könyvek vagy akár a rendőrséghez küldött bejelentőlapok alapján s ez az ellenőrzés üdvös hatással van az adatszolgáltató közegekre. Az az aggály, melyet az említett német tárgyalás alkalmával *Saenger*, a porosz statisztikai hivatal elnöke hangoztatott, hogy a megadóztatástól való félelem a ténylegesnél kevesebb idegen bevallására készítheti a szállodákat, nálunk komolyan számba nem jöhet.

A budapesti módszer, bármily tökéletes legyen is alapelveire nézve, mégis csak az idegenek elszállásolására rendelt *intézmények* forgalmát öleli fel s így nem teljes. Az idegenek tekintélyes része ugyanis *magánlakásokba* száll. Ide tódul a rokonok és vendégforgalom legnagyobb része, rendkívüli alkalmakkor pedig (minő a Szent István-napi ünnep, katolikus nagygyűlés, mintáruvásár, kiállítások stb.) a magánlakások sok idegen látogatót is fogadnak be. A forgalomnak ez a jelentékeny tétele a budapesti statisztikából hiányzik, de nem terjed ki rá a külföldi városok legnagyobb részének statisztikája sem, mert a forgalom ezen részének megfigyelése nagyon nehéz. Itt külön helyhatósági intézkedésre volna szükség, mely az így elszállásolt idegeneknek a szállodákéhoz hasonló módon való bejelentésére kötelezné a magánlakások tulajdonosait. Ezen bejelentések ellenőrzésére igénybe lehetne venni a rendőri bejelentőhivatalhoz érkezett bejelentőlapokat, ha azok a statisztikai hivatalnak megfelelő módon rendelkezésre bocsátatnának. Amennyiben azonban az idegenforgalmi statisztikának a magánlakásokra való kiterjesztése nehézségekbe ütköznék, legalább annyiról kellene gondoskodni, hogy a rendkívüli alkalmakkor Budapestre érkező és iskolákban, lakatanyákban, idegenotthonokban vagy más helyeken *tömegesen* elszállásolt idegenekről a megfelelő statisztikai anyag ugyanolyan módon szolgáltatassék be a statisztikai hivatalhoz, ahogy az a szállodák részéről történik. Mivel a tömeges elszállásolás rend-

szerint közintézetekben történik, ennek a rendszabálynak végrehajtása semmiféle nehézségekbe nem ütközhetik. Ha sikerülne a magánlakásokban és közintézetekben elhelyezett idegenek forgalmát ily módon számba venni, akkor fővárosunk idegenforgalmi statisztikája a legszigorúbb igényeknek is megfelelné és mintaképp szolgálhatna bármely más nagyváros részére. Az idegenforgalom statisztikája ez esetben teljes volna, mert felölelné minden idegent, aki ide érkezett és itt megszállt.

Kimaradnának azonban még ez esetben is a statisztikából azok az idegenek (főleg vidékiek, de külföldiek is), akik ide érkezve *sehol sem szállnak meg*, hanem még érkezésük napján el is utaznak. Ezeknek száma nem csekély, közgazdasági jelentőségük sem megvetendő, mert itt étkeznek, vásárolnak, szóval költenek. Semmiféle eljárási mód nem bírja az ilyen idegeneket felkutatni és számbavenni, nemesak nálunk, de másutt sem. (Éppúgy le kell mondani, nézetem szerint, azokról is, kik a főváros külterületén létező s a falusi nép befogadására szánt egyszerű fogadókban szállnak meg, amelyek eddig sem nálunk, sem másutt nem szerepeltek az idegenforgalmi statisztika adatszolgáltatói között. A forgalomnak ez a neme annyira eltérő a minősített idegenforgalomtól, hogy azt bátran figyelmen kívül hagyhatjuk.)

4. Az idegenforgalmi statisztika belső tartalma.

Ha tisztába jöttünk azzal, hogy az idegenforgalmi statisztika anyaga hogyan teremthető elő és honnan szerezhető be, immár foglalkoznunk kell azzal is, hogy ez a statisztika az idegenekre vonatkozólag *minő* anyagot állítson elő, azaz hogy a felvétel az idegeneknek minő egyéni viszonyaira terjeszkedjék ki. A régi gyakorlat megelégedett azzal, hogy az idegeneknek pusztán létszámát állapította meg. Hogyha ez az idegeneknek származásszerű részletezésével párosul, magában véve is kétségkívül érdekes és értékes anyagot ad; de az idegenforgalom közgazdasági jelentősége lényegében attól függ, hogy az idegenek mennyi időt töltenek valahol, tehát mennyi ideig szerepelnek mint fogyasztók, akik külföldről (vagy akár belföldről is) pénzt hoznak be. Ezért a tartózkodás tartamának megállapítása felette fontos s ez leghelyesebben a ma már általánosan elfogadott eljárás szerint az *éjjelezések számának* megszá-

lálása által érhető el. Arra, hogy az idegenek számának megállapításán kívül a forgalom természetének jellemzésére minő egyéb egyéni részletek vétessenek föl, több ízben történtek javaslatok. *Neefe*, a borszlói statisztikai hivatal néhai érdemes igazgatója már 1910-ben javasolta, hogy az idegenek neme, életkora (legalább is a felnőttek és gyermekek megkülönböztetése a 14 éves korhatár által), állása vagy foglalkozása és rendes lakóhelye észleltessék. *Saenger* 1926-ban az idegenek állampolgárságát és lakóhelyét kívánta megállapítani. *Cadoux* 1927-ben a Nemzetközi Statisztikai Intézet kairói ülése elé terjesztett határozati javaslatában¹⁾ követelte az idegenek nevét, lakóhelyét, az érkezés és elutazás napját és azon hely megnevezését, ahonnan az idegen érkezett. Ezen részletek közül a budapesti statisztika csak az idegen érkezésének és elutazásának napját és rendes lakóhelyét kutatja. Az idegenek állampolgárságának megállapítását nem tartom fontosnak, mert az sok esetben nem fedti az idegen lakóhelyét, mely pedig az idegenforgalmi politika szempontjából egyedül mérvadó. Éppen úgy nem látom szükségét annak, hogy az idegen előbbi tartózkodásának helye, ahonnan az idegen érkezett, kérdeztessék, miután ezen tisztán átmeneti jellegű állomás ismeretéhez semmi érdek sem fűződik. Kétségtelen, hogy az idegeneknek nem és kor szerinti megoszlása, különösen pedig foglalkozásuk részletezése felette élénk világot vetne az idegenforgalom természetére és a különböző társadalmi osztályok részvételének mértékére. De ezeknek a részleteknek szorgalmazása az erre hivatott közegeket oly nagy munkával terhelné meg, melyet tőlük kívánni alig lehet. Innen van, hogy oly statisztika, mely ilyen egyéni részleteket követelne, csak elvétve és kis körre kiterjedőleg akad. Szászország p. o. 1922 óta egyéni lapok útján 21 község idegenjeit hat foglalkozási csoport (őstermelés, ipar, kereskedelem, házi szolgálat, közszolgálat, foglalkozás nélküliek) részletezésével tünteti fel, de az erre vonatkozó kiadványban²⁾ egyben panaszkodik, hogy az ezen felvételben résztvevő községek száma évről évre csökken. Be kell tehát érünk az adatszolgáltatásnak azzal a mérsékelt mértékével, melyet a

budapesti statisztika kíván meg és amelyet — a jelenlegi viszonyok között — annak maximumául tekintek, amit kívánni egyáltalában lehet. Legfeljebb óhajtandó volna a szállodáktól követelt lajstromokban az idegenek nevének bejegyzése is, de ez is kizáróan csak a könnyebb ellenőrzés céljából. A legnagyobb súlyt mindenesetre az idegenek rendes lakóhelyének legpontosabb megállapítására kell fordítani, mert az egyes államok a forgalomban való részvételének ismerete minden idegenforgalmi politika és propaganda-akció legszükségesebb és nélkülözhetetlen alapképe.

Történtek kísérletek, melyek az idegenek *jövetelének célját* kívánták kideríteni. Kétségtelenül nem volna közömbös tudni, hogy az idegenek közül hány a tisztán kedvtelésből utazó vagy turista, hány a kereskedelmi, vagy általában üzleti utazó, hány a hivatalos megbízásból utazó és így tovább. Ily részletezés az egyes városok idegenforgalmának karakterét élénken megvilágítaná és az idegenforgalmi politika és propaganda szempontjából is értékes volna. De az erre vonatkozó kísérletek sikertelenek maradtak, mert az utazás céljának statisztikai megállapítása — erre vonatkozó megbízható és statisztikailag értékesíthető adatok megszerzésének lehetetlensége miatt — meghaladja képességeinket.

5. Az idegenforgalmi statisztika feldolgozásának és közzétételének módja.

Az idegenforgalmi statisztika anyagának *feldolgozása* egyrészt az idegenek számának, másrészt tartózkodásuk tartamának, tehát az éjjelezések számának megállapítását célozza. Ameddig *egy* város idegenforgalmáról van szó, addig ez — megfelelő statisztika léte mellett — semmi nehézséggel nem jár. De ha több város eredményeinek, vagy valamely állam összes városai eredményeinek egyesítésével az egész állam idegenforgalmát akarjuk megállapítani, immár bizonyos nehézségekre bukkanunk. Ez esetben ugyanis nem kapjuk meg az országban tényleg megfordult idegen *egyének* számát, hanem — mivel ugyanaz az idegen annyiszor vétetik számba, ahány helyen megfordult — az idegenek *érkezéseinek* számát. Nem tagadható, hogy általános forgalmi szempontból kívánatos volna tudni, hogy valamely állam népességének mekkora hányada látogat el más államba, mert ez az államok közti érintkezés mértékének megítélésére alkalmas kulcsul kínálkoznék.

¹⁾ Lásd az 1133. oldalon lévő jegyzetben megemlített javaslatot.

²⁾ *Georg Lommatzsch*: Der Fremdenverkehr in Sachsen, (Zeitschrift des Sächsischen Statistischen Landesamtes. 70. und 71. Jahrgang, 1924 und 1925, a 107—112. lapon.)

De az előadottakból könnyen belátható, hogy ezt nem bírjuk elérni s így annak kiderítése, hogy akár az aktív, akár a passzív idegenforgalomban valamely nemzet mekkora hányada vesz részt, alig fog valaha sikerülni. Nem áll fenn ez a nehézség az éjjelezések statisztikája tekintetében, amelyek összegezve tényleg megadják az idegenek osztályozkodásának helyes mértékét és így a forgalom közgazdasági jelentőségét is kellőleg kifejezésre juttatják. A két rendbeli adatok (idegenek száma és éjjelezések száma) összehasonlításánál azonban nem szabad arról megfeledkezni, hogy csak az utóbbiak adnak reális összegeket, az előbbiek azonban nem felelnek meg pozitív népszámnak.

Az idegenforgalom helyes megismerésére irányuló kívánság szükségessé teszi az anyagnak lehető legrészletesebb s minden szempontra kiterjedő feldolgozását. Mintául lehetne venni a budapesti idegenforgalmi statisztika feldolgozását, mely az idegenek származásának geográfiai részletezésében a lehető legmesszebb megy. A feldolgozás itt a belforgalmat illetőleg nemcsak törvényhatóságok (tehát vármegyék és törvényhat. városok) részletezésével, de a megszállás által kettéválasztott vármegyék külön területrészeinek megkülönböztetésével történik; ezenkívül külön kiemeltetnek a rendezett tanácsú, helyesebben megyei városok és néhány népesebb nagyközség is. Hasonló tüzetességgel történik a külföldről érkezett idegenek anyagának feldolgozása. Nemcsak minden állam szerepel itt külön, de a minket közelebbről érdeklő államok, mint Ausztria és Németország további alosztályozásban is részesülnek. Ily messzemenő földrajzi osztályozás Budapesten kívül sehol sem található. Ezen feldolgozásból az országonkinti részletezés havonként tétetik közzé, még pedig úgy az idegenek száma, mint az itt eltöltött éjjelek száma, országonként és a tartózkodás tartamának 9 kategória szerinti részletezésével. Ezt a táblázatot kiegészíti az érkezett idegeneknek naponkénti kimutatása és a 10 törvényhatósági városból az idegenek és az éjjelezések számának közlése. A fővárosi stat. évkönyvek az egész évi forgalom statisztikáit közlik, még pedig államonként és a Szent korona országairól törvényhatóságokként és megyei városokként, havonként mutatva ki úgy az idegenek, mint az éjjelezések számát. A tartózkodási tartamnak 9 kategória szerinti közlése egészíti ki e statisztikát, melyhez

hasonló bőségű sehol másutt nem található fel.

A külföldi nagyvárosok idegenforgalmi statisztikája sokkal szűkebb keretek között mozog. Ott a statisztika rendszerint az államok felsorolására szorítkozik és a belforgalmat vagy egyáltalában nem részletezi, vagy csak néhány országrész vagy provincia szerint. Az állami statisztika, amennyiben az idegenforgalomra általában kiterjeszkedik, még ennél is kevesebbet nyújt. A magyar hivatalos statisztika eddig csak a fontosabb gyógyfürdők idegenforgalmát mutatta ki, az általuk kitöltött űrlapok alapján. Ez megkülönbözteti az állandó vendégeket az ideiglenesektől (az elhatárolás kritériuma az egyheti ottartózkodás), mindkét csoportot szétosztja belföldi és külföldi vendégekre és valamennyiben a felnőtteket és a 15 éven aluli gyermekeket nem szerint is részletezi. Vidéki városaink egyike sem figyelte meg mindeddig a saját idegenforgalmát. A Magyar Városok Országos Kongresszusa állandó bizottságának az idegenforgalmi érdekeltségek bevonásával 1927-ben Balatonfüreden tartott idegenforgalmi értekezletén felhívtam a városok figyelmét az idegenforgalmi statisztikának fontosságára¹⁾ és hangsúlyoztam, mennyire kívánatos volna, ha nagyobb vidéki városaink idegenforgalmukat statisztikailag megfigyelnék, hogy forgalmuk nagyságáról, az érkező idegenek eredetéről s ottartózkodásuk tartamáról képet nyerjenek, amely részletek ismerete hasznos útbaigazítással szolgálhatna propagandájuknak helyes irányban való fejlesztésére. Előadásom köztetésben részesült ugyan, azonban — sajnos — úgy látom, hogy eredménytelen maradt, legalább nincs semmi tudomásom arról, hogy valamelyik vidéki város ez irányban kezdeményező lépést tett volna. A hazai idegenforgalmi statisztika fejlődése egyébként most fordulóponthoz ért, amennyiben most van előkészítés alatt a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatalban az idegenforgalmi statisztika reformja, illetve megteremtése, amely elé mindnyájan nagy érdeklődéssel nézünk.

Külföldi statisztikai hivatalok gyakrabban széttagolják az idegenek számát a szerint, amint azok szállodákba, penziókba, gyógyfürdőkbe, szállásokba (Herbergen) vagy magánlakásokba szálltak. Ez a meg-

¹⁾ *Thirring Gusztáv*: Vidéki városaink és az idegenforgalom. (Városok Lapja, XXII. évfolyam, 1927. 15—16. szám.)

különböztetés nem vonatkozik a forgalom lényegére, hanem inkább gyakorlati célja van, t. i. kimutatása annak, hogy az idegenek elszállásolásából mekkora részt vesznek ki a szállodákon kívüli vendégfogadóhelyek. A gyógyfürdők forgalmának külön kiemelését közegészségügyi vonatkozásai indokolják, a magánlakások forgalmát pedig — szociális szempontokon kívül — azért is célszerű külön kimutatni, hogy az összehasonlítás lehetősége biztosítsa oly városokkal szemben, melyeknek kimutatásai csak a szállodai forgalmat ölelik fel. Kívánatosnak tartanám, hogy Budapest idegenforgalmi statisztikájának kiadványai ez irányban kiegészíttessenek.

Az idegenforgalmi statisztika egyik fontos feladata a *forgalom intenzitásának* megállapítása. Ezzel a kérdéssel eddig még kevésbé foglalkoztak, bár nagy jelentősége van. A forgalom intenzitása két irányban kutatható. Először: az idegenek részére rendelkezésre álló *férőhelyek igénybevétele* tekintetében, ha ugyanis megállapítjuk, hogy a szállodákban létező vendégágyak (a férőhelyek számát a napok számával szorozva) az idegeneknek itt eltöltött éjjeli által mily arányban vétettek igénybe és mekkora részük maradt kihasználatlan. Ily statisztika adná képét annak, hogy az idegenek részére elegendő szálloda, illetve vendégszoba és ágy áll-e rendelkezésre és nem kellene-e ezeknek számát új szállodák létesítésével, vagy a meglévők férőhelyeinek szaporításával növelni. A forgalom intenzitásának kutatása másrészt abban az irányban történhetik, hogy vizsgálat alá vesszük, az egyes államok *népességének mekkora hányada*, helyesebben töredéke keresi fel hazánkat vagy fővárosunkat és hogy Magyarország népessége mily arányban megy külföldre. Fentebb már megemlítettem azokat a nehézségeket, melyek ennek megállapítása elé tornyosulnak. Ha mégis foglalkozni akarunk ezen kérdéssel, mely a kölcsönös idegencsere szempontjából nagyfontosságú, úgy túl kell magunkat tenni a fennálló nehézségeken és azzal a tudattal kell a vizsgálódásba belemenni, hogy a rendelkezésünkre álló statisztikai anyag nem az idegenek számát, hanem az érkezések számát adja; de mivel az összes létező statisztikák ebben a hibában szenvednek, az összehasonlítás más államokkal mégis lehetséges, mert ha rossz mértékkel mérek is, aminő a mi esetünkben az érkezések száma, a le-mért nagyságok közötti arány mégis helyes

lesz és így használható. Hogy ilyen összehasonlítás mily meggyőző eredményekre vezethet, arra például említem azt a számítást, melyet éppen negyven évvel ezelőtt végeztem, amikor Budapest idegenforgalmával mint kezdő statisztikus először foglalkoztam¹⁾, kimutatva, hogy 1. míg Ausztria lakosságának 0·55%-a látogatta meg Bécset, addig Budapestet Magyarország lakosságának csak 0·37%-a, tehát, hogy a mi vidéki lakosságunk sokkal kisebb mértékben keresi fel Budapestet, mint az osztrák nép a saját fővárosát, 2. hogy Ausztria lakosságából csak 0·08% látogat el Budapestre, ellenben Magyarország lakosságának 0·35%-a, tehát több mint négyszer akkora arányban keresi fel Bécset. (Ugyanakkor rámutattam arra is, hogy még azon államok lakói is, kik csak Budapesten keresztül juthatnak Bécsbe, sokkal nagyobb arányban keresik fel Bécset, mint a magyar fővárost. Így p. o. Szerbia 100.000 lakosa közül 88 ment Bécsbe, de Budapestre csak 36, Romániából pedig ugyancsak 100.000 lakóra számítva 98 kereste fel Bécset és csak 12 Budapestet.) Negyven év óta az idegenforgalom irányai és méretei lényegesen megváltoztak, még pedig a mi javunkra. Nem feladatom, hogy ezúttal fővárosunk idegenforgalmának konkrét alakulásáról beszámoljak. A fenti példát is csak azért hoztam fel, hogy rámutassak, mennyivel élesebben világítják meg az idegenforgalom tendenciáját az intenzitási számok, mint a nyers abszolút számok, melyeknek csakis ily viszonyítás adja meg az igazi értéküket.

Külföldi statisztikákban gyakran akadunk az idegenek számának az illető város népszámához való viszonyítására. Ennek az aránynak is nagy jelentőséget tulajdoníthatunk, mert a városoknak az idegenforgalomból meríthető haszna természetesen összefügg az idegenek tömegével és minél nagyobb ez a tömeg a város népességéhez képest, annál nagyobb hasznát látja a város az idegeneknek. Számos külföldi, kivált német város van, melyben az egy év alatt odaérkezett idegenek száma meghaladja a saját népszámát. Így p. o. Heidelbergben a város ezer lakójára 1926-ban 2300 idegen jutott, Freiburgban 1434, Wiesbadenben 1278 stb. A nagy, milliós városokban ily magas arány nem lehetséges, még az aránylag legnagyobb forgalmú városokban,

¹⁾ Lásd: Budapest főváros idegenforgalma 1888-ban. (Statisztikai Havifüzetek, XVII. évf. 198. sz., 426—431. lap.)

mint München, Hamburg és Stuttgart sem éri el az ezret, vagyis a népesség számát, Berlinben p. o. 390, Bécsben 300 körül mozog. Budapesten az idegenek számának a népességhez viszonyítása még alacsonyabb arányt ad, 1928-ban p. o. csak 276 volt. Vizsgálat tárgyává tették azt is, hogy egyes nagy forgalmat előidéző alkalmatosságok, mint kiállítások, vásárok stb. mennyiben befolyásolják a normális forgalom nagyságát és rájöttek arra, hogy ily alkalmak néha csak látszólagos növekedést okoznak, mert az ezeket közvetlenül megelőző és követő napokon a rendesnél kevesebb idegen érkezik, tehát itt csak a forgalom nagyobb tömörüléséről van szó. Ilyen jelenségek vizsgálata is élénk fényt vet az idegenforgalom alakulására és hálás tárgya a tüzetesebb kutatásnak.

6. Nemzeti és nemzetközi törekvések az idegenforgalmi statisztika fejlesztésére.

Az idegenforgalom óriási fellendülése mellett csakhamar érezhetővé vált az idegenforgalmi statisztikában az egyöntetű közös eljárási módok hiánya s ebből kifolyólag a közölt adatok összehasonlíthatóságának lehetetlensége. Ez indította a német városi statisztikusok szövetségét arra, hogy az idegenforgalmi statisztikát napirendre tűzze és egységesítése érdekében lépéseket tegyen. *Neeffe* Móric, a boroszlói statisztikai hivatal érdemes igazgatója az említett szövetségnek Stuttgartban 1906-ban tartott 20-ik ülésén e tárgyban már részletes javaslatot terjesztett elő.¹⁾ Ez a javaslat széles alapon vizsgálta a kérdést és oly bő tervzetet foglalt magában, melynél továbbmenni ma sem lehet. *Neeffe* szerint a statisztikába bele kell foglalni minden idegent, aki valahol legalább *egy* éjjelre megszállt, legyen a megszállás helye szálloda, vendégfogadó, idegen-otthon, penzió, magánlakás, kórház vagy más hasonló intézet. Minden idegenről kimutatandó annak neme, kora (de legalább is a felnőttek és gyermekek megkülönböztetése a 14-ik életévvel mint határral), állása vagy foglalkozása és származása (rendes lakóhelye). Az idegenek létszámán kívül — szerinte — tartózkodásuk tartamát is ki kell mutatni, még pedig az eltöltött éjszék számával. Az idegenek számát na-

ponta vagy hetenkint, de legalább havonként kívánta közölni; kívánta továbbá, hogy évenként készüljön összeállítás az idegenforgalmat szolgáló berendezésekről, ú. m. a vendégszobák és ágyak számáról, ezeknek árairól, alkalmazottaikról nem és minőség szerint, valamint a szállodák és gyógyfürdők különleges berendezéseiről (mint: személyfelvonók, társaskocsik stb.), végül az idegenforgalmi egyesületek és irodák munkásságáról, az idegenvezetőkéről, idegenek szervezett kalauzolásáról, útikalauzönyvekről és városi térképekről, a városoknak az idegenforgalom emelésére hozott áldozatairól stb.

Ez a tervzet, mely szinte netovábbja az idegenforgalmi statisztika iránt táplálható igényeknek, sohasem valósult meg. A német városok többé-kevésbé igyekeztek neki eleget tenni, de igyekvésük megghiúsult az e statisztika alapjául szolgáló rendőri bejelentőrendszer elégtelenségén, helyesebben meg nem felelő voltán. Strassburg város statisztikai hivatala azonban igyekezett a német városok idevágó adatait összegyűjteni és sikerült is neki két kiadványban¹⁾ előbb 25, majd 58 város idegenforgalmáról áttekintést nyújtani.

A megindult mozgalom egységesítése céljából a német városi statisztikusok szövetsége Drezdában 1911-ben tartott 25-ik konferenciája újból foglalkozott az idegenforgalmi statisztika kérdésével, ezúttal *Eichelmann dr.* strassburgi igazgató referátuma alapján.²⁾ Javaslatára szerint idegennek tekintendő mindenki, aki valamely szállodában, vendégfogadóban vagy szálláson (Herbergen) legalább *egy* éjjelt tölt. A magánlakásokban megszállók — mivel ezeknek megállapítása nem fog mindenütt sikerülni — az összehasonlítás megóvása érdekében nem foglalandók bele az idegenek összegébe, hanem külön jegyzetben fűntendők fel. Nappali szállóvendégek, kik *egy* éjjelt sem töltenek valahol, figyelmen kívül hagyandók. Az idegenforgalom közgazdasági jelentőségének megítélésére, melynek érdekében a hotelvendégek a szállások

¹⁾ Statistische Monatsberichte der Stadt Strassburg für das Jahr 1910. 2. Beilage, — Statistische Monatsberichte der Stadt Strassburg für das Jahr 1911, 11. Beilage.

²⁾ *Dr. Eichelmann*: Statistik des Fremdenverkehrs. (Protokoll über die am 15., 16. und 17. Juni 1911 zu Dresden abgehaltene XXV. Konferenz der Vorstände Statistischer Ämter Deutscher Städte; a 15—17. old., a határozati javaslat és mellékletei a 41—42. old.)

¹⁾ *Neeffe*: Antrag betreffend Statistik des Fremdenverkehrs. (Verhandlungsbericht über die 20. Konferenz der Deutschen Städtestatistiker in Stuttgart 1906, a 7. és 17. lapon.)

(Herbergen) látogatóitól megkülönböztetendők, ez úton csak egy minimális számot nyerhetünk, de az összehasonlíthatóság megóvása csak ilyen eljárást tesz lehetővé. Viszont teljes kielégítést nyer a közgazdasági érdek, ha sikerülne az éjjelezések számát megállapítani, amely kívánság azonban a rendőri bejelentőkényszer módosítását és egységesítését igényelné. Az ülés beható vita után elfogadta az előadónak következő határozati javaslatát:

1. A városi statisztikusok konferenciája az egyes városok idegenforgalmának megállapítására — a forgalom nagy jelentőségének elismerése mellett — különös figyelmet fordít.

2. Támogatja az idegenforgalmi statisztika kiépítését célzó törekvéseket s ez okból tagjainak javasolja, hogy a rendőri bejelentőlapok kiolvását a hivatalokban lehetőleg havonta eszközöltessék s egyben legalább a hotelvendégeknek a szállások (Herbergen) látogatóitól s mindkét kategóriában a németeknek a külföldiektől (lakóhelyük alapján) való elkülönítését rendeljék el.

3. A továbbá megkísérlendő („erstrebenswerte“) cél az éjjelezések számának megállapítása. Ennek segélyével az idegenforgalom közgazdasági jelentőségének értékelése lényegesen megközelíttetnék s elérnének a különböző városok idegenforgalmának összehasonlítására szolgáló egyetlen helyes ismérv.

A határozati javaslat 4. pontját, mely a birodalmi és országos statisztikai hivatalokkal kívánt érintkezést egy országos idegenforgalmi statisztika létesítése iránt, a konferencia elejtette.

Az előadó egyúttal az idegenek havi forgalmának feltüntetésére ürlapot mutatott be, mely naponként kívánja az idegenek kimutatását a határozati javaslat 2. pontja értelmében, továbbá mind a négy kategória részére az éjjelezések számának közlését. Jegyzetként közlendő az idegeneknek (külön a szállodák és külön a szállások vendégeinek) származási országok (lakóhely) szerinti részletezése, de csak 13 ország, ill. földrész megkülönböztetésével.

Amint látható, a drezdai konferencia *Neeffe* javaslatánál sokkal szerényebb óhajokat nyilvánított és arra a minimumra szorítkozott, mely az akkori viszonyok mellett teljesíthetőnek látszott. A statisztikának a szállodákra való szorítása biztosította a különböző városok adatainak homogenitását és ebből folyólag összehasonlíthatóságát, viszont azonban elmellőzte az idegenforgalom egy jelentős tényezőjének,

t. i. a magánlakások vendégeinek számbavételét.

Újabb tárgyalás alá került az idegenforgalmi statisztika ügye a szövetségnek 1912-ben Elberfeldben tartott ülésében¹⁾, valamint Königsbergben 1926-ban tartott 34-ik konferenciájában. Utóbbiban *dr. Rompel* mainzi statisztikus volt a kérdés előadója²⁾, aki javaslatában a nagyvárosok idegenforgalmának a fürdőhelyekétől való elkülönítése mellett kardoskodott. Az elsőre nézve szükségesnek tartja a rendőri bejelentőügy egységesítését, az idegenek bejelentő lapjának másolati úton két példányban való kiállítását, melyeknek másodika az idegen elutazása után küldetnék a rendőrséghez (az elutazás napjának kitüntetésével), kívánta továbbá a bejelentő-lap egyszerűsítését, pusztán az idegen nevének, állásának, lakóhelyének és országának (nem állampolgárságának), az érkezés és elutazás napjának bejegyzésére szorítva a feleket; a magánlakásokban és szállásokban (Herbergen) éjjelezők nyilvántartását mellőzhetőnek véli. A gyógyfürdőkben különválasztandóknak tartja a fürdővendégeket az átutazó idegenektől (Passanten, kik csak néhány napot töltenek ott), szükségesnek tartja a magánlakásokban megszállt vendégek s a luxus-fürdőkben a kísérő szolgaszemélyzet felvételét is, egyébként a nagyvárosok részére szerkesztett bejelentőlapok alkalmazását ajánlja.

A königsbergi ülésen megindított tárgyalás a Német Városi Statisztikusok Szövetségének 1927-ben Nürnbergben tartott 35-ik konferenciáján nyert folytatást, ez alkalommal *Weigel* Pál, lipcsei statisztikai hivatali igazgató előadásában.³⁾ *Weigelnek* nagyon rezignáló iavaslatát, mely az idegenforgalmi statisztika lehetőségéről nagyon szkeptikus hangon szólt, a résztvevők erős ellenzésére talált. Az értekezlet a következő határozati javaslatot fogadta el: „A konferencia csatlakozik az előadó fejtétegeihez, melyek egy minden követelménynek megfelelő idegenforgalmi statisztika jelentékeny nehézségeit feltárják. Mindamellelt

¹⁾ Verhandlungsbericht über die 26. Konferenz in Elberfeld 1912, a 18. lapon.

²⁾ *Dr. Rompel*: Fremdenverkehrsstatistik. (Verhandlungsbericht über die XXXIV. Konferenz am 19. und 20. Mai 1926 zu Königsberg i. Pr., 49. lap; a tárgyalás a 14—19. lapon.)

³⁾ *Paul Weigel*: Fremdenverkehrsstatistik. (Verhandlungsbericht über die XXXV. Konferenz des Verbandes der deutschen Städtestatistiker. Nürnberg 1928, 55—60. lap, a tárgyalás a 10—18. lapon.)

feltétlenül szükségesnek tartja, hogy egy javított idegenforgalmi statisztika létesítésére irányuló törekvéseit folytassa. Ennek nélkülözhetetlen feltételül tekinti azonban a konferencia a rendőri bejelentőügy egységesítését¹.

Az idegenforgalmi statisztika egységesítése körül újabb fontos lépés történt a *Nemzetközi Statisztikai Intézetnek* 1927-ben Kairóban tartott 17-ik ülészaka folyamán. Az impulzust erre egy fiatal cseh statisztikus, *Smutny Pál* dr. tanulmánya adta,¹ melyben a kérdésnek igen alapos kifejtése után arra a konklúzióra jutott, hogy e kérdés tanulmányozása a Nemzetközi Statisztikai Intézet feladata, melytől kellene kiindulniok azon javaslatoknak, amelyek a statisztika ezen ágának egységesítését célozzák. Az e kérdés iránt mutatkozó nagy érdeklődés arra indította a Nemzetközi Statisztikai Intézet vezetőségét, hogy e kérdés tanulmányozására külön bizottságot küldjön ki, melynek tagjai lettek: *Cadoux* (Franciaország), *Falkner* (Egyesült Államok), *Georgievsky* (előadó, Oroszország), *Isserlis* (Anglia), *Mangold* (Svájc), *Savorgnan* (Olaszország) és *Silbergleit* (Németország). A bizottság jelentése *Cadoux* szerkesztésében a kairói szesszióknak 1927 december 29-iki ülésén került tárgyalásra, a következő határozati javaslattal:

Figyelembe véve, hogy minden államra nézve nagy jelentősége van, hogy szabatos áttekintése legyen a területére érkező külföldi látogatók számáról (*aktív idegenforgalom*) és arról az arányról, melyben saját lakói a többi országok idegenforgalmában résztvesznek (*passzív idegenforgalom*), ajánljuk a következőket:

I.

1. Mindazon államok, melyekben az idegenforgalomnak gyakorlati jelentősége van, erről rendszeres évi statisztikát szervezzenek.

2. Hogy ezen szervezet megvalósulhasson, az államoknak elvileg szabadságukban áll a már létező eljárásokat alkalmazni, amelyek nekik lehetővé teszik, hogy eredményt érjenek el a legcsekélyebb áldozat árán.

3. Nem szükséges, hogy az idegenforgalomra

¹) *Dr. Pavel Smutny*: Organisation internationale de la statistique du tourisme. (Bulletin Statistique Tchecoslovaque, VIII. évf. 1927. 23—24. l.)

²) *Gaston Cadoux*: Projet d'Organisation Internationale de la Statistique du Tourisme. (Bulletin de l'Institut International de Statistique, Tome XXIII, 2e livraison, Le Caire 1928, 502—505. l.)

vonatkozó kutatások minden államban ugyanazzal a tüzetességgel végeztessenek;

a) olyan államok, melyeknek erősen fejlett idegenforgalmuk van, saját érdekükben beható vizsgálódásoknak („recherches minutieuses“) fognak előnyt adni, amelyek egyúttal az idegenek tartózkodásának idejére is kiterjednek.

b) a többi államok egyszerűen beérhetik az utasok vagy megállapodásaik számával.

4. Az egyedüli feltétel, hogy minden állam egész területére vonatkozólag közölje az idegenforgalom eredményeit a látogatók rendes lakóhelye (állama) szerint. Ez az osztályozás minden államra terjedjen ki, kivéve azokat, melyek a forgalomban nagyon kevésbé vannak képviselve. Azonban az utóbbiak is felsorolandók a kiadványban. Az ezen államokból eredő idegenekre vonatkozó sommás eredmények kívánságukra velük közlendők. Ajánlatos, hogy amennyire csak lehetséges, a kereskedelmi utazók a többi látogatóktól, mint kéjutazók, gyógyfürdők betegei stb., megkülönböztettessenek.

5. A szezonmunkások időszaki helyváltatásai stb., akik valamely idegen országba jönnek, hogy ott időszaki foglalkozást találjanak, nem képezik az idegenforgalmi kimutatás tárgyát. Hlynemű mozgalmak inkább az időszaki bevándorlások statisztikájába tartoznak, melyet külön kellene szervezni.

II.

1. Az idegenforgalmi statisztika szervezésére legmegfelelőbb eljárás az, amely azon bejelentésekre van alapítva, melyeket az idegenek szállásadóiknak tesznek.

2. E célból kiválasztandók az idegenek által látogatott helyek, melyeknek köre lehetőleg annyira kiterjesztendő, hogy a hézagok minél kisebbek legyenek.

3. E helyeken gyűjtendő az idegenek bevallásaira alapított adatok. Ezek legalább a következőkre terjesztendő ki: az idegenek neve, lakóhelye, megjelölése annak a helynek, ahonnan jön és végül az I. 3a) pontban jelzett államok részére az érkezés és az elutazás napja. A két nap közötti különbség adja az idegen tartózkodásának tartamát, mérve az ott eltöltött éjszék számán.

4. Ezen adatok alapján megállapítandó a forgalom helyi összege, még pedig évenként (vagy évszakonként) közlendő:

a) A látogatók száma;

b) Az I. 3a) pontban jelzett államok részére a tartózkodás tartama, mindkettő (a és b) az utasok állandó lakóhelye szerint osztályozva.

5. A helyi összegekből alkotandó az állam egész területére vonatkozó főösszeg, mely magában foglalja:

a) Az egyéni érkezések összegét az államban megfordult összes idegenek után; minden idegen ebben annyiszor van számbavéve, ahányszor egy vagy más helyen éjjelezés céljából megállapodott;

b) Az I. 3a) pontban jelzett államokban ezenkívül a látogatók által eltöltött éjjelekre vonatkozó adatokat, mindkettő (*a* és *b*) az utasok állandó lakóhelye szerinti osztályozással.

6. Az I. 3a) pontban jelzett államok a különböző országokból érkezett utasokat egyúttal az eltöltött éjjelek számát kifejező csoportokba is osztthatják. Ajánlatos minél több ily csoport felállítása.

A javaslatához fűződő vita eredményeként a szakosztály *Colson* elnök javaslatára csak az I. szakaszt szavazta meg, a II. szakaszt ellenben csak figyelmébe ajánlotta azon államoknak, amelyek tüzetesebb részletekbe kívánnak bocsátkozni. Az eszmecsere eredményeként a határozati javaslat véglegesen ekként szövegeztetett:¹⁾

A Nemzetközi Statisztikai Intézet, figyelembevéve, hogy minden államra nézve nagy jelentősége van, hogy szabatos áttekintése legyen a területére érkező külföldi látogatók számáról (*aktív idegenforgalom*) és arról az arányról, melyben saját lakói a többi országok idegenforgalmában résztvesznek (*passzív idegenforgalom*), és mivel ez utóbbi számot valamely állam csak akkor ismerheti, ha valamennyi más állam az érkező idegeneket nemzetiségük (*nationalité*) szerint figyeli és kimutatja; figyelembevéve másrészt, hogy a munkakeresés céljából valamely államba érkező munkások periódikus és évszaki mozgalmi az időszakos bevándorlási statisztika területére tartoznak és nem a pillanatnyi mozgalmakba, hogy tehát e szerint ezen fajtájú idegeneket nem szabad belefoglalni azon kimutatásokba, melyek a jelenlegi ajánlás tárgyát képezik, viszont a kereskedelmi utazók nehezen különböztethetők meg a turistáktól és így belefoglalandók a jelzett statisztikába, de amennyire lehetséges, külön olvastassanak meg:

A Nemzetközi Statisztikai Intézet azon nézetben van, hogy helyén van, ha az összes államokat, amelyekben a nem kereseti célból érkező idege-

nek forgalmának bizonyos jelentősége van, felhívja, hogy ezen forgalomról rendszeres évi statisztikát vezessenek az alábbi elvek szerint:

1. hogy ezen szervezet megvalósulhasson, az államoknak elvileg szabadságukban áll a már létező eljárásokat alkalmazni, amelyek nekik lehetővé teszik, hogy eredményt érjenek el a legcsekélyebb áldozat árán.

2. ez a statisztika, az adott esetek szerint többé kevésbé teljes eljárással készülhet az alábbi módzatok mellett:

a) azon államoknak, melyeknek erősen fejlett idegenforgalmuk van, érdekükben van, hogy az idegenek számával együtt tartózkodásuk tartamát is kutassák;

b) A többi államok szorítkozhatnak egyszerűen az utasok számára vonatkozó adatokra, kiegészítve ezeket, ha lehetséges, azon helyek (*localités*) számával, melyekben időztek.

3. Az egyedüli feltétel, hogy minden állam egész területére vonatkozólag közölje az idegenforgalom eredményeit a látogatók rendes lakóhelye (állama) szerint. Ez az osztályozás minden államra terjedjen ki, kivéve azokat, amelyekből az idegenek száma nagyon csekély. Azonban ez utóbbiak is felsorolandók a kiadványban. Az azon államokból eredő idegenekre vonatkozó sommás eredmények, akiknek jelenléte más államokban megállapított, kívánságukra velük közlendők.

A nemzeti (belföldi) idegenforgalom kérdésére vonatkozólag a Nemzetközi Statisztikai Intézet akként határozott, hogy annak tanulmányozását a be- és kivándorlási bizottsághoz teszi át.

Miként látható, az eredeti Cadoux—Smutny-féle javaslat a tárgyalásból folyó végleges szövegezés alkalmával tartalmilag lényegesen gyérült s konkrét részletek mellőzésével csak oly általánosságban tartott kívánalmakat foglal magában, melyek az egyes államoknak teljes szabadságot hagynak a statisztikai felvétel tartalma és terjedelme tekintetében. Mivel a határozati javaslat az idegenforgalmi statisztika anyagának előteremtése tekintetében semmiféle konkrét kívánságot nem fejezett ki, s így az anyag a különböző államokban előreláthatólag továbbra is eltérő alapokon fog gyűjtetni: annak egyöntetűsége és összeha-

¹⁾ Bulletin de l'Institut International de Statistique, Tome XXIII. 1re livraison. Le Caire 1928, a 218—219. lapon.

sonlíthatósága a jövőben sem látszik biztosítottnak.

A kairói ülés a kérdés további tárgyalását a vándorlások statisztikájának kutatására kiküldött bizottságra ruházta. Ennek előadója Zahn Frigyes dr., a bajor statisztikai hivatal elnöke volt, kinek abbéli meggyőződése folytán, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet rezolúciója már most végrehajtható, az Intézet hágai Állandó hivatala 1928 november 20-án kelt körlevelében felhívta a statisztikai hivatalokat, hogy a határozat értelmében szervezzenek állandó évi idegenforgalmi statisztikát és vegyék figyelembe a rezolúció irányelveit. Egyúttal annak közlését is kérte, mennyiben létezik már az illető országban a rezolúció óhajainak megfelelő idegenforgalmi statisztika, amennyiben pedig ilyennel nem rendelkeznek, várhatók-e intézkedések az idegenforgalmi statisztikának megfelelő átalakítása tekintetében. A 32 megkeresett állami statisztikai hivatal közül 24 adta meg a kívánt felvilágosítást és ezek alapján Zahn áttekintő képet nyújtott az idegenforgalmi statisztika jelen állapotáról 13 államban (Németország, Ausztria, Magyarország, Svájc, Olaszország, Cseh-Szlovákia, Norvégia, Svédország, Oroszország, Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Japán és Ausztrália).¹⁾

A varsói szesszió I. szakosztálya 1929 augusztus hó 21-én tartott ülésében *Lesoir* belga statisztikus felszólalása és az én felszólalásom után, — mely a budapesti idegenforgalmi statisztika fejlett rendszerére hívta fel a figyelmet — az előadó jelentését tudomásul vette. Külön határozathozatalának szüksége nem merült fel; az augusztus 23-án tartott összes ülés meghosszabbította a bizottság mandátumát, hogy tanulmányait folytathassa.²⁾

Idegenforgalmi statisztika nemzetközi összeállításban mindeddig nem jelent meg. Az első erre vonatkozó kísérlet a Nemzetközi Statisztikai Intézet Állandó hivatalának kiadásában a legközelebb megjelenő *An-*

nuaire Statistique des Grandes Villes II. évfolyamában lát napvilágot, amelynek részére — az általam megszerkesztett kérdőívek egyikén — a városok szállodáiban megszállt idegenek kimutatását is kértük, visszamenőleg 1911-ig, a belföldiek és külföldiek számának és éjjelezéseinek részletezésével, ezenkívül néhány esztendőről az idegeneknek származásuk (államok) szerinti részletezését is. Tervbe van véve ezen nemzetközi összehasonlításnak további kiépítése, ha az első kísérlet sikerrel járt. Az összehasonlító nemzeti idegenforgalmi statisztikák közül a németeké jár elől, akik a *Statistisches Jahrbuch deutscher Städte*¹⁾ sorozatában 1914 óta teszik közzé a német városok idegenforgalmára vonatkozó adatokat. A magyar városok idegenforgalmára vonatkozó (nagyon hézagos) adatokat a *Magyar Városok Statisztikai Évkönyvének* I. évfolyamában (1912) a 371—372. lapon közöltem.

*

Végig tekintve az előadottakon, az idegenforgalmi statisztika mai állapotáról és továbbfejlesztéséről mondottakat a következőkben foglalhatjuk össze.

Az idegenforgalmi statisztika egyöntetűsége céljából kívánatos az „idegen“ fogalom szabatos meghatározása, melynek kritériuma a tartózkodás ideiglenes (átmeneti) jellege és az állandó kereseti szándék hiánya.

Az idegenforgalmi statisztika jelenlegi szervezete mellett csakis az aktív idegenforgalmat állapíthatja meg az érkező idegenek számbavételével, az idegen országokba irányuló passzív idegenforgalomra vonatkozólag a közvetlen megfigyelés lehetősége nincs meg, ennek a statisztikának anyaga csakis a külső országok aktív idegenforgalmi statisztikájából meríthető.

Az aktív idegenforgalmi statisztika csakis egyes helyekre (városokra, gyógy-

¹⁾ Zahn: Zur Frage der Fremdenverkehrsstatistik. (XVIII-e Session de l'Institut International de Statistique, Varsovie 1929.)

²⁾ V. ö. Bulletin Quotidien, No 3, a 3. lapon és No 6, a 4. lapon.

¹⁾ A Statistisches Jahrbuch deutscher Städte gyűjteményében az idegenforgalomról tanulmányokat írtak: Eichelmann Károly dr. az 1911. év forgalmáról (XX. évf. 266—281. lap) és az 1912. év forgalmáról (XXI. évf. 216—232. lap), Morgenroth Vilmos dr. az 1913—1925. évekről (XXII. évf. 558—583. lap), Fiack A. dr. az 1926. év forgalmáról (XXIII. évf. 424—443. lap).

fürdőkre, stb.) vonatkozólag lehet teljes és kielégítő. Az állam idegenforgalmi statisztikája csak akkor tekinthető kielégítőnek, ha azon városokat és községeket, melyek felé idegenforgalom irányul, minél teljesebben öleli fel. A statisztika teljessége megkívánja, hogy az a nemzetközi idegenforgalmon kívül a belföldi vagy nemzeti forgalomra is kiterjesszessék.

Az idegenforgalmi statisztika anyagát lehetőleg elsődleges forrásból, tehát a megszálló-helyek adatszolgáltatásából kell beszerezni; kívánatos a magánlakásokban megszálló, valamint a tömeges elhelyezést nyelő idegenek számbavétele is.

Az idegenforgalmi statisztika nem érheti be az idegenek számának ismeretével,

hanem ezenkívül tartózkodásuk tartamát (az éjjelezések számát) is fel kell tüntetnie, még pedig a külföldieket országonkint (összevonások nélkül), a belföldieket bő geográfiai részletezéssel.

A feldolgozás legalább havonként bő kivonatban, évenként pedig egész részletességgel közlendő. Kívánatos a szállodák, panziók, gyógyfürdők és magánlakások forgalmának megkülönböztetése és az idegenforgalom intenzitásának vizsgálata.

Ezek azok a konkrét szükségletek, melyeket a kérdés tanulmányozásából felismerni véltem és melyeket a Magyar Statisztikai Társaság tagjaival megismertetni kívántam.

Thirring Gusztáv dr.

MEZŐGAZDASÁG

A világ kalászos termése.

La production mondiale des céréales.

A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet folyó évi október havi füzeté az eddig beérkezett jelentések alapján a kalászosok ideji termésnagyságáról már tájékoztat. A búzának, a rozsnak, az árpának, a zabnak terméseredményét a számbajövő termelőországok ideiglenes adatai alapján két külön táblában mutatjuk be.

Szembeállítva az előző évi eredményekkel, az ideji év mérlege határozottan kedvezőtlen. A búza *termésmennyisége* a már rendelkezésre álló adatok alapján körülbelül *10·7%-kal kevesebb*, mint az elmúlt év eredménye. A rozsnál a két év adatai között jóformán semmi különbség sincs, az előző öt éves átlagnál azonban az ideji világtermés *9·6%-kal kedvezőbb*. Az árpánál a mostani termés *2·9%-kal rosszabb*, mint amilyen az előző évben volt, a zabnál a visszaesés *8·7%-ot tesz ki*.

Visszatérve a búzatermés ismertetésére, elsősorban meg kell jegyeznünk, hogy a búzával bevetett terület nagysága az utóbbi évek állandó — elég jelentékeny — emelkedése után az előző évi adattal szemben különösebb eltérést nem mutat, valamit emelkedett ugyan, de a növekedés még ezer hektárt sem tesz ki. A terméseredményt nézve, a termelő országok legnagyobb részében visszaesést

tapasztalunk. Annál meglepőbb, hogy Franciaország búzatermés mennyisége *13·7%-kal*, Olaszorszáké *13·6%-kal*, Brit-Indiáé *9·2%-kal* nagyobb, mint amekkora az 1928. évi búzatermés volt. A legnagyobb visszaesést a két fő tengerentúli búzatermelő országban láthatjuk, az Amerikai Egyesült Államokban a tavaszi búza termésmennyisége *31%-kal*, Kanadában a búzatermés *48·2%-kal* gyengébb, mint a kiváló eredményű 1928. év termése. Hazánk búzatermése az ideiglenes adatok szerint tudvalevőleg *27·7%-kal* maradt el az 1928. évi rekordtermés mögött.

A rozsnál a területi- és termésadatok annyira egyeznek a szóbanforgó két évben, hogy alig van termelő ország, ahol említésreméltó különbséget fedezhetünk fel.

Az árpatermésnél a bevetett terület nagysága ezer hektárnál valamivel többel nőtt, a termésmennyiség azonban, mint már említettük, az előző évi terméshez viszonyítva csökkent. A jelentékeny árpatermelő országok között jóformán Románia az egyetlen, ahol nagyarányú növekedést állapíthatunk meg, itt ugyanis nem kevesebb, mint *68·8%-os* termésmennyiség-növekedés mutatkozik. Az árpatermés

A buza és rozs 1929. évi terméseredménye.
Production du froment et du seigle en 1929.

O r s z á g P a y s	Búza — Froment					Rozs — Seigle				
	Termés — Production					Termés — Production				
	az 1923—1927 évek átlaga moyenne de 1923—1927	1928	1929	az 1929 év % % de 1929		az 1923—1927 évek átlaga moyenne de 1923—1927	1928	1929	az 1929 év % % de 1929	
				1928 = 100	az öt év átlaga = 100 moyenne des 5 années = 100				1928 = 100	az öt év átlaga = 100 moyenne des 5 années = 100
1000 q					1000 q					
*Anglia és Wales — <i>Angleterre et Pays de Galles</i> ..	14.168	12.863	12.375	96·2	87·3	—	—	—	—	—
*Ausztria — <i>Autriche</i>	2.692	3.515	3.152	89·7	117·1	4.700	5.060	4.832	95·5	102·8
*Belgium — <i>Belgique</i>	3. 07	4.895	4.353	88·9	114·4	5.341	5.881	5.046	85·8	94·5
*Bulgária — <i>Bulgarie</i>	9.463	13.796	9.019	65·4	95·3	1.563	2.342	1.959	83·6	125·4
*Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	11.568	14.016	13.081	93·3	113·1	15.488	17.793	16.154	90·8	104·3
Észak-Írország — <i>Irlande du Nord</i>	52	50	—	—	—	—	—	—	—	—
*Finnország — <i>Finlande</i> ..	239	272	298	109·7	124·6	3.005	2.794	3.335	119·4	111·0
*Franciaország — <i>France</i> ..	75.931	76.554	87.053	113·7	114·6	9.375	8.657	10.017	115·7	106·8
*Lengyelország — <i>Pologne</i>	14.687	16.117	16.400	101·8	111·7	55.466	61.102	62.600	102·5	112·9
Lettország ¹⁾ — <i>Lettonie</i> ..	538	680	644	94·7	119·7	2.405	2.149	2.381	110·8	99·0
*Litvánia — <i>Lituanie</i>	1.144	1.722	2.400	139·4	209·7	5.245	4.754	5.575	111·5	106·3
*Luxemburg — <i>Luxembourg</i>	135	194	120	61·8	88·9	90	90	78	86·7	86·7
*Magyarország — <i>Hongrie</i>	18.659	27.001	19.524	72·3	104·6	7.096	8.278	8.369	101·1	117·9
*Málta — <i>Malte</i>	76	79	80	101·5	105·3	—	—	—	—	—
*Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	1.531	1.996	1.270	63·6	82·9	3.731	4.403	3.374	76·6	90·4
*Németország — <i>Allemagne</i>	28.839	38.536	31.457	81·6	109·1	67.428	85.222	81.106	95·2	120·3
Norvégia — <i>Norvège</i>	150	217	198	91·3	132·0	165	126	143	112·9	86·7
*Olaszország — <i>Italie</i>	57.277	62.215	70.664	113·6	123·4	1.612	1.660 ³⁾	1.688	—	—
*Románia — <i>Roumanie</i> ..	26.394	31.446	25.069	79·7	95·0	2.242	2.917	3.319	113·8	148·0
Skócia — <i>Ecosse</i>	585	630	—	—	—	—	—	—	—	—
*Spanyolország — <i>Espagne</i>	39.893	32.628	38.500	118·0	96·5	6.821	3.661	6.500	177·5	95·3
*Svájc ²⁾ — <i>Suisse</i>	1.460	1.622	1.576	97·2	108·0	401	436	410	94·0	102·3
*Svédország — <i>Suède</i>	3.220	5.213	5.096	97·7	158·3	5.035	4.357	4.159	95·5	82·6
*Sz. H. Sz. állam — <i>Royaume S. H. S.</i>	17.716	28.112	26.386	93·9	148·9	1.661	1.912	2.247	117·5	135·3
*Amerikai } téli — <i>d'hiver</i> Egy. Áll. } tavaszi — <i>de</i> <i>Etats-Unis</i> } printemps ..	149.468	157.345	154.650	98·3	103·5	13.918	10.586	10.414	98·4	74·8
*Kanada — <i>Canada</i>	70.855	88.196	60.837	69·0	85·9	—	—	—	—	—
*Mexikó — <i>Mexique</i>	109.875	154.240	79.958	51·8	72·8	3.722	3.713	3.630	97·8	97·5
*Brit-India — <i>Inde britann.</i>	3.031	3.002	3.128	104·2	103·2	—	—	—	—	—
*Japán — <i>Japon</i>	93.172	79.160	86.435	109·2	92·8	—	—	—	—	—
*Japán — <i>Japon</i>	7.491	8.386	8.465	100·9	113·0	—	—	—	—	—
Korea — <i>Corée</i>	2.623	2.339	2.712	115·9	103·4	—	—	—	—	—
*Szíria és Libanon — <i>Syrie et Liban</i>	3.569	1.766	3.946	223·4	110·5	—	—	—	—	—
*Algír — <i>Algérie</i>	7.514	8.247	9.250	112·2	123·1	7	15	12	80·0	171·5
Cireneika — <i>Cyrénaïque</i>	52	9	—	—	—	—	—	—	—	—
*Egyiptom — <i>Egypte</i>	10.486	10.150	12.309	121·3	117·4	—	—	—	—	—
*Francia-Marokkó — <i>Maroc français</i>	6.358	6.735	7.478	111·0	117·6	—	—	—	—	—
*Tunisz — <i>Tunisie</i>	2.616	3.300	3.350	101·5	128·1	—	—	—	—	—
Argentina — <i>Argentine</i> ..	59.335	83.651	—	—	—	1.113	1.947	—	—	—
Uruguay	3.206	4.141	—	—	—	—	—	—	—	—
Ausztrália — <i>Australie</i> ..	37.098	43.409	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen a *gal megjelölt országokból — Total des pays marqués par un *	793.334	893.319	797.679	89·3	100·5	216.352	237.782	237.205	99·8	109·6

¹⁾ A rozsnál az adatok az „összesen“-ben befoglaltatnak. — *Pour le seigle, les chiffres sont compris dans le total ci-dessous.*

²⁾ A búzában befoglaltatik a tönköly és a kétszeres is. — *Pour le froment, y compris l'épeautre et le méteil.*

³⁾ Nem teljes adat. — *Donnée incomplète.*

Az árpa és zab 1929. évi terméseredménye.
Production de l'orge et de l'avoine en 1929.

Ország — Pays	Árpa — Orge					Zab — Avoine				
	Termés — Production					Termés — Production				
	az 1923—1927. évek átlaga moyenne de 1923—1927	1928	1929	az 1929. év % % de 1929		az 1923—1927. évek átlaga moyenne de 1923—1927	1928	1929	az 1929. év % % de 1929	
				1928 = 100	az öt év át- laga = 100 moyenne des 5 années = 100				1928 = 100	az öt év át- laga = 100 moyenne des 5 années = 100
1000 q					1000 q					
*Anglia és Wales — Angleterre et Pays de Galles	9.687	10.352	9.683	93.5	100.0	14.357	14.662	14.794	100.9	103.0
*Ausztria — Autriche ..	1.929	2.820	2.564	90.9	133.0	3.938	4.622	4.476	96.8	113.7
*Belgium — Belgique ..	891	950	1.348	141.9	151.4	6.694	7.043	7.079	100.5	105.8
*Bulgária — Bulgarie ..	2.243	3.428	2.344	68.4	104.5	996	1.047	1.501	143.4	150.7
*Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie	11.622	14.021	12.778	91.1	110.0	13.108	14.233	13.664	96.0	104.2
Észak Írország — Irlande du Nord	18	20	—	—	—	2.816	2.810	—	—	—
*Finnország — Finlande	1.309	1.256	1.343	107.0	102.6	5.373	5.698	5.511	96.7	102.6
*Franciaország — France	10.295	11.073	12.851	116.1	124.8	48.699	49.388	57.444	116.3	117.8
*Lengyelország — Pologne	12.031	15.272	13.700	89.7	113.9	19.852	24.977	25.400	101.7	127.9
Lettország — Lettonie ..	1.579	713	1.985	278.4	125.7	2.532	1.457	3.310	227.2	130.7
*Litvánia — Lituanie ..	2.116	1.501	2.602	173.0	123.0	2.895	2.667	4.336	162.5	149.8
*Luxemburg — Luxembourg	40	43	43	100.0	107.5	403	436	461	105.8	114.3
*Magyarország — Hongrie	5.078	6.678	6.397	95.8	126.0	3.368	3.996	3.749	93.8	111.3
*Málta ¹⁾ — Malte	61	68	62	91.1	101.6	—	—	—	—	—
*Németalföld — Pays-Bas	740	978	791	80.8	106.9	3.068	3.600	3.670	101.9	119.6
*Németország — Allemagne	25.121	33.469	29.955	89.5	119.2	60.034	69.957	69.833	99.8	116.3
Norvégia — Norvège ..	999	1.118	1.175	105.1	117.6	1.646	1.840	1.806	98.1	109.8
*Olaszország — Italie ..	2.287	2.400	²⁾ 2.585	—	—	5.573	7.027	²⁾ 6.726	—	—
*Románia — Roumanie ..	11.922	15.110	25.510	168.8	214.0	8.573	9.804	13.424	136.9	156.6
Skócia — Ecosse	1.238	1.047	—	—	—	7.029	7.153	—	—	—
*Spanyolország — Espagne	21.032	8.039	21.000	116.4	99.8	5.543	5.049	5.500	108.9	99.2
*Svájc — Suisse	120	124	121	97.6	100.9	419	425	419	98.7	100.0
*Sz. H. Sz. állam — Royaume S. H. S. ..	3.371	3.942	4.459	113.1	132.3	3.217	3.663	3.645	99.5	113.3
*Amerikai Egy. Államok Etats-Unis	45.456	77.654	68.226	87.9	150.1	195.238	210.275	178.037	84.7	91.2
*Kanada — Canada	19.588	29.695	23.122	77.9	118.0	67.715	69.731	43.889	62.9	64.8
*Japán — Japon	17.77	17.740	17.47	98.5	97.7	—	—	—	—	—
Korea — Corée	7.864	7.437	8.795	118.1	111.8	—	—	—	—	—
*Szíria és Libanon — Syrie et Liban	2.102	2.984	3.884	130.2	184.8	³⁾ 117	³⁾ 77	—	—	—
*Algír — Algérie	6.847	8.647	8.900	102.9	130.0	1.856	2.104	2.120	100.8	114.2
Cireneika — Cyrénaïque	435	63	—	—	—	—	—	—	—	—
*Egyiptom — Égypte ..	2.436	2.351	2.758	117.3	113.2	—	—	—	—	—
*Francia-Marokkó — Maroc français	8.574	10.501	8.462	80.6	98.7	133	258	408	158.3	307.0
Tunisz — Tunisie	1.474	2.750	2.500	90.9	169.6	311	325	500	153.8	160.8
Argentína — Argentine ..	2.997	3.661	—	—	—	9.545	9.460	—	—	—
Uruguay	21	35	—	—	—	363	576	—	—	—
Összesen a * gal megjelölt országokból — Total des pays marqués par un *	226.251	293.849	285.461	97.1	126.2	471.363	510.987	466.586	91.3	99.0

¹⁾ Árpában a kétszeres is bennfoglaltatik. — Pour l'orge, y compris le méteil.

²⁾ Nem teljes adat. — Donnée incomplète.

³⁾ A főösszegben nem szerepel. — Ne figure pas dans le total général.

különösen Németországban volt nagyon gyenge, hiszen ennek eredményeképpen 10·5%-os csökkenéssel állunk szemben.

A zabbal bevetett terület nagysága a két évben eléggé egyforma, az 1929. évben számításba sem vehető mennyiséggel, 632 hektárral kevesebb. Az általában ki nem elégíthető terméseredmény csak két számottevő országban múlta — érezhető arányban — felül az előző év zabtermését. Az egyik ország Románia, itt 36·9%-os, a másik ország Franciaország, itt pedig 16·3%-os a zabtermés mennyiségének emelkedése. A terméseredmény visszaesése viszont legérezhetőbb Kanadában,

ahol 37·1%-os és az Amerikai Egyesült Államokban, ahol 15·3%-os termésnövekedésre számítanak.

A most vázolt általános helyzet és mérleg valószínűleg még némi módosítást fog mutatni. A mostani összeállításban ugyanis a világtermés szempontjából két olyan nagyszámú országnak, mint Argentinának és Ausztráliának ideai terméseredményei még hiányoznak, azok csak később állhatnak rendelkezésünkre. Ettől a körülménytől eltekintve, a felsorolt adatok a mostani helyzetre vonatkozólag legalább hozzávetőlegesen tájékoztathatnak.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. év első kilenc hónapjában.

Le commerce extérieur de la Hongrie dans les neuf premiers mois de 1929.

Résumé. Dans les neuf premiers mois de 1929, la valeur des importations a été de 806·1 millions de pengős (soit 50·4 millions de moins que dans la période correspondante de l'année précédente) et la valeur des exportations, 679·6 millions (127·2 millions de plus qu'à la même époque de 1928). L'excédent d'importations est tombé à 126 et demi millions de pengős, présentant une diminution de 157·6 millions sur le chiffre correspondant de l'année précédente (284·1 millions). Dans l'importation, on constate, parmi les marchandises les plus importantes, une régression considérable aux articles et demi-produits en textile; la diminution est de 19 millions de pengős aux tissus de coton et de 7·7 millions aux tissus de laine. Par suite surtout de la diminution des achats de tracteurs agricoles et de charrues, les importations de machines et d'appareils ont diminué de 11 millions de pengős. Au point de vue de la quantité, nous voyons un moindre fléchissement aux ouvrages et demi-produits en fer et aux verreries importés. Dans l'exportation, ont le plus progressé les ventes de froment, de farine, d'animaux de boucherie et de trait, de machines et d'appareils. D'après le classement des matières premières, des demi-produits et des objets fabriqués, la proportion des matières premières présente dans l'importation une augmentation, tandis qu'on y constate une régression pour les objets fabriqués. Dans l'ex-

portation, la proportion des matières premières et des objets fabriqués a progressé et celle des demi-produits a reculé par rapport à l'année précédente. La balance commerciale, qui a été, quant aux pays les plus importants, plus favorable pour la Hongrie qu'en 1928, montre, au détriment de celle-ci, un fléchissement à l'égard de quatre pays: la Roumanie, la Suède, la Pologne et la Bulgarie. Dans l'importation, parmi les pays d'origine avec lesquels le mouvement était le plus grand, le pourcentage de l'Autriche et de la Tchéco-Slovaquie accuse une diminution et celui de l'Allemagne, de la Roumanie et du Royaume SHS une augmentation. Dans l'exportation, au point de vue de l'augmentation du pourcentage, l'Italie a occupé la première place; venaient ensuite la France, les Pays-Bas, la Grande-Bretagne et quelques autres pays moins importants pour le commerce extérieur de la Hongrie.

★

Az 1929. év első kilenc hónapjában a behozatal értéke 806·1 millió pengőt tett, 50·4 millió pengővel kevesebbet, mint az előző év első kilenc hónapjában. A kivitel értéke 678·5 millió pengő volt, s 106·1 millió pengő értéknövekedést ért el. A behozatali többlet a tárgyalt időszakban 127·6 millió pengőre csökkent a múlt év hasonló időszakában lebonyolódott forgalom 284·1 millió pengő passzívumával szemben. A külkereskedelmi mérleg tehát 156·5 millió pengővel kisebb behozatali

többletet eredményezett. A Magyar Statisztikai Szemle folyó évi 7. számában már közöltük, hogy a folyó év forgalmában a passzív kikészítési forgalom adatai nem foglaltatnak benn, s azok külön kimutatásokban kerülnek közlésre. A passzív kikészítés adatait tehát a mult évi adatokból le kell vonnunk, hogy az adatokat összehasonlításra alkalmasakká tegyük. A passzív kikészítés a mult év első kilenc hónapjában a behozatali oldalon 20·8 millió pengő, a kivitelnél pedig 14·4 millió pengő értéket képviselt, a behozatali többlet tehát 6·4 millió pengőt tett ki. Figyelembe véve ezeket az adatokat, a külkereskedelmi mérleg behozatali többletének csökkenése a folyó év első kilenc hónapjában tulajdonképpen 150·1 millió pengő volt.

Az 1. számú kimutatás a külkereskedelmi mérleg havi eredményeit az előző évi eredményekkel összehasonlítva tünteti fel. A behozatal az év első negyedében visszaesett, áprilisban és májusban a nyers anyagok növekvő importja miatt az előző évinél magasabbra emelkedett, júniusban és júliusban majdnem egy színvonalon volt az előző évi júniusi és júliusi importtal, augusztusban és szeptemberben pedig ismét visszahanyatlott. A kivitel az első két hónap kivételével a többi hónapokban fokozatosan kedvezőbb eredményt ért el, s különösen szeptemberben gyarapodott jelentős mértékben. A behozatali többlet az év első felében minden hónapban csökkent, júliusban és augusztusban már egészen jelentéktelen összegre zsugorodott össze, szeptemberben pedig a mérleg már aktív eredménnyel zárult.

1. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint.

Commerce extérieur par mois.

H ó n a p M o i s	1 9 2 8			1 9 2 9		
	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-), v. kiv. (+) többlet - Excéd. des importations (-) ou excéd. des expor- tations (+)	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-), v. kiv. (+) többlet - Excéd. des importations (-) ou excéd. des expor- tations (+)
	millió pengő — millions de pengős					
I. . .	85·3	54·2	— 31·1	83·2	53·4	— 29·8
II. . .	96·5	60·5	— 36·0	70·4	52·7	— 17·7
III. . .	108·1	73·1	— 35·0	93·7	77·3	— 16·4
IV. . .	94·8	59·1	— 35·7	106·5	74·5	— 32·0
V. . .	92·5	61·9	— 30·6	99·2	69·4	— 29·8
VI. . .	91·6	59·1	— 32·5	91·0	70·4	— 20·6
VII. . .	86·2	57·5	— 28·7	85·6	82·2	— 3·4
VIII. . .	97·0	75·1	— 21·9	86·9	87·3	+ 0·4
IX. . .	104·5	71·9	— 32·6	89·6	111·3	+ 21·7
I—IX. . .	856·5	572·4	— 284·1	806·1	678·5	— 127·6

A behozatalt árúcsoportok szerint a 2/A sz. tábla részletezi.

A legfontosabb árúk közt a textilárúk és textil félgyártmányok érkeztek jóval kisebb mennyiségben az országba, mint az előző év első kilenc hónapjában. Ezúttal a külföldi pamutszövetekért 19 millió, a gyapjuszövetekért pedig 7·7 millió pengővel kevesebbet fizettünk. A selyem- és félselyemszöveteknél mutatkozó hanyatlás azért látszik nagy mértékűnek, mert az előző évi adat a passzív kikészítési forgalom adatait is magában foglalja. A szabadforgalomban importált selyemszövetek értékösszege 5·3 millió pengővel csökkent. Mint már a korábbi ismertetésekben közöltük, az általánosan leromlott fogyasztóképeség volt egyik fő oka a megfogyatkozott behozatalnak, de korlátozó hatást gyakorolt a hitelnyújtások szűkítése is. Az importált pamutfonál és -cérna értékösszege 3·3 millió pengővel kisebbedett, a selyemfonálból azonban 3·5 millió pengő értékkel többet szereztünk be külföldről. A gyapjúfonalak forgalma is megcsappant, a gyapjúárak emelkedése folytán azonban értékben közel egy millió pengővel többet kellett kifizetnünk a behozott fonalakért. A textilnyersanyagok közül a nyers pamut és a juta fokozott vásárlása növelte a behozatalt. A nyers pamut mennyisége 61 ezer métermázsáról 89 ezer métermázsára, a nyersjuta mennyisége pedig 76 ezer métermázsáról 86 ezer métermázsára nőtt. Nyers gyapjúból kevesebbet vásároltunk külföldön, mint a mult évben, a behozott mennyiség 15 ezer métermázsáról 11 ezer métermázsára szállt le.

A nyers és megmunkált fa mennyisége némi visszaeséssel szerepelt, az értékösszeg azonban mégis 1·7 millió pengővel gyarapodott. Az olcsóbb tűzifa importjának fokozása mellett az épületfák forgalma hanyatlott, az értékösszeg emelkedésének oka tehát abban keresendő, hogy a faárak általában emelkedtek. A szénbehozatal 8 millió pengős értékű többlettel szerepelt, az emelkedés részben a kőszénre, részben pedig a pírshénre esett. A barnaszén importja jelentéktelen, az erre vonatkozó adatok különben alig változtak.

A papiros és papirosárúk beszerzése ezúttal is emelkedőben volt, de ennek az árúcsoportnak belső összetétele lényegesen megváltozott. A belső papírgyártás továbbfejlődésének eredményeképpen a papirosanyag mennyisége növekvő forgalmat mutat, s bár a csomagolópapirosnál és a rotációs papirosnál még gyarapodás észlelhető, a másféle lignintartalmú és ligninmentes nyomó- és írópapiros importja jelentős mennyiséggel csökkent.

A gépek és készülékek értékösszegének 11 millió pengővel való visszaesése elsősorban a talajművelő gépeknek, és pedig a traktoroknak és ekéknek kisebb mértékű behozatalával függ össze. A textilipari gépek és a varrógépek is kisebb meny-

nyiséggel szerepeltek. A papirosipari gépekből, amelyekből az elmúlt esztendőben történt nagyobb arányú papirosgyártási berendezkedésre nagyobb mennyiséget hoztunk be, az idén kevesebbet importáltunk. A fémmegmunkálógépek és a különböző sajtók forgalma föllandult. A villamosgépekből és készülékekből az idén közel 6 millió pengő értékkel többet vásároltunk külföldön, mint az előző év első kilenc hónapjában. Az emelkedés főleg a rádiócikkekre esett, míg a villamosmotorok forgalma megcsappant.

A személyszállító autók az előző évi 1.687 darabbal szemben az idén 1.465 darabbal szerepeltek.

A vasárúk behozatala valamivel alacsonyabb szintre süllyedt, s a vasárúért fizetett értékösszeg közel másfélmillió pengővel alacsonyabb volt, mint tavaly. Főleg kovácsolt és öntött vascsövekből, vasszerszámokból és kocsitengelyekből hoztunk be kevesebbet, a vasúti kerékabroncs forgalma pedig erőteljesen gyarapodott. A vasfélgyművek mennyisége tetemes arányban csökkent, értékben a visszaesés 2-3 millió pengőre rúgott. Legnagyobb mértékben a vaslemez és vasrúd importja hanyatlott, de tekintélyes mennyiséggel süllyedt a vasdrót behozatala is. A belföldi vasipar 4-2 millió métermázsa külföldi vasércet vásárolt a tárgyalt időszakban, az előző évi 3-1 millió métermázsaival szemben. A nyersvas és az ócskavas importja kisebbedett, s 444 ezer métermázsról 384 ezer métermázsaúra szállt le. A nyersfémek forgalmánál jelentősebb változás csak az ólom behozatalnál mutatkozott, amennyiben az ólom behozatala 28%-kal kisebbedett. A réznél is volt kisebb visszaesés, a többi fémnél pedig némi gyarapodásról számolhatunk be.

A nyersbőrök külföldi beszerzésénél mutatkozó gyarapodást a juh- és báránybőrök fokozódó fogyasztása idézte elő. A szőrmedivat fellendülése az egész világon erősen keresetté tette ezeket a bőrfajtákat. A másfajta nyersbőrök forgalma részint kisebb emelkedést, részint jelentéktelenebb visszaesést mutatott. Végeredményben a behozott nyersbőrök értékösszegének emelkedése meghaladta a három és félmillió pengőt. A kikészített bőrök általános visszaeséssel szerepeltek importunkban, s a behozott kész bőrök értékösszege 3 millió pengővel alacsonyabb volt, mint tavaly. A prémbőröknél mutatkozó több mint egymillió pengős csökkenés főleg a nyúlprémre esett.

Üvegárúkból több mint másfélmillió pengővel kevesebbet vásároltunk külföldön, a kaucsukárúk behozatalának értékösszege is közel egymillió pengővel hanyatlott.

Az ásványolaj erősen gyarapodó forgalma ezúttal is élénk fejlődést mutatott. A folyó év első kilenc hónapjában 1-7 millió métermázsa ásvány-

olaj jött be közel 25 millió pengő értékben, míg az előző év hasonló időszakában 1-3 millió métermázsa 18 millió pengő értékben. Az emelkedés megközelítette a 7 millió pengő értéket.

A nyersdohány mennyiségi visszaesése mellett az értékösszeg 2 millió pengővel túlszárnyalta az előző évi értékösszeget, aminek oka abban rejlik, hogy az idén külföldről behozott dohány egy része jobb minőségű volt. A nyersrizs 1-6 millió pengő értékűvel, a déligyümölcs értéke közel egymillió pengős csökkenéssel szerepelt. Ez utóbbinál a banánimport kisebbedése idézte elő a változást. A kávébehozatal körülbelül ugyanolyan szinten maradt, mint az előző évben.

Meg kell még említenünk az erősen megnőtt tengeribehozatalt, amely az év első felének utolsó hónapjára, vagyis az elmúlt gazdasági év végére esett. Az előző évi rossz tengeritermés és egyéb takarmányokban való szűkölködés idézte elő, hogy külföldről kellett a hiányt pótolni. Az olajos magvak forgalma érdemel még említést. Ennek gyarapodása értékben közel egymillió pengőt tett ki.

A kivitelnek a legfontosabb áruk és árucsoportok szerint való tagozódását a 2/B számú táblázat tünteti fel.

A legfontosabb kiviteli cikkek közül a búza áll az első helyen. A kivitt búza értéke az egész kivitel értékének 13-7%-át tette. Búzakivitelünk a folyó év első kilenc hónapjában másfélmillió métermázsaival volt több, mint az előző év hasonló időszakában, az érte kapott értékösszeg pedig 27 millió pengővel nőtt. A meggyarapodott export a háromnegyedév utolsó három hónapjára esett, vagyis az új gazdasági évben bonyolódott le. Az elmúlt gazdasági évben a kedvezőtlen áralakulás miatt a búzából nagy készletek eladatlanok maradtak, s az új gazdasági év elején nagy mennyiségben torlódtak össze. Az értékesítés azonban nem vált kedvezőbbé, s az ezzel járó értékvesztés a nagy búzakivitel jelentőségét csökkenti. A liszt kivitel is figyelemreméltó emelkedést ért el, több mint 400 ezer métermázsa gyarapodással. Az értékösszegben azonban kifejezésre jut a lisztárak csökkenése, amennyiben az értékösszeg növekedése csak 7 millió pengőt tett ki. A rozs külföldi értékesítésénél már csökkenés mutatkozott, a kiszállított rozs mennyisége több mint 200 ezer métermázsaival süllyedt, értékben pedig közel 12 millió pengővel hanyatlott. A rozskivitel visszamaradása azzal magyarázható, hogy a takarmányhiány pótlására a rendelkezésre álló rozskészletekből nagy mennyiséget használtunk fel. Az árpából azonban 3 millió pengő értékkel többet szállítottunk külföldre az idén, mint az elmúlt évben. Különösen sörárpában mutatkozott külföldön nagyobb kereslet. A tengeriexportnál 236 ezer métermázsa visszaesést látunk, értékben pedig közel 7 millió pengő a csökkenés. Az év

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. és 1929. évek január—szeptember hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie en janvier—septembre 1928 et 1929.

A) Behozatal — A) Importations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség — <i>Quantité</i>		Érték — <i>Valeur</i>			
		métermázsza, darab v. pár — <i>q, pièces ou paires</i>		ezer pengő <i>milliers de pengős</i>		o/o	
		1928	1929	1928	1929	1928	1929
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré.</i>	q	20 803.623	20,799.878	103.458	105.131	12.08	13.04
Szén — <i>Charbon</i>	"	11,516.587	13,192.924	43.124	51.117	5.03	6.34
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	77.217	54.959	64.508	45.512	7.53	5.64
Papiros és papirosárúk — <i>Papier et articles en papier</i>	"	558.127	585.332	31.491	32.871	3.68	4.08
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils.</i>	"	173.114	121.844	41.174	30.500	4.81	3.78
Gyapjúsövet — <i>Tissus de laine</i>	"	19.645	15.240	37.046	29.337	4.33	3.64
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	"	1,283.958	1,659.439	18.019	24.798	2.10	3.08
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	"	61.177	88.609	16.001	22.412	1.87	2.78
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	"	180.548	165.830	22.970	21.836	2.68	2.71
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors de cot.</i>	"	49.569	40.212	23.647	20.290	2.76	2.52
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appa- reils électriques</i>	"	15.974	18.255	12.939	18.713	1.51	2.32
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	30.467	28.743	16.181	18.294	1.89	2.27
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	43.934	51.482	13.307	16.840	1.55	2.09
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	6.403	9.446	12.605	16.122	1.47	2.00
Vásárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	100.505	96.534	16.944	15.549	1.98	1.93
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	20.152	16.986	12.555	13.458	1.47	1.67
Kikészített bőr — <i>Peaux apprêtées</i>	"	10.522	8.751	16.536	13.415	1.93	1.66
Személyszállító automobil — <i>Autos à personnes</i>	"	1) 20.696	2) 18.653	10.133	9.305	1.18	1.15
Nyersjuta — <i>Jute brut</i>	"	75.515	85.643	7.504	8.547	0.88	1.06
Üveg és üvegárúk — <i>Verres et verreries</i>	"	166.854	138.870	10.200	8.525	1.19	1.06
Nyersrizs — <i>Riz brut</i>	"	156.729	185.469	6.739	8.312	0.79	1.03
Selyem- és félselyemszövet (gaze is) — <i>Tissus de soie et de demi-soie (même gazes) 3)</i>	"	3.245	935	29.997	8.136	3.50	1.01
Vasérc — <i>Minerais de fer</i>	"	3,087.481	4,217.304	5.557	7.625	0.65	0.95
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	"	184.471	159.144	8.358	7.409	0.97	0.92
Nyerskávé — <i>Café brut</i>	"	27.670	27.052	7.609	7.383	0.89	0.91
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	14.905	10.808	8.558	6.435	1.00	0.80
Kaucsukárúk — <i>Articles en caoutchouc.</i>	"	10.364	9.831	7.148	6.331	0.83	0.78
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	48.685	218.291	1.480	5.722	0.17	0.71
Nyers és ócskavas — <i>Fer brut et ferrailles</i>	"	444.118	383.957	5.235	4.690	0.61	0.58
Prémőr, kikészített — <i>Pelleteries apprêtées</i>	"	944	865	5.914	4.644	0.69	0.58
Kalapok — <i>Chapeaux</i>	db	532.029	480.686	5.091	4.447	0.59	0.55
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	pièces	156.780	86.990	6.474	4.233	0.76	0.53
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	q	60.562	71.431	3.181	4.179	0.37	0.52
Technikai zsiradékok — <i>Graisses techniques</i>	"	62.873	41.209	5.712	3.637	0.67	0.45
Cipészárúk — <i>Chaussures.</i>	pár	683.649	391.592	5.366	3.208	0.63	0.40
Kötött áruk pamutból — <i>Articles tricotés en coton</i>	pièces	1.577	1.096	4.591	3.061	0.54	0.38
Összesen — <i>Total</i>	db	532.029	480.686	647.352	612.024	75.58	75.92
	pár	683.649	391.592				
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises.</i>	q	39,474.991	42,612.012	209.135	194.069	24.42	24.08
	drb	304.049	224.741				
	pièces	177.714	106.548				
	pár	7,622.974	7,474.111				
Behozatal összesen — <i>Importations totales.</i>	q	836.078	705.427	856.487	806.093	100.00	100.00
	drb	861.363	498.140				
	pièces	47,097.965	50,086.123				

1) 1.687, 2) 1.465 db. — *pièces.* — 3) Az 1928. év január—szeptember hónapjaiban 1.832 q, 16.551 ezer pengő értékben kikészítésből érkezett vissza. Az 1929. év január—szeptember hónapjaiban a passzív kikészítési forgalom nem foglaltatik benn. — *Sont revenus, après avoir été perfectionnés, en janvier—septembre 1928, 1.832 q (en valeur 16.551 mille pengős). Le trafic passif de perfectionnement n'est pas compris dans les données de janvier—septembre 1929.*

B) Kivitel. — B) Exportations

Az áruk, illetőleg áru csoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség — <i>Quantité</i>		Érték — <i>Valeur</i>			
		métermázsa, darab v. pár <i>q, pièces ou paires</i>		ezer pengő <i>milliers de pengős</i>		%	
		1928	1929	1928	1929	1928	1929
Búza — <i>Froment</i>	q	2,014.647	3,512.465	65.729	93.131	11.48	13.73
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db <i>pièces</i>	144.631	232.472	56.926	92.265	9.94	13.60
Ebből — <i>Dont</i> :							
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	"	48.026	56.653	29.975	39.35	5.24	5.80
Sertés — <i>Porcs</i>	"	59.028	130.329	15.558	40.550	2.72	5.98
Ló — <i>Chevaux</i>	"	23.697	23.380	10.845	11.332	1.89	1.67
Juh — <i>Moutons</i>	"	13.650	22.049	544	1.029	0.09	0.15
Liszt — <i>Farine</i>	q	1,284.994	1,701.041	59.725	67.099	10.43	9.89
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	114.780	169.852	19.658	33.688	3.43	4.96
Cukor — <i>Sucre</i>	"	287.114	539.586	11.850	19.193	2.07	2.83
Baromfi — <i>Volaille</i>	"	1) 64.568	2) 61.070	18.289	17.905	3.20	2.64
Ebből — <i>Dont</i> :							
Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	"	3) 26.221	4) 20.830	6.597	5.356	1.16	0.79
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	"	5) 38.347	6) 40.245	11.692	12.549	2.04	1.85
Vasfélgyártm. — <i>Demi-produits en fer</i>	"	805.562	889.566	15.148	17.770	2.65	2.62
Rozs — <i>Seigle</i>	"	971.119	749.625	28.388	16.606	4.96	2.45
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	25.054	27.293	13.080	15.882	2.29	2.34
Toll — <i>Plumes</i>	"	22.011	21.515	15.253	14.725	2.67	2.17
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	35.875	48.135	12.768	14.449	2.23	2.13
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	85.165	59.182	16.212	13.739	2.83	2.02
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	271.704	386.071	10.249	13.688	1.79	2.02
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	"	21.949	37.455	8.614	13.526	1.50	1.99
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	43.600	93.639	7.940	11.553	1.39	1.70
Bor — <i>Vin</i>	"	46.735	172.242	4.458	10.114	0.78	1.49
Pamutzövet — <i>Tissus de coton</i>	"	12.191	9.582	11.452	9.290	2.00	1.37
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	271.328	483.550	6.350	9.031	1.11	1.33
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	136.594	116.755	9.719	8.566	1.70	1.26
Árpa — <i>Orge</i>	"	162.638	346.917	5.184	8.459	0.90	1.25
Szén — <i>Charbon</i>	"	1,866.147	2,965.379	4.839	7.577	0.85	1.12
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	12.406	20.953	5.399	7.170	0.94	1.06
Bab, száraz — <i>Haricots secs</i>	"	75.030	123.112	2.984	6.923	0.52	1.02
Szesz — <i>Alcool</i>	"	108.531	100.116	5.434	5.793	0.95	0.85
Tengeri — <i>Mais</i>	"	430.695	194.960	12.168	5.456	2.13	0.80
Kikészített bőr — <i>Peaux apprêtées</i>	"	9.227	5.904	6.743	5.160	1.18	0.76
Maláta — <i>Malt</i>	"	77.076	96.969	4.168	5.117	0.73	0.75
Disznósír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	"	33.248	20.481	7.151	4.685	1.25	0.69
Zab — <i>Avoine</i>	"	64.876	201.025	1.786	4.403	0.31	0.65
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	85.073	87.134	4.513	4.243	0.79	0.63
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	"	31.689	29.916	6.052	4.203	1.06	0.62
Borsó, hántolatlan — <i>Pois non décortiqué</i>	"	48.398	46.994	2.642	3.047	0.46	0.45
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	380.684	211.190	4.241	3.037	0.74	0.45
Összesen — <i>Total</i>	db <i>pièces</i> q	144.631 9,900.758	232.472 13,529.679	465.122	567.493	81.26	83.64
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db <i>pièces</i> par <i>paires</i> q	24.243 48.388 4,379.674	105.424 10.240 4,556.198	107.296	110.982	18.74	16.36
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db <i>pièces</i> par <i>paires</i> q	168.874 48.388 14280.432	337.896 10.240 18,085.877	572.418	678.475	100.00	100.00

1) 4,709.369, 2) 4,458.572, 3) 2,538.865, 4) 1,963.168, 5) 2,170.504, 6) 2,495.404 db — *pièces*.

első hat hónapjában az előző évi rossz tengeritermés miatt vált szűkebbé az export, az új gazdasági évben pedig a sertéshizlalás erős fellendülése vet korlátot a kivitelnek. A zabkivitel két és félmillió pengő értékkel volt magasabb, mint az előző év első kilenc hónapjában.

A folyó évben a vágóállatok exportja különösen emelkedett jelentőségben. A vágóállatok értékének gyarapodása 35 millió pengőre rúgott, szám szerint pedig 88 ezer darabbal többet szállítottunk külföldre. Az exportált vágóállatok értéke az egész kivitelnek 13·6 százalékát tette. A legtekintélyesebb növekedés a hízott sertések kivitelénél volt, a sertésekért befolyt értékösszeg növekedése 25 millió pengőt tett ki. A sertésárak állandó csökkenése exportunkat érzékenyen érinti. A múlt évhez viszonyítva a darabonkinti átlagos árak ugyan emelkedtek, mert ebben az évben legnagyobb részben egészen súlyos sertéseket szállítottunk ki. A kivitt szarvasmarha mennyisége 48 ezer darabról közel 57 ezer darabra szaporodott, s az értéktöbblet a 9 millió pengőt meghaladta. A szarvasmarhák jobb külföldi elhelyezése a minőségi javulás eredménye. A ló kivitel adatai nem sokat változtak. A juhexport mennyiség szempontjából fejlődő irányzatot mutat, az értékösszeg emelkedése azonban kisjelentőségű.

Baromfikivitelünk értékösszege csekély mértékben visszaesett az élő baromfi exportjának csökkenése miatt. A leölt baromfi értékesítése ezzel szemben kedvezőbb volt, de az ebből eredő bevétel nem pótolta teljesen az élő baromfi kisebb mértékű eladásából eredő veszteséget. A baromfi-termékek közül a tojás kivitelének állandó hanyatlását ezúttal is megállapíthatjuk. Az értékösszegben mutatkozó két és félmillió pengőt kitevő leromlás igazolja, hogy a magyarországi származású tojás külföldi elhelyezésének lehetősége ez évben is súlyosbodott. Tollkivitelünk is újabban kisebb mértékű, mint azelőtt volt. Ennek valószínű okául azt hozhatjuk fel, hogy a legfontosabb exportpiacunkon, Németországban az árak irányzata lefelé halad, s ez a körülmény exportunk további fejlődésére nem kedvező. A tárgyalt időszakokban félmillió pengő értékkel kevesebb tollat vittünk ki, mint az előző év hasonló időszakában.

A sertéstermékek közül a félsertések forgalma fellendült, főleg az Ausztriába irányuló kivitelnél. A füstölthús és füstöltszalonna exportja is fejlődő képet mutat. Az utóbbiból főleg a baconmódra készített szalonna Angliába irányuló kivitele lendült fel. A háj és az olvasztani való szalonna különösen a cseh-szlovákiai viszonylatban hanyatló kivittel szerepelt. A disznózsír kivitelének az utóbbi években mutatkozó nagymértékű csökkenése ezúttal is tovább tartott. Az Ausztria felé irányuló forgalomban az élő sertések nagy-

mértékű kivitele folytán megszűnt a disznózsír kivitel, a cseh-szlovákiai exportnál pedig több mint a felére süllyedt. A szalámiból többet adtunk el külföldön, mint az előző évben, főleg a cseh-szlovákiai forgalomban. A másféle kolbászárúk csoportja lényegtelen volt az idén is, éppúgy mint tavaly. A friss és elkészített hús, továbbá a kolbászfélék értéke együttesen 5 millió pengővel gyarapodott, a zsírkivitel pedig két és félmillió pengő értékkel visszaesett.

A friss főzelék és zöldség kivitelének gyarapodása főleg a vöröshagymára és az uborkára esett. A bő termés következtében az alacsony áralakulás erőteljesen előmozdította az exportot. Az alacsony árak az értékösszegben is kidomborodnak. Míg a múlt év első kilenc hónapjához viszonyítva a kivitt főzelék és zöldség mennyisége 78 százalékkal emelkedett, addig az értékösszegben a gyarapodás csak 42 százalékot tett ki. Gyümölcskivitelünk adatai is számottevő növekedést tüntetnek fel. Főleg az alma, a szilva, a dinnye és a szőlő került nagyobb mennyiségben a külföldi piacokra, míg a barack és a meggy kivitele a kedvezőtlen termés miatt jelentősen csökkent. Végeredményben a friss főzelék és zöldség értékösszege több mint két és félmillió pengővel, az exportált friss gyümölcs értéke pedig 3·5 millió pengővel volt több az idén, mint az elmúlt év első kilenc hónapjában. Babexportunk kifejezetten kedvező irányt vett. A mennyiségi emelkedés mellett az áralakulás is kedvezően befolyásolta kivitelünket. Az értékösszeg 4 millió pengővel gyarapodott főleg az Amerikai Egyesült Államok és Franciaország nagyarányú bevásárlásai miatt. Borsó kivitelünk jelentéktelen mennyiséggel csökkent. A burgonya mennyisége közel a felére esett vissza, s értékben a visszaesés több mint egymillió pengőt tett ki. Az előző gazdasági év rossz termése idézte elő, hogy burgonyából kevesebbet tudtunk külföldön elhelyezni. A forgalom az új gazdasági év megindultával a kedvező termés következtében erősen javuló irányzatot mutat. A lóhere- és lucernamag forgalma nem sokat változott. Az idén a lucernamag értékesítése sikeresebb volt mint tavaly, viszont a lóheremag kisebb mennyiségben hagyta el az országot. A lóheremag tekintélyes részét a bíborheremag tette ki. Az olajos magvak forgalma kisebb emelkedéssel szerepelt, viszont értékben némi kis visszaesés mutatkozott. Ennek oka a különböző olajos magvak részesedési arányának különbségében keresendő.

A bor kiszállítása, ami ebben az évben kedvező irányban fejlődött, továbbra is előnyösen alakult. A mennyiség 47 ezer métermázsáról 172 ezer métermázsára nőtt, a befolyt értékösszeg pedig 5·7 millió pengővel emelkedett. Szesz kivitelünk ez évben kisebb visszaesést mutatott, az értékesí-

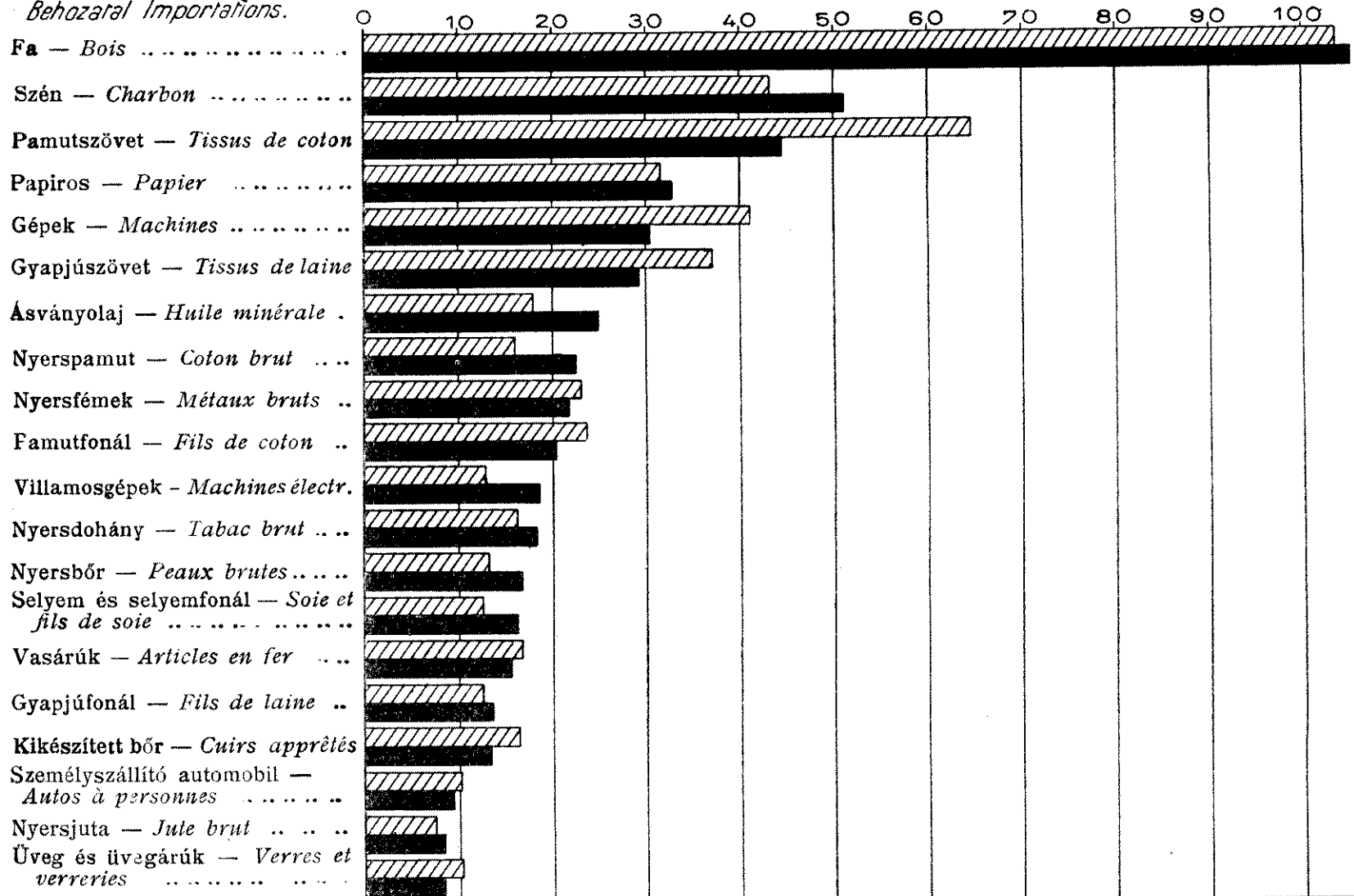
A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

Formation du mouvement des marchandises importantes.

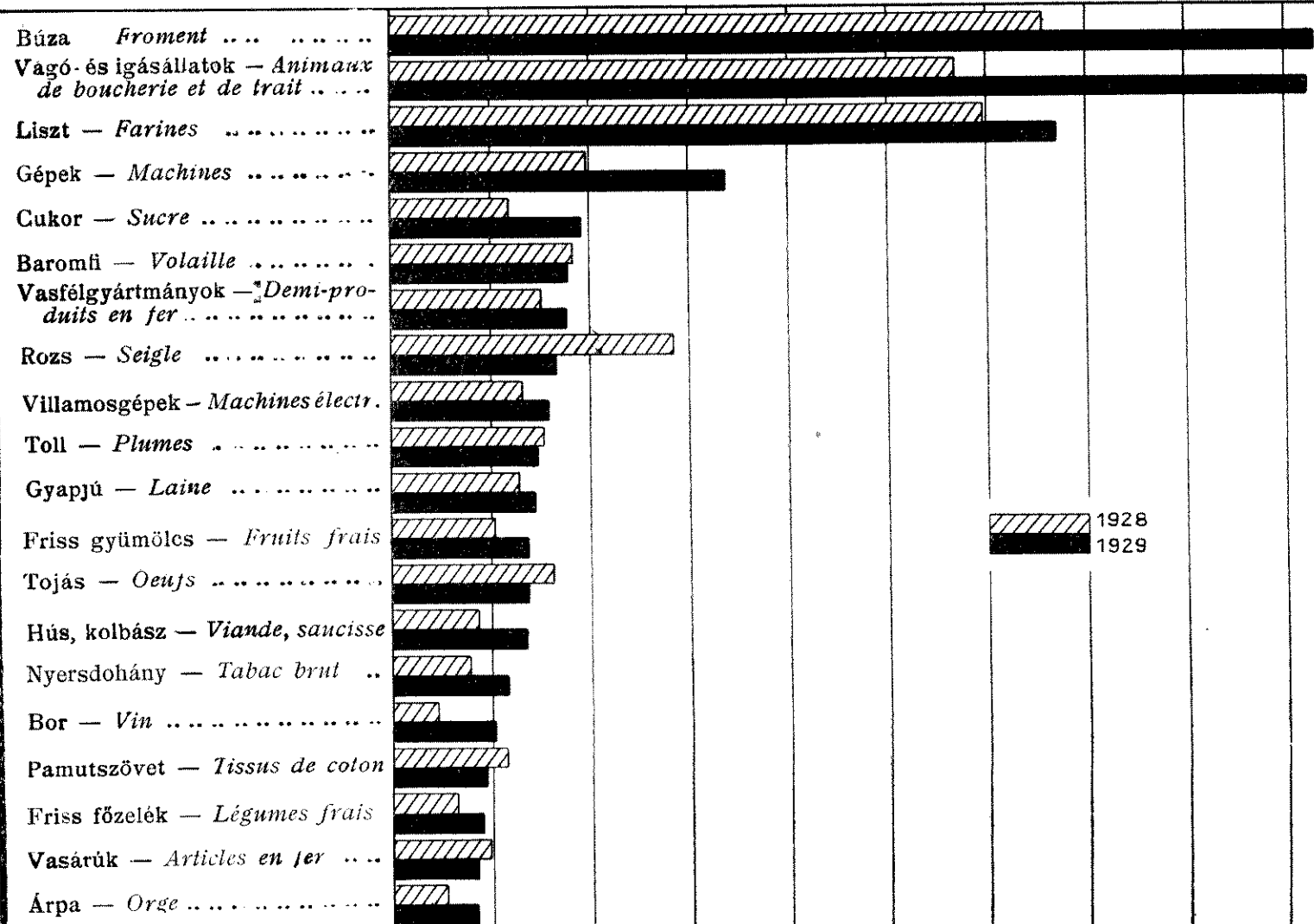
1928 I-IX. 1929 I-IX.

Millió pengőben. En millions de pengős.

Behozatal Importations.

Kivitel. Exportations.

 1928
 1929

tési viszonyok azonban valamivel javultak, s az árak emelkedése következtében a szeszért kapott értékösszeg nagyobb volt, mint az előző évben. A cukor külföldi elhelyezése jelentékenyen jobban sikerült, mint tavaly, ugyanis az idén kivitt cukor értéke 7·3 millió pengővel több volt. Brit-India vásárlásai segítették elő nagymértékben kivitelünk fokozódását az ottani cukornádtermés kedvezőle-
nebb eredménye miatt. Malátából közel egymillió pengő értékkel nagyobbodott a kivitelünk. A nyersdohány exportja több mint kétszeresére nőtt, a dohányért bevett értékösszeg pedig három és félmillió pengővel gyarapodott. Ezúttal a régibb vevőinken kívül Cseh-Szlovákia, Franciaország és Lengyelország vásároltak jelentős mennyiségű magyarországi dohányt.

A nyersbőr külföldi eladása jelentős fejlődésnek indult. Kiemelkedő gyarapodást látunk a friss marhabőrnél, de jelentősen növekedett a friss lóbőr és a borjúbőr is. A báránybőr-kivitel fejlődése csak kisebb mértékű volt, míg a nyúl-
bőr mennyisége csökkent. A nyersbőrök értékösszegében a mennyiségi emelkedés nem jut teljesen kifejezésre, mert a nagy növekedés az olcsóbb fajtákra jutott. A kikészített bőrök forgalma az év folyamán csökkenő irányt követett. A kikészített bőrökért a külföld által fizetett értékösszeg ez évben másfélmillió pengővel csökkent. A visszaesés legjelentékenyebb volt a talpbőröknél és a talp-

bőrhulladéknál, visszaesett továbbá a felsőbőrök exportja is. A prém-bőrök közül a kikészített báránybőrből többet értékesítettünk ez idén külföldön, mint az előző esztendőben. A gyapjúkivitel 1·7 millió pengő értékkel nagyobb eredményt ért el.

A gépek és készülékek külföldre szállítása tekintélyes emelkedést ért el. Az előző évhez viszonyított értéktöbblet meghaladta a 14 millió pengőt. Legnagyobb volt az emelkedés a gőzkazánoknál, amelyeknek jelentős része Brit-Indiába ment ki. A gőzcséplőgépekből is jelentős rész esett a forgalomra. Ebből legtöbbit a Sz. H. Sz. állam és Románia vásárolt tőlünk, ezeken kívül Bulgária és Franciaország részesedett a legnagyobb arányban. A szivattyúk exportjánál mutatkozott még számottevőbb emelkedés, míg a malomipari gépek hanyatló kivitellel szerepeltek. Az elektrotechnikai cikkek közül a villamos-izzólámpák forgalma erősödött. A járóművek közül a Sz. H. Sz. államba szállított vasúti mozdonyok, tartánykocsik és párnázott vasúti személykocsik gyarapodása volt a legnagyobb. Ez utóbbiak javításból mentek vissza. Kisebbedett a vasúti teherkocsik és az iparvasúti kocsik csoportja.

A kivitt vassélfgyártmányok értéke több mint két és félmillió pengővel több volt, mint az előző évben. Főleg a bugavas, a rúdvas és a vaslemez forgalma fejlődött, míg a sín és a vasdrót exportja

3. A külkereskedelmi forgalom gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1928. és 1929. évek január—szeptember hónapjaiban.

Commerce extérieur suivant les branches économiques et la destination, en janvier—septembre 1928 et 1929

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése <i>Désignation des matières premières, des demi-produits et des articles fabriqués</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	1928		1929		1928		1929	
	január—szeptember — janvier—septembre							
	Érték — Valeur							
ezer pengő milliers de pengős	%	ezer pengő milliers de pengős	%	ezer pengő milliers de pengős	%	ezer pengő milliers de pengős	%	
I. Élelmezési és élvezeti cikkek <i>Produits alimentaires et boissons</i>	68.816	8·04	72.514	9·00	277.997	48·57	330.317	48·69
II. Élő állatok — <i>Animaux vivants</i>	1.189	0·14	523	0·06	63.944	11·17	98.031	14·45
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — <i>Matières auxiliaires de l'agriculture et de l'industrie</i>	93.975	10·97	107.680	13·36	35.292	6·16	35.660	5·25
IV. Ipar — <i>Industrie</i>	692.507	80·85	625.376	77·58	195.185	34·10	214.467	31·61
Összes áruforgalom — <i>Mouvement total des marchandises</i>	856.487	100·00	806.093	100·00	572.418	100·00	678.475	100·00
Ebből — <i>Dont</i> :								
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	265.922	31·05	297.753	36·93	334.474	58·42	399.330	58·85
Félgyártmányok — <i>Demi-produits</i>	200.398	23·40	189.730	23·54	45.761	8·00	50.275	7·42
Gyártmányok — <i>Articles fabriqués</i>	390.167	45·55	318.610	39·53	192.183	33·58	228.870	33·73

megcsappant. A vasárúk forgalma egymillió pengő körüli értékkel kisebbedett. Leginkább a drótszegek, a kovácsolt vasesővek, vasúti váltók, vas-hordók, továbbá a vasszerkezetek kivitele hanyatlott. Ezzel szemben a sínmegeerősítőeszközök, a tüskésdrót, az öntöttvasesővek, vaslapátok és radiátorok forgalma fellendült.

A szénkivitel emelkedése főleg az Ausztriába és Cseh-Szlovákiába szállított barnaszénre esett, de csekély gyarapodás volt a Sz. H. Sz. államba szállított kőszénél is. A szénkivitelnél elért érték-emelkedés 2·7 millió pengőt tett ki.

A legfontosabb kiviteli cikkek közt még megemlíthetjük az aktív kikészítési eljárásban kivitt pamutszövetek mennyiségének visszaesését.

A külkereskedelmi forgalmat nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok szerint a 3. sz. tábla részletezi.

A behozatalban a nyersanyagok arányszámának 31·05 százalékról 36·93 százalékra való emelkedését főleg a tűzifa, a szén, a nyers ásványolaj, a nyersbőr, nyerspamut és juta, nyersdohány és vasérc nagyobb fokú behozatala idézte elő. A félgyártmányok részesedési aránya alig mutatott különbséget. A gyártmányok részesedési arányszáma főképen a textiliák, továbbá a gépek és készülé-

kek megcsappant importja miatt 45·55 százalékról 39·53 százalékra süllyedt.

A kivitelnél a nyersanyagok részesedési százaléka a mezőgazdasági cikkek fellendült exportja folytán nagyobb volt, s az előző évi 58·42 százalékkal szemben 58·85 százalékot tett. A félgyártmányoknál mutatkozó százalékos hanyatlás a nyersanyagok és gyártmányok kivitelének nagyobb arányú fejlődésének a következménye. A gyártmányok aránya 33·58 százalékról 33·73 százalékra nőtt, túlnyomórészt a gépek és készülékek, elektrotechnikai cikkek, a liszt és a cukor kivitelének emelkedése miatt.

A külkereskedelmi forgalmat származási és rendeltetési országok szerint a 4. sz. tábla tünteti fel.

A külkereskedelmünkben résztvevő legfontosabb országokkal lebonyolított forgalmunk mérlegeredményeit vizsgálva azt látjuk, hogy az országok túlnyomó részénél az egyenleg a folyó évben Magyarország javára kedvezőbben alakult, mint tavaly. Mérlegünk négy országgal szemben romlott, ezek: Románia, Svédország, Lengyelország és Bulgária. Az aktív tételű országok száma a múlt évhez képest lényegesen kibővült. Míg az előző év első kilenc hónapjában csak Ausztriával és Görögországgal szemben mutattunk fel-

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1928. és 1929. évek január—szeptember hónapjaiban.

Répartition, par pays, du commerce extérieur de la Hongrie en janvier—septembre 1928 et 1929.

Származási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance et de destination</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations				Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többlet <i>Excédent d'importations (—) ou d'export. (+)</i>	
	1928		1929		1928		1929		1928	1929
	millió pengőben <i>En millions de pengős</i>	o/o	millió pengőben <i>En millions de pengős</i>	o/o	millió pengőben <i>En millions de pengős</i>	o/o	millió pengőben <i>En millions de pengős</i>	o/o	millió pengőben <i>En millions de pengős</i>	
Ausztria — <i>Autriche</i>	140·4	16·39	108·5	13·46	193·2	33·76	210·6	31·04	+ 52·8	+ 102·1
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	195·7	22·85	177·0	21·96	107·0	18·69	115·6	17·04	— 88·7	— 61·4
Románia — <i>Roumanie</i>	63·8	7·44	74·4	9·24	31·0	5·41	35·8	5·28	— 32·8	— 38·6
Sz. H. Sz. áll. — <i>Royaume S. C. S.</i>	40·8	4·76	43·0	5·34	40·6	7·09	45·5	6·70	— 0·2	+ 2·5
Németország — <i>Allemagne</i>	164·9	19·25	159·5	19·79	68·8	12·01	71·5	10·55	— 96·1	— 88·0
Svájc — <i>Suisse</i>	36·2	4·23	20·8	2·58	21·1	3·69	22·7	3·34	— 15·1	+ 1·9
Olaszország — <i>Italie</i>	34·1	3·98	34·4	4·27	20·6	3·60	44·8	6·60	— 13·5	+ 10·4
Franciaország — <i>France</i>	23·0	2·69	17·6	2·18	4·7	0·82	7·8	1·15	— 18·3	— 9·8
Belgium — <i>Belgique</i>	6·2	0·73	6·5	0·80	5·8	1·01	6·7	0·98	— 0·4	+ 0·2
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	15·6	1·82	19·7	2·44	2·4	0·42	8·6	1·27	— 13·2	— 11·1
Nagy-Britannia (Irországgal) <i>Grande-Bretagne (Irlande comprise)</i>	26·4	3·09	23·9	2·97	13·0	2·28	17·6	2·59	— 13·4	— 6·3
Svédország — <i>Suède</i>	1·6	0·18	2·2	0·27	1·1	0·20	1·5	0·23	— 0·5	— 0·7
Lengyelország — <i>Pologne</i>	34·6	4·04	38·1	4·73	23·0	4·01	13·0	1·92	— 11·6	— 25·1
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	5·7	0·66	9·2	1·15	5·1	0·89	6·9	1·02	— 0·6	— 2·3
Görögország — <i>Grèce</i>	3·4	0·40	3·0	0·37	3·9	0·68	8·7	1·28	+ 0·5	+ 5·7
Törökország — <i>Turquie</i>	7·4	0·86	3·1	0·38	2·6	0·46	8·9	1·31	— 4·8	+ 5·8
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis</i>	30·0	3·50	33·9	4·20	3·4	0·59	7·5	1·11	— 26·6	— 26·4
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	26·7	3·13	31·3	3·87	25·1	4·39	44·8	6·59	— 1·6	+ 13·5
Összesen — <i>Au total</i>	856·5	100·00	806·1	100·00	572·4	100·00	678·5	100·00	— 284·1	— 127·6

5. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. év szeptember havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en septembre 1929.

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	1928	1929	1928	1929	Az érték 1929 szept.-ben több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben Augment. (+) ou dimi- nution (-) de la va- leur en septembre 1929, en milliers de pengős	Az 1929 szeptember havi összérték % -ában En % de la valeur totale de septembre 1929
	szeptember — septembre					
	q	1000 P — pengős				
A) Behozatal. — A) Importations.						
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,819.246	2,730.257	12.229	11.463	— 766	12.79
Szén — <i>Charbon</i>	1,638.009	2,044.894	6.098	8.005	+ 1.907	8.93
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	8.996	6.752	8.028	5.572	— 2.456	6.22
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	3.163	2.605	5.427	4.383	— 1.044	4.89
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	23.744	17.688	5.067	3.854	— 1.213	4.30
Papiros és papirosárak — <i>Papier et art. en papier</i>	58.228	69.090	3.382	3.732	+ 350	4.17
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	129.924	199.974	1.763	2.667	+ 904	2.98
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	4.373	3.472	2.264	1.979	— 285	2.21
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	5.870	7.910	1.489	1.972	+ 483	2.20
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	11.535	11.109	2.168	1.943	— 225	2.17
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	21.428	15.291	3.000	1.851	— 1.149	2.07
Villamosgépek és készül. — <i>Mach. et appar. élect.</i>	1.859	2.099	1.517	1.818	+ 301	2.03
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	2.430	2.274	1.652	1.723	+ 71	1.92
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	846	1.055	1.480	1.670	+ 190	1.86
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	5.815	5.162	2.066	1.418	— 648	1.58
Kikészített bőr — <i>Peaux apprêtées</i>	1.494	1.012	2.246	1.416	— 830	1.58
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	88.462 108.475 1,492.981	88.562 77.539 1,662.532	44.602 34.139	— 10.463	38.10
Behozatal össz. — <i>Import. totales</i>	db — pièce pár — paire q — q	88.462 108.475 6,229.941	88.562 77.539 6,783.176	104.478 89.605	— 14.873	100.00
B) Kivitel. — B) Exportations.						
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait</i> ¹⁾	17.133	43.502	6.808	16.400	+ 9.592	14.73
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i> ¹⁾	4.628	10.542	2.883	7.207	+ 4.324	6.47
Sertés — <i>Porcs</i> ¹⁾	8.999	27.484	2.940	8.089	+ 5.149	7.27
Ló — <i>Chevaux</i> ¹⁾	2.825	2.419	960	974	+ 14	0.87
Juh — <i>Moutons</i> ¹⁾	680	3.046	24	128	+ 104	0.11
Búza — <i>Froment</i>	307.904	617.468	8.744	15.437	+ 6.693	13.86
Liszt — <i>Farine</i>	246.597	276.271	9.319	10.698	+ 1.379	9.61
Bab, száraz — <i>Haricots, secs</i>	8.481	102.581	594	5.746	+ 5.152	5.16
Árpa — <i>Orge</i>	54.351	211.208	1.555	4.696	+ 3.141	4.22
Baromfi — <i>Volaille</i>	²⁾ 11.494	³⁾ 11.682	3.215	3.159	— 56	2.84
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	²⁾ 3.228	³⁾ 3.982	793	943	+ 150	0.85
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	²⁾ 8.266	³⁾ 7.700	2.422	2.216	— 206	1.99
Rozs — <i>Seigle</i>	157.365	165.624	4.091	3.147	— 944	2.82
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	71.329	152.663	1.975	4.258	+ 2.283	3.83
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	107.135	139.081	2.070	2.915	+ 845	2.62
Villamosgépek és készül. — <i>Mach. et appar. élect.</i>	3.902	3.903	2.322	2.834	+ 512	2.55
Cukor — <i>Sucre</i>	25.865	71.773	1.035	2.727	+ 1.692	2.45
Toll — <i>Plumes</i>	2.625	3.004	1.824	2.088	+ 264	1.87
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	2.917	5.796	1.149	2.040	+ 891	1.83
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	4.559	14.778	912	1.921	+ 1.009	1.73
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	8.321	8.571	1.395	1.632	+ 237	1.46
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	843 8.357 1,165.906	45 1.159 1,400.699	24.903 31.650	+ 6.747	28.42
Kivitel össz. — <i>Exportations totales</i>	db — pièce pár — paire q — q	17.976 8.357 2,178.751	43.547 1.159 3,185.102	71.911 111.348	+ 39.437	100.00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *En têtes.* — ²⁾ Az 1928. év szeptember havában az élő baromfi 297.999 drb, a leölt baromfi 411.224 drb, összesen 709.223 drb. — *En sept. 1928, on a exporté 297.999 volailles vivantes, et 411.224 volailles tuées, au total 709.223 volailles.* — ³⁾ Az 1929. év szeptember havában az élő baromfi 360.767 drb, a leölt baromfi 363.765 drb, összesen 724.532 drb. — *En sept. 1929, on a exporté 360.767 volailles vivantes et 363.765 volailles tuées, au total 724.532 volailles.*

aktívumot, ezáltal e két országon kívül a Sz. H. Sz. állammal, Svájjal, Olaszországgal, Belgiummal, Törökországgal és az egyéb országok címe alatt összefoglalt jelentéktelenebb forgalmú országokkal lebonyolított árucserénk is aktív mérleget eredményezett.

A behozatalban a legnagyobb forgalmú származási országok közül Ausztria és Cseh-Szlovákia arányszáma lejjeb szállt, Németország, Románia és a Sz. H. Sz. állam százalékos részesedése pedig erősödött. A többi országnál általában kisebb emelkedés vagy csökkenés állapítható meg. A svájci behozatal nagyobb mértékű visszahanyatlása

azzal függ össze, hogy a folyó évben a passzív kikészítési forgalom adatai nem foglaltatnak be a behozatali adatokban, s ez a körülmény Svájc forgalmát a passzív kikészítésben szereplő selyemszövetek révén erősen érinti.

A kivitelben a százalékos megoszlás szerint elsősorban Olaszország, azután Franciaország, Németalföld, Nagy-Britannia és még néhány a külkereskedelmi forgalmunk szempontjából kisebb jelentőségű ország arányszáma emelkedett. Az exportált árúk értékadatai szerint azonban Lengyelország kivételével mindenütt gyarapodást tapasztalunk.

Meszlényi Emil dr.

© KONZULI JELENTÉSEK ©

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap
Ausztria	1929	422	Esztország	1928	227	Mexikó	1928	787	Spanyolország ...	1928	793
Bajorország	1928	532	Finnország	1926	759	Nagy-Britannia ..	1928	1027	Svájc	1929	655
Brazília	1927	708	Franciaország ..	1926	709	Németbirodalom ..	1929	305	Sz. H. Sz. állam ..	1928	524
Bulgária	1929	767	Görögország	1929	989	Olaszország	1928	923	Törökország	1929	1091
Cseh-Szlovákia ..	1929	543	Kanada	1926	110	Románia	1929	923	Württemberg	1928	1113

Belgium.

Belgique.

A brüsszeli m. kir. főkonzulátus gazdasági jelentése az 1928. évről.

Belgium gazdasági tevékenysége az elmúlt évben minden tekintetben rendkívül élénk volt; az ipar kielégítően volt foglalkoztatva és egyes iparágak rekorderedményeket értek el, a kivitel tetemes emelkedést mutatott és pénz az egész év folyamán bőségesen állott rendelkezésre. Az állami pénzügyek konszolidációja erős lépéssel haladt előre és a kormány adóleszállításokat is eszközölt.

Sajnálatos tény, hogy a szén- és cukoripar nemzetközi válsága nagyon is érezte hatását az ország e két fontos iparágánál. Feltűnő jelenség, hogy a bőven rendelkezésre álló pénz dacára, fix kamatozású kötvények úgyszólván egyáltalában nem voltak az országban elhelyezhetők. A koloniális és iparvállalatok részvényeiben való túlzott üzérkedés az év derekán igen heves visszahatást eredményezett, mely még ma is érezhető és ami leginkább esik latba, az exportnál mind veszélyesebb verseny támad, mely egyes esetekben a belga árukat biztosnak vélt piacokról is kiszorította.

Úgy a magángazdaság, mint a kormány is teljesen átérzik a helyzet komoly voltát és minden eréllyel látnak hozzá, hogy a veszély ne érje meglepetésszerűen az ország termelését. A forgalmi adót a legfontosabb cikkekre nézve lényegesen leszállították és további leszállítások már félhivatalosan be vannak jelentve, a kiviteli forgalmi adó teljesen megszűnt és naponta újabb könnyítéseket engedélyeznek a fényűzési adó terén is.

A konjunktúra megszilárdítására irányuló intézkedések között foglalnak helyet a gazdasági tömörülésre és ezúton az áruk standardizálására irányuló törekvések, amelyeket a kormány nyíltan elősegít.

Mezőgazdaság.

A mezőgazdaság a rossz árak miatt csak nehezen tudja termékeit értékesíteni, az ezáltal eredményezett kedvezőtlen hangulatot még fokozza a költségek emelkedése, nevezetesen a műtrágya állandó drágulása. Igen bizonytalanná vált a cukoripar kedvezőtlen viszonyai miatt a répatér-

melők helyzete és ennek folytán szó van arról, hogy a termelők Belgium hatalmas gazdaszövettségének támogatása mellett szindikátusba tömörülnek.

A rossz árak az állattenyésztésben is éreztetik hatásukat, még az eddig oly jól jövedelmező lótenyésztésben is. Számos tenyésztő közönséges fajtájú csikóit — jobb elhelyezési mód híján — a vágóhidra adja el. A hízott szarvasmarhákért elért árak éppenséggel nem voltak kielégítőek és általában hallani, hogy jelenleg a tenyésztő számára a tejgazdaságra való áttérés nyújtja még a legjobb kilátásokat. A vajkivitel az 1927. évhez képest 450.000 kg-mal szaporodott, a behozatal pedig 200.000 kg-mal csökkent.

Az utóbbi években hatalmas arányokat öltött tojás-termelés keretei mintha kissé túl lettek volna dimenzionálva; erre enged legalábbis következtetni a tojás kivitelével szemben felmerült nehézségek miatti általános panasz. A német verseny, mely Svájcban a belga tojást már teljesen kiszorította, más külföldi viszonylatokban is félelmetesen kezdi hatását éreztetni; a dán és holland tojással szemben pedig minőségi okokból, vagy talán inkább megfelelő osztályozás híján, csak erős árbeli engedmények segítségével versenyezhet a belga tojás, melynek kisebb kelendőségét arra vezetik vissza, hogy a belga küldeményekben kevés a Nagy-Britanniában kedvelt barna tojás, másrészt kifogásolják, hogy a belga árú nincsen súly szerint osztályozva, ami megnehezíti az angol kereskedők munkáját. Az utóbbi időben a belga gazdaszövetség mindent elkövet, hogy e kiviteli nehézségek megszűnjenek.

Ipar.

Az ipar majd minden téren kielégítő eredményekkel dolgozott és meglehetősen jól volt ellátva rendelésekkel.

A széniparban — mely az ország ipari tevékenységének tulajdonképeni gerince, — a petroléum mindjobban előtörő versenyének következtében beállott nemzetközi válság természetesen nem maradhatott kihatás nélkül. Ennek dacára az 1928. év az eddigi legmagasabb termelési számokat eredményezte és márciusban 2·5 millió tonnával minden eddigi rekordot vert. Az év havi átlagtermelése 2·4 millió tonnát tett ki. A modern és gazdaságosabb berendezések folytán ezt a fokozott eredményt átlag 160.000 munkással sikerült elérni, az 1927. évi 178.000-rel szemben. Az év elején 2 millió tonnára felgyülemlett készletek december végén 1·2 millió tonnára süllyedtek.

Az érctermelés nagyjában a megelőző év ní-

vóján maradt meg. Az árak kielégítőek voltak és megközelítették a nagy-britanniai árakat.

A nehézipar jól volt ellátva megrendelésekkel. Az államvasutak megrendelésein kívül az igen aktív német verseny dacára nagyobb külföldi rendeléseket sikerült biztosítani a belga ipar számára Skandináviában, Lengyelországban és tengeren túl: Délamerikában, Japánban, sőt Kínában is.

1927 óta erősen javult az üvegipar helyzete. Az árak emelkedése nem csökkentette a keresletet. A Fourcault rendszerű mechanikai eljárás mindjobban kiszorítja a kézi, jobban mondván szájüzemet és felszívja magába a régi hutákat. Ez lehetővé teszi, hogy a „Comptoir Fourcault“, mint a modern üzemek központi eladási szerve stabilizálhassa az árakat. Erősebb vevőként jelentkeztek Nagy-Britannia és Németalföld. Ezzel szemben az amerikai üvegipar fejlődése folytán a belga üveg ott lassan kiszorul.

A textiliparban a gyapotfonók jól voltak foglalkoztatva és erős exporttevékenységet fejthettek ki, úgyhogy az év nagy részében dupla munkáltszámmal dolgozhattak. Ezzel szemben a gyapjúszövőök kénytelenek voltak székeik egy részét üzemek kívül helyezni, amit a balkáni országok kisebb felvevőképességével és a cseh-szlovák s újabban az olasz szövőök erős versenyével indokolnak. E verseny különösen a délamerikai piacokon érvényesül mind erősebben.

Újabban a háziipar versenye is erősebben válik érezhetővé, igen sok paraszt-gazdaságban több székét állítottak fel, melyeken a család tagjai dolgozván, a 8 órás munkanap nem nyer alkalmazást és e családi üzemek egyébként is olcsóbban produkálhatnak.

A lenszövőök rossz konjunktúráról panaszkodtak és rövidített munkanapokkal dolgoztak.

Igen jó üzletmenete volt a jutaszövőöknek, melyek erős exporttevékenységet fejthettek ki és különösen Dél-Amerikába exportáltak nagyobb mennyiségben.

A műselyemipar tovább terjeszkedett és az év folyamán 2 új műselyemgyár létesült, azonkívül egy harmadik van alakulóban, mely műselyemhulladékot fog feldolgozni.

A cukoripar a nemzetközi kedvezőtlen viszonyok folytán szenvedett, amihez hozzájárult, hogy a répatermelők elégedetlenek voltak az árakkal és ezért most eladási szervezetet alakítanak. A kivitel nehézségei hétről hétre növekednek és a belga kristálycukornak Nagy-Britanniába való kivitele ma lehetetlenné vált. Némi kárpótlást nyújt a finomított cukornak kelet felé, újabban Egyiptomba való elhelyezése.

Kereskedelem és közlekedés.

A Belga-Luxemburgi Vámunió külkereskedelmi mérlege 1928-ban 1·5 milliárd franknyi behozatali többletet mutat ki, amennyiben a behozatal 31·6 milliárd, a kivitel 30·1 milliárd frankra rúgott. A külkereskedelmi mérleg tehát az 1927. évvel szemben lényeges javulást mutat, mert akkor a behozatali többlet 2·1 milliárd belga frankot tett ki. A behozatalban a nyersanyagok és félgyártmányok, a kivitelben pedig a készgyártmányok szerepeltek a legnagyobb összeggel.

Közlekedés. A belga vasutak 1928. évi forgalmi adatai a következők: Az utazók száma 18·9 millió, a megtett km-eké 523·7 millió, az áruforgalom 6·8 millió tonnára rúgott, a tonna-km-ek száma 652·0 millió volt. A vasutak 214·3 millió franknyi bevételi többletet hoztak, míg az 1927. évi bevételi többlet csak 36 milliót tett ki.

Antwerpen kikötő hajóforgalma 1928-ban a következő volt: megfordult ott 11.333 hajó 23·6 millió tonnatartalommal. A kikötőbe beérkezett hajók közül 4.500 angol lobogót viselt, 2.022 pedig németet.

Pénzügy.

Az 1928. évi költségvetés összbevétele 11·5 milliárd, az összkiadása 10·3 milliárd frank volt, úgyhogy a bevételi többlet 1·2 milliárd belga frankra rúgott. Az egyes tárcák számára igényelt hitelek az 1927. évvel szemben 127·4 millió frank kiadási többletet jelentenek, melyekből a legnagyobb tételek a honvédelmi, belügyi és ipari tárcákra esnek. A többletigényeket az általános árnyó emelkedésével indokolják, amellyel az állami alkalmazottak fizetését legalább részben párhuzamba kellett hozni.

Az államadósságok összege 1928 szeptember 30-án a következő volt:

Hosszúlejáratú	belföldi .	22.188·9	millió frank
„	külföldi	28.321·7	„ „
Rövidlejáratú	. . .	3.081·1	„ „
1 éven belül esedékes	.	1.774·6	„ „
Összesen:	. . .	55.366·3	millió frank

Az államadósság az elmúlt évvel szemben 1.323 millió frankkal csökkent, a függő kölcsön teljes visszafizetése és a konszolidált kölcsön normális törlesztése által.

Az 1928. évre 7.400 millió frankkal előirányzott adók tényleg 8.600 millió frankot eredményeztek, ami hozzávetőleg 1.000 frank fejenkinti megterhelésnek felel meg.

Jegybank. A Belga Nemzeti Bank jegy kibocsátásának összege 1928 december 27-én 11.607·8 millió frankra rúgott. A fedezet 57·95%-os és a hivatalos leszámítolási árfolyam 4% volt.

Vezető bankkörökben némi aggodalmat kelt az a körülmény, hogy a bank jegyforgalma 2 év óta erősen emelkedett és az egyik előkelő brüsszeli pénzintézet, melynek jelentései tudományos körökben is nemzetgazdasági súllyal bírnak, élesen bírálta legutóbb a bank politikáját és a bankkamatláb emelését sürgeti.

Tőkeképződés. A belga bankok csak elvétve teszik közzé betétjeik összegéről szóló kimutatásait; egyébként is a bank- vagy takarékbetét csakis a legszegényebb néposztály takarékosági eszköze. A belga Takarékpénztár, mely ezeket az apró betéteket kezeli, az év folyamán betétjeinek 1 milliárd frankkal való szaporodásáról számol be. Jobb következtetést lehet a tőkeképződésre vonni az emissziós tevékenységből, amely az elmúlt évben igen élénk volt és kb. 12 milliárd frankot tett ki.

A csődök száma 1928-ban 495 volt, a kényszer-egyezségeké pedig 110.

Munkapiac.

A munkanélküliség az 1928. évben jelentékenyen csökkent: a munkanélküliség elleni biztosítónál nyilvántartott 600.000 munkás közül az 1927. évi átlagos 5·3%-kal szemben 1928-ban csupán 4·3% volt a munkanélküliek arányszáma.

A munkabérek nem minden iparágban tartottak lépést a megdrágult életstandarddal, aminek következtében belga munkások elég jelentékeny számban dolgoznak a szomszéd államok területén, hol az ottani magasabb munkabéreket élvezik. Ezek nagy része a hét végével visszajön családjához. Az így támadt hiányt külföldi munkásokkal pótolják, többek között magyarokkal is. Panaszok merülnek azonban fel, hogy e külföldi munkásokat nem részesítik ugyanolyan elbánásban, mint a belgákat, sem a bérek tekintetében, sem pedig a természetbeni ellátást illetően.

Kivándorlás.

A Belgiumban élő magyar honosok száma hozzávetőleg 4.500-ra tehető. Pontos adatok nem állnak rendelkezésre, mivel aránylag nagy része a Belgiumban élő honosainknak minden okmány nélkül él ottan és kényszerítő ok nélkül nem is jelentkezik.

Az állandóan letelepedett magyar honosok legnagyobb része a bányaterületeken dolgozik, de csupán elenyésző részük valódi bányamunkás, legtöbben jobb kereseti forrás hiányában vállalták el e nehéz munkát. Ezek a meg nem szokott munka folytán elégedetlenek és gyakran félműveltek lévén, minden exaltált propaganda számára könnyen kaphatók. Kevésnek sikerül csak szakmunkásként

elhelyezkedni, nevezetesen ha franciául beszélnek és jól értik mesterségüket. Ezek jobbára meg is vannak helyzetükkel elégedve és tisztességesen megélnék keresetükből.

Vagyonosabb magyarokról alig lehet beszélni, csupán elvétve él Brüsszelben vagy Antwerpenben 1—2 magyar család, melyek kedvezőbb anyagi helyzetben vannak.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések

Chronique de livres.

Laky Dezső dr.: Budapest épületviszonyai

Dr Désiré Laky: Les conditions de bâtiment à Budapest.

Statisztikai Közlemények (szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr.) 58. kötet (1929) 2. szám. Budapest, 1929. 341 l.
Kiadja: Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées par le Dr I. Louis Illyefalvi). Vol. 58 (1929) No 2. 341 p. Edition du Bureau de statistique de la ville de Budapest.

Résumé. C'est le troisième ouvrage paru dans les Publications Statistiques de la ville de Budapest de M. Désiré Laky, professeur à l'Université des sciences techniques, et qui peut être considéré, à juste titre, comme l'auteur statistique le plus fécond de la Hongrie. Il y parle non seulement des résultats des enquêtes exécutées sur les bâtiments en 1920 et 1925 et sur les propriétés de maison en 1927, mais aussi des données antérieures, remontant au milieu du siècle dernier. Il propose d'importantes innovations pour les enquêtes. D'après lui, quand les circonstances économiques l'exigent, des enquêtes particulières devraient être faites sur la propriété bâtie, en dehors des relevements qui ont lieu tous les dix ans. Il estime qu'on devrait évaluer, lors des enquêtes, la valeur des bâtiments, représentant une énorme fortune; compléter la statistique des loyers par les revenus provenant des loyers; indiquer les divers types de bâtiments, les maisons de rapport, les maisons privées et les édifices publics présentant des problèmes différents; relever, tous les 5 ou 10 ans par exemple, le moment où les bâtiments ont été construits. L'auteur donne, sur la formation du nombre des bâtiments à Budapest, de très intéressants indices établis pour l'époque des recensements et enquêtes effectués depuis 1849 et ayant pour base 1880 (1880=100): 1849, 89; 1869, 87; 1880, 100; 1890, 122; 1900, 151; 1906, 157; 1910, 168; 1920, 186; 1925, 201; 1927, 206. En nombre absolu, le nombre des bâtiments s'est élevé à Budapest de 9.518 en 1849 à 22.016 en 1927. C'est de

1885 à 1889 et de 1896 à 1902 que la construction y prit un puissant élan.

★

Laky Dezső műegyetemi tanárnak, akit ma joggal tarthatunk Magyarországon a statisztikai szakirodalom legtermékenyebb művelőjének, gyors egymásutánban immár a harmadik alapvető munkája jelent meg a főváros Statisztikai Közleményeinek sorozatában.

A könyv kritikai méltatását mellőzve, ezúttal csupán arra szorítkozunk, hogy annak gazdag tartalmából néhány megállapítást lerögzítsünk. De módszertani kritikára Lakyyal szemben nincs is szükség, hiszen már korábbi műveiből ismerjük éles meglátó-, ítélő- és rendszerező képességét, az áttekintésnek azt a biztosságát, amellyel a legkülönbözőbb témakörök bonyolult anyagát átfogja, a számok konglomerátumából a lényegeseket kiemeli s az ezekhez fűződő tanulságokra rávilágít. Tárgyalásmódja és könyvének rendszere különben fő konturjaiban e rövid ismertetésben is fölvezetődik.

A könyv nemcsak az 1920. és 1925. évi épületstatisztikai felvétel anyagát tárgyalja, hanem visszatekint a korábbi adatokra is, egész a múlt század közepéig s továbbmenően kiterjed az 1927. évi háztulajdonstatisztikai felvételre is. A gazdasági politika szempontjából fontosnak tartja a szerző, hogy az épületstatisztikai adatgyűjtések ne csak a szokásos 10 éves határidőkben, hanem időközben is ismételtessenek meg, ha fontos gazdasági körülmények szükségessé teszik. Az építkezések fellendülése, illetve szünetelése ugyanis a gazdasági élet fejlődésmenetének függvénye s így az épületstatisztika adataiból sokfelé ágazó következtetések vonhatók le.

Bár újabban az épületviszonyokra vonatkozó statisztikai felvételek igen részletesek s a fővárosi statisztikai hivatal mintaszerű feldolgozásban bő anyagot publikál, Lakyy-nak igen figyelemre méltó kívánalmi vannak az épületstatisztika kiterjesztésére még a fővárosban is. Az épületsta-

lisztika felvételi és vizsgálati módszerének érzékeny hiánya, hogy értékben nem becsüli fel a tárgyát képező nagy vagyontárgyakat. A főváros jelenleg is feldolgozza a lakásbérek statisztikáját, ezt azonban hiteles forrásokból — a pénzügyi hatóságoktól — beszerzett házbérbjövendeli adatokkal kellene kiegészíteni. Nyomortanya és hatalmas bérpalota egyaránt egy egységként szerepel az épületstatisztikában. Minthogy más problémákkal állunk szemben a tömeglakásoknál, ismét másokkal a magánlakásoknál, avagy a középületeknél, eme típusok külön kimutatása is indokolt volna. Kívánja Laky azt is, hogy az épületstatisztika anyagába az idő kérdése is kombináltassék be, vagyis öt- vagy tízévenkint, esetleg hosszabb idő szerint tagolva mutattassék ki, hogy a meglévő épületekből mennyi létesült a különböző időszakokban.

Az épületek fejlődéstörténetén áttekintő bevezető fejezetben az épületek számára vonatkozóan igen érdekes az az indexszámsor, amely az épületek számának alakulását mutatja 1849 óta a népszámlálások és a közbeeső fevételek időpontjaiban. Az 1880. évi felvételt, mint kiindulási pontot véve (1880 = 100), a budapesti épületek száma így alakult: 1849: 89, 1869: 87, 1880: 100, 1890: 122, 1900: 151, 1906: 157, 1910: 168, 1920: 186, 1925: 201, 1927: 206. Abszolút számban az 1849. évi 9.518-ról a budapesti épületek száma 1927-ig 22.016-ra emelkedett.

Az épületek pusztasága azonban a fejlődésről nem ad tiszta képet, hiszen a nagyvárosi épületviszonyok megváltozásának egyik jellemzője az apró házak eltűnése s helyükbe kevesebb számú, de nagyobb épületek keletkezése. A beépítetlen területeknél természetesen ez a zavaró momentum nem jelentkezik.

A mult adataiban különösen az 1885-től 1889-ig és 1896-tól 1898-ig terjedő időszakban tükröződik az építkezések hatalmas arányú lendülete. A budai részek előbb északon, majd inkább dél felé épülnek be. Különösen a háború utáni építkezéseknek jellemzője, hogy ezek inkább a budai városrészekben történtek. A Duna jobbpartján pedig a Rákos mezeje felé, a Teréz- és Erzsébetvárostól északkeleti irányban elterülő földek voltak azok, amelyek beépítésére leginkább sor került.

Egyébként az építkezések fellendülése előre nem látható, ki nem számítható módon, hol az egyik, hol a másik kerületben észlelhető.

A fővárosi épületek magassági viszonyainak megváltozását mutatja, hogy míg 1869-ben az épületek 77,5%-a volt földszintes, 1927-ben ez az arány 52,7%. Viszont pl. a háromemeletes házak arányszáma ugyanezen időszak alatt 1,9%-ról

13,2%-ra emelkedett. 1900 után a földszintes házak arányszáma már csak igen lassú tempóban esett.

A fővárosi épületek szobaszám szerinti tagozódásának vizsgálatából az tűnik ki, hogy az 1—5 szobával bíró épülettípusok száma 1880—1925-ig 83%-kal szaporodott, míg a 6—10 és 11—20 lakószobás épületek száma ennél kisebb mértékben növekedett, viszont a még nagyobb épülettípusok száma megsokszorozódott. A kis — 1—5 szobás — épületek 1880-ban az összes épületek 42,5%-át tették, arányuk — szaporodásuk dacára — most már csak 37,0%.

Az épületek lakóik száma szerinti megoszlásának adatai erősen demonstrálják, hogy Budapesten is amaz épületek sora épült fel az utóbbi évtizedek alatt a leggyorsabb tempóban, amelyek nagytömegű lakók számára kívántak elhelyezkedést nyújtani. A 101—200 lakójú épületek arányszáma pl. 1880 óta megkétszereződött (abszolút száma megnégyszereződött) s 1925-ben az összes épületek 11,1%-át teszi. Az ennél kisebb lakószámú épülettípusok aránya inkább csökken vagy stagnál, az ennél nagyobbaké emelkedik. Az 1920-as és 1925-ös adatok mindazáltal a szociálpolitikai szempontból kifogásolható nagy bércaszárnyak tekintetében kedvezőbb képet mutatnak, amennyiben 1910 óta a 100 lakón felüli kategóriák aránya némi visszaesést mutat.

A főváros épületeinek 1849—1927-ig való fejlődését általánosan ismertető fejezet után a könyv a részletek tárgyalásába hatol a következő fejezetek alatt: a fő- és melléképületek kérdése, az épületek magassága, mint fő vizsgálati szempont, az épületek rendeltetése, épületek a lakosok száma szerint, az épületek és a lakóházak a bérlemények száma szerint, az épületek a szobák száma szerint, az épületek lakói, a lakosság elhelyezkedése az épületekben, az épületek építési módja és felszerelése, s végül a háztulajdon statisztikája.

Az e fejezetekben több alcím alatt felsorakozó adatok rendszerében a szociális és gazdasági problémák széles területeit átszövő megállapításoknak és tanulságoknak olyan gazdag tárházát nyújtja Laky, hogy ezek közül csak a fontosabbak felemeltetésére sem vállalkozhat egy ily szűkkeretű ismertetés. E tanulságok közül idézzük mégis azt, hogy az önálló háztulajdon Budapesten éppen az utolsó évek folyamán erősen terjedt. Kedvezőtlenebbül hangzik azonban a könyv végső konzekvenciája, amely szerint jelenleg Budapesten az épület- és lakásviszonyok — elsősorban a világháború következtében — nem sokkal jobbak, mint a háborút megelőző esztendőben voltak.

E. D. dr.

A m. kir. Állami Munkaközvetítő Hivatal jelentése a hivatalnak és a felügyeletére bízott hatósági munkaközvetítőknek 1928. évi működéséről.

Rapport de l'Office Hongrois de Placements sur l'activité en 1928 de l'Office et des Bureaux de placements placés sous son contrôle.

A m. kir. Állami Munkaközvetítő Hivatal kiadása.

Publié par l'Office Hongrois de Placements.

Budapest, 1929 p 31. —ages.

Résumé. Le chômage a été très considérable en Hongrie en 1928: il affectait environ 7.6% des ouvriers. Le nombre des sans-travail ayant augmenté plus vite et plus fort que celui des offres d'emplois, la proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi s'est élevée à 161 contre 153 en 1927. On comptait 77 placements sur 100 offres et 48 placements sur 100 demandes, contre respectivement 70 et 45 en 1927.

★

Az Állami Munkaközvetítő Hivatal 1928. évi jelentése beszámol a munkapiac s a munkaközvetítési tevékenység múlt évi alakulásáról. A kiadvány alapján közöljük a következőket.

Az 1928. évben a munkanélküliség még mindig igen jelentékeny volt. A budapesti és a hét vidéki hatósági munkaközvetítőnél az év egyes hónapjaiban jelentkezett és az előző hónapok végén nyilvántartásban maradt munkakeresők száma átlagosan meghaladta a 14.700-at. A magánközvetítőknél nyilvántartott munkakeresők száma átlag 16.000 körül mozgott.

Az 1928. év végén a munkanélküliek száma a bányászat, gyáripar és kisipar körében országos összegben 34.480 volt, amely adat megítélésénél azonban figyelembe kell venni, hogy az év végén a munkanélküliek száma általában magas szokott lenni. A munkanélküliség az összmunkásság mintegy 7.6%-ára terjedt ki. Külföldi viszonylatban ez az arány kielégítő.

A hatósági munkaközvetítők forgalmi adatai.

Mouvement des Offices de placements.

Év Année	Intézetek száma Nomb. des Offices de pl.	munkahely offres d'emplois					munkakereső demandes d'emplois					közvetítés placements				
		Férfi Hommes	Nő Femmes	Tanonc Apprentis		Összes Total	Férfi Hommes	Nő Femmes	Tanonc Apprentis		Összes Total	Férfi Hommes	Nő Femmes	Tanonc Apprentis		Összes Total
				fiú garçons	leány filles				fiú garçons	leány filles				fiú garçons	leány filles	
1920 szám nombre	6	65.561	25.012	1.773	35	92.381	78.265	29.874	1.434	15	109.588	37.749	15.952	520	3	54.224
1920 %	—	71.0	27.1	1.9	0.0	100.0	71.4	27.3	1.3	0.0	100.0	69.6	29.4	1.0	0.0	100.0
1921 szám nombre	8	59.085	25.521	2.362	73	87.041	81.968	32.053	1.750	56	115.827	37.017	17.038	702	7	54.764
1921 %	—	67.9	29.3	2.7	0.1	100.0	70.8	27.7	1.5	0.0	100.0	67.5	31.1	1.4	0.0	100.0
1922 szám nombre	8	67.868	31.766	3.231	147	103.012	82.171	31.851	1.703	135	115.860	39.344	20.390	637	32	60.402
1922 %	—	65.9	30.8	3.2	0.1	100.0	70.9	27.5	1.5	0.1	100.0	65.2	33.7	1.0	0.1	100.0
1923 szám nombre	8	48.704	28.728	2.792	107	80.331	72.160	31.005	1.372	42	104.579	31.457	19.485	635	11	51.588
1923 %	—	60.6	35.8	3.5	0.1	100.0	69.0	29.7	1.3	0.0	100.0	61.0	37.7	1.3	0.0	100.0
1924 szám nombre	8	44.039	30.942	3.108	160	78.249	70.074	33.629	1.485	126	105.314	28.187	20.563	711	33	49.494
1924 %	—	56.3	39.5	4.0	0.2	100.0	66.6	31.9	1.4	0.1	100.0	57.0	41.5	1.4	0.1	100.0
1925 szám nombre	8	28.691	23.087	2.608	81	54.467	64.950	31.767	1.514	109	98.340	20.209	18.415	796	31	39.451
1925 %	—	52.7	42.4	4.8	0.1	100.0	66.1	32.3	1.5	0.1	100.0	51.2	46.7	2.0	0.1	100.0
1926 szám nombre	8	32.955	23.136	2.548	87	58.726	67.316	31.700	1.269	40	100.325	22.796	18.587	751	16	42.150
1926 %	—	56.1	39.4	4.3	0.2	100.0	67.1	31.6	1.3	0.0	100.0	54.1	44.1	1.8	0.0	100.0
1927 szám nombre	8	42.512	25.781	3.171	101	71.565	75.234	33.332	1.520	23	110.109	29.343	20.306	752	8	50.409
1927 %	—	59.4	36.1	4.4	0.1	100.0	68.4	30.2	1.4	0.0	100.0	58.2	40.3	1.5	0.0	100.0
1928 szám nombre	8	40.571	29.851	3.111	128	73.661	77.427	39.494	1.846	75	118.842	30.652	25.275	839	46	56.812
1928 %	—	55.1	40.5	4.2	0.2	100.0	65.2	33.2	1.6	0.0	100.0	54.0	44.5	1.5	0.0	100.0

Mint a közölt tábla adatai mutatják, a munkahelyek száma (1928 : 73.661) az előző évi adattal szemben némileg emelkedett s növekedett a munkakeresők száma (118.842) is. Minthogy a munkakeresők száma gyorsabban és nagyobb mértékben emelkedett, mint a munkahelyeké, a rendszeren alkal-

mazott fokmérő, a 100 munkahelyre eső munkakeresők száma az előző évi 153-mal szemben 161-re rosszabbodott.

A közvetítések számának (56.812) alakulása a múlt évvel szemben javulást mutat. 100 munkahelyre ugyanis 77, 100 munkakeresőre pedig 48

közvetítés esett az előző évi 70, illetve 45-tel szemben.

Csupán a szakmunkát tekintve, 100 munkahelyre 185 (tavaly 171) munkakereső esett, a közvetítések száma 100 férfi szakmunkahelyre 72, 100 női szakmunkahelyre 78 volt. A segédmunkánál 100 munkahelyre 146 (tavaly 140) munkakereső jutott és 79 férfi, illetve 85 női közvetítés.

Schneller Károly: Miskolc halálozási hányadosának átértékelése.

Charles Schneller: Chiffre standard de la mortalité de la ville de Miskolc (Hongrie.)

Miskolci Jogászséglet Könyvtára 52. szám. Miskolc, 1929 23 l.

Bibliothèque de „Miskolci Jogászséglet“ No 52. Miskolc, 1929. 23 p.

Résumé. L'auteur confronte, dans cette brève étude, le coefficient de mortalité brut et le coefficient de mortalité standard d'une ville moyenne hongroise, Miskolc. Dans les années 1920—1921, caractérisées par leur proportion défavorable au point de vue de la mortalité, le coefficient brut de Miskolc était de 21·59‰, soit quelque peu plus élevé que la moyenne du pays (21·29‰), respectivement la moyenne (20·78‰) des autres villes autonomes de la province. En éliminant l'effet perturbateur de la répartition par âge, la proportion de Miskolc présente un tableau beaucoup plus défavorable, le coefficient de mortalité ainsi calculé y étant de 25·99‰ (la moyenne du pays 22·90‰ et celle des autres villes autonomes de la province, 23·46‰). La situation s'améliore en séparant les individus non indigènes décédés dans les hôpitaux; mais même dans ce cas, le nombre proportionnel de la ville de Miskolc dépasse quelque peu celui des autres villes autonomes.

★

A Magyar Statisztikai Szemle f. é. augusztusi számában Schneller Károly Magyarország standard-halandóságát nemzetközi viszonylatban tárgyalta.¹⁾ Ugyancsak a nyers- és standardhalandóság alakulása, a halálozási hányados átértékelése áll Miskolc város halálozási hányadosával foglalkozó, valamivel előbb megjelent érdekes és tanulságos kisebb dolgozatának középpontjában.

Utóbbi tanulmányának bevezető fejtegetései a halálozási hányados átértékelésének jelentőségével, módszertani és történeti kérdéseivel foglalkoznak;²⁾

¹⁾ V. ö. Schneller Károly dr.: Halandóságunk nemzetközi viszonylatban. M. Stat. Szemle VII. évf. (1929) 8. szám. 841—880. l.

²⁾ Itt Schneller fejtegetései során nehezményezi, hogy a nemzetközi statisztikai kiadványok — köztük a Nemzetközi Statisztikai Intézet „Annuaire“-jei

gondolatmenete e tekintetben nagyjában azonos a Szemle fentemlített cikkével. Dolgozatának tulajdonképeni témájára a módszertanilag jól megalapozott és következetesen kidolgozott második fejezetben tér rá. Miskolc halálozási arányszámát a legutolsó népszámlálás körüli 1920/21. évekről, tehát magas halandóság által jellemzett időpontról közli: a *nyers halálozási arányszám* (ezer lélekre) e két év átlagában 21·59 volt, valamivel több, mint az országos átlag (21·29‰) és a többi kilenc vidéki városi törvényhatóság nyers halálozási aránya (20·78‰). A továbbiakban azonban rámutat arra, hogy Miskolc halandósági aránya valójában nem ilyen kevéssel, hanem sokkalta rosszabb, mint akár az országos átlag, akár a vidéki tj. városoké. Az egyes korcsoportok közül ugyanis csupán az egy évnél fiatalabb és 1—4 éves gyermekek halandósági aránya mutatkozott számításai szerint Miskolcon kedvezőbbnek, míg az összes többi korcsoportban jóval magasabb halálozási gyakoriságot talált. A nyers halandósági arány tehát nem tükrözi vissza elég híven a többi vidéki várossal és az országos átlaggal szemben a valóságos különbséget s ez tisztára annak tudható be, hogy Miskolc népességének életkor szerinti rétegződése nagyvárosias, fiatalos, vagyis „veszélytelen“: a halálnak legerősebben kitettek — öregek és gyermekek — részesedése kicsiny, viszont igen nagy az életerős, produktív korúaké. Schneller ezért az életkor zavaró hatását kiküszöbölő standardszámításhoz fordul, alapul véve a Szemleben közölt nagyobb tanulmánya szellemében Hollandia 1910. évi kor-megoszlását. Így azután arra az igen kedvezőtlen eredményre jut, hogy az 1920/21. évi átértékelt halálozási hányados a 22·90‰-es országos átlaggal és a vidéki tj. városok 23·46‰-es arányszámával szemben Miskolcon 25·99‰! Míg tehát a vidéki tj. városok halálozási hányadosát ezernek véve Miskolc nyers halálozási arányának mutatója 1.039, a standardizálás után a mutató 1.108-ra romlik. A városok halandóságát azonban tudvalevőleg nagyon rontja a kórházakban elhunyt *nem helybeli halottak* sok helyt igen nagy száma. Ezért Schneller számukat kiharítja az összes halottak közül s ilyen módon törekszik a törzslakosság helyes halálozási arányának megállapítására. Így nyert adatai, melyek természetesen valamelyest a valóságos alatt maradnak, tehát minimálisaknak tekintendők, — hiszen

— nem kísérelték meg az egybevetés nehézségeit kiküszöbölő standardszámítást. E tekintetben legyen szabad utalni arra, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet hágai Állandó hivatala nemcsak Európát, hanem a többi világrészeket illetően is eredményesen kísérelte meg a háború előttről, még pedig több évtizedre visszamenőleg, a standardizálást, habár az alapul vett sokaságot elméleti tekintetben talán nem választotta meg a legszerencsésebben. V. ö. Annuaire International de Statistique. II. 103—111. l., IV. 83—87. l., V. 153—155. l.

például az idegenben elhalt törzslakosok számbavételére sincs mód, — valamivel kedvezőbb képet adnak Miskolc halandósági viszonyairól a fent bemutatottnál, mert míg a törzslakosságnak standardsokaságra (részben becslés segítségével) átszámított valószínű (minimális) mortalitása a vidéki tj. városokban 21.83‰ -et ért el, addig Miskolcon ennél valamivel ugyan még mindig magasabb: 21.90‰ volt, a különbség azonban már távolról sem olyan nagy, mint aminőt a nem helybeliek terhétől meg nem szabadított standardhalálozási arányszámok mutatnak. Még így is kétségtelen, hogy Miskolc helyzete kedvezőtlen, sőt szerző idevágó számításai arra is rámutatnak, hogy a háború előtti időkkel szemben a város átértékelt halálozási aránya megromlott, vagy legjobb esetben stagnál.

Schneller tehát egy zavaró tényező: az életkor hatását szinte tökéletesen semlegesíti mintaszerűen kerek dolgozatában. A Miskolc kárára kimutatott különbséget mégsem írhatjuk teljes biztossággal az életmód nem megfelelő voltának, vagy a kedvezőtlen lakásviszonyoknak rovására, mert hiszen — mint erre *Schneller* is utal — emberi beavatkozással alig, vagy egyáltalában nem módosítható egyéb okok is hozzájárulnak a halandósági mérték meghatározásához. Kétségtelen ugyan, hogy ezidőszerint nálunk és világszerte is elsősorban két természetes tényező: a nem és az életkor befolyásának mentesítésére alkalmazható a legeredményesebben a standardszámítás, mégis érdemes volna például városaink halandósági viszonyait legalább kísérletképen további kutatások tárgyává tenni, halálozási arányszámukat az ilyen egyéb zavaró tényezőktől is megtisztítani, talán legcélszerűbben azon a nyomon, melyet mások mellett tulajdonképpen csak *Würzburger* jelölt ki elég határozottan két nemregeen megjelent teoretikus cikkében,¹⁾ aki a foglalkozási rétegződésben (kereső tevékenységben) mutatkozó eltérések, valamint a klimatikus viszonyok között fennálló különbségek kiküszöbölésének a nem és az életkor összehasonlítását zavaró befolyásának eliminálásával csaknem egyenrangú fontosságát hangsúlyozza. Szerinte ugyanis a foglalkozást és az éghajlatot hasonlóképpen olyan, adott esetben elkerülhetetlen és alig változtatható faktoroknak — természetes, tehát bizonyos mértékig „normális” okoknak — kell tekinteni, amelyek a szociális és kulturális okoknak és állapotoknak (lakásviszonyok, életmód stb.) a halandóságra gyakorolt hatását szintén elhomályosítják és ezért az életveszély kisebb vagy nagyobb voltát előidéző „tulajdonképeni” okok kikutatása céljából teljesen homogén csoportok képzése és további standardizálás által eliminá-

landók. Természetesen addig, míg a statisztikai anyag az ilyen finomabb műveletek végrehajtására tökéletesen alkalmas nem lesz, a standardszámításnak az életkorra (és a nemre) korlátozott alkalmazása — mint azt *Schneller* dolgozata tanulságosan igazolja — nélkülözhetetlenül becses eredményeket ad, a valósághoz elég közel járó következtetésekre nyújt alkalmat.

Th. L. dr.

Hacker Ervin dr.: Kriminálitásunk az 1921—1927. években.

Dr. Ervin Hacker: La criminalité de Hongrie en 1921—1927.

Miskolci Jogászsélet Könyvtára 57. szám. Miskolc, 1929. 17. l.
Publié par la Bibliothèque des juristes de Miskolc (Miskolci jogászsélet könyvtára), n° 57, Miskolc. 17 pages.

Résumé. Les facteurs criminogènes ne se faisant sentir qu'au bout d'un certain temps, la criminalité de Hongrie, accrue par la misère causée par la guerre et la dépréciation de la monnaie, n'a atteint son maximum qu'en 1924.

La criminalité, qui chez les hommes dépasse en général 4 fois celle des femmes, a augmenté chez les femmes au lendemain de la guerre. Le nombre des récidivistes, surtout celui des individus retombés plusieurs fois, présente une forte tendance ascendante. Chez les célibataires — et encore plus chez les divorcés — la criminalité est bien supérieure à celle des gens mariés; au point de vue de la langue maternelle, elle est singulièrement grande chez les Tziganes; mais contrairement à ce qu'on voit dans plusieurs pays, elle est moins grande chez les illettrés que chez les individus sachant lire et écrire. Et quoique en général elle soit plus élevée dans les villes qu'à la campagne, Budapest n'a pas une proportion trop forte à cet égard.

★

Szegényes bűnügyi statisztikai irodalmunkban hiánypótló ez a kis összefoglaló tanulmány, amely a háború utáni bűnügyi adatokat könnyen áttekinthető rendszerben csoportosítja s a kriminalitásra befolyással levő tényezők vázlatát adja. Legfontosabb megállapításai a következők:

A kriminogen tényezők nem nyomban, hanem csak bizonyos idő múlva éreztetik hatásukat. Ezért gazdasági leromlásunk hatásaképpen kriminalitásunk a kulminációs pontot csak 1924-ben érte el. Száz-ezer 12 éven felüli lakos közül a törvényszékek és járásbíróóságok által elítéltek száma ugyanis volt:

1921	558
1924	978
1927	656

A férfiak és nők kriminalitása általában úgy aránylik, mint 4 : 1. A háború utáni első években azonban igen megrontja a női kriminalitás arány-

¹⁾ V. ö. *Würzburger*: „Grenzen der Sterblichkeitsstatistik“. Reichsarbeitsblatt, 1926. évf. 20. sz. és „Die Sterblichkeitsstatistik als Ursachenforschung“. Deutsches Statistisches Zentralblatt 1927. évf. 5/6. sz.

számát a hadbavonultak munkahelyeit elfoglaló nők még mindig nagy száma, e férfimunkát végző nők bűnözési lehetőségeknél jobban ki vannak téve. Száz elítélt közül ugyanis 1921-ben 29 volt nő, míg 1927-ben arányuk a 23%-ot alig haladta meg.

A vagyoni állapot hatása az ismertetett éveken belül eléggé állandó maradt s átlagosan száz elítélt között vagyontalan volt 82, némi vagyonnal bíró 10, vagyonos 8.

A visszaesők, főleg a többszörösen visszaesők száma erősen növekedő irányt mutat. Az elítéltek között a büntetett előéletűek száma 1921-ben csak 2.329 volt, 1927-ben 6.975, ezek közül a háromnál többször büntetettek száma ugyanezen idő alatt 207-ről 973-ra emelkedett.

Az alkoholizmusnak a kriminalitásra való erős hatását mutatja, hogy az elítéltekből rendszeresen szeszestalt élvezők aránya az utóbbi években állandóan közel 70%-ot tett.

A házasságban élők jóval kisebb kriminalitást mutatnak, mint a házasságban nem élők, különösen sok a bűnöző az elváltak körében. 1927-ben pl. százezer lakosra esett elítélt:

nőtlen, hajadon	758
házas	631
özvegy	306
elvált	1.706

Az anyanyelvi megoszlásban kiütözik a cigányoknak példátlanul magas bűnözése.

Az általános tapasztalattól eltérően, nálunk az írni-olvasni tudók bűnözési aránya nagyobb, mint az analfabétáké, valószínűleg főképen azért, mert a kisebb kriminalitású nők között az írni-olvasni tudók aránya is kisebb.

Az egyes foglalkozási ágak között legalacsonyabb a bűnözés aránya az őstermelő foglalkozásúak körében.

A városok kriminalitása általában nagyobb, mint a vidéké. Hogy Budapesten kivételesen aránylag mégsem nagy a bűnözési arány, ezt szerző magas színvonalú rendőri intézményeinknek tulajdonítja. Budapesten százezer 12 éven felüli lakosra 1927-ben csak 1.121 elítélt jutott, míg a többi tj. városokban 1.350, a rt. városokban 1.257, a tízezer-nél népesebb községekben 1.135 s végül az ennél kisebb népességű községekben 989.

Magyar Biztosítási Évkönyv. XXI. évfolyam 1928—1929.

Annuaire Hongrois des Assurances. Année XXI. 1928—1929.

Kiadják: A Biztosítási és Közgazdasági Lapok. Budapest. 447 l.

Publié par Biztosítási és Közgazdasági Lapok, Budapest. 447 pages.

Résumé. Dans la littérature des assurances, cet Annuaire occupe une des premières places. Il donne, chaque année, un exposé sur les questions

les plus actuelles des assurances et sur les résultats de l'activité des compagnies d'assurances. L'ouvrage est divisé en trois parties. La première contient la description des lois et ordonnances en vigueur relativement aux assurances; la deuxième, les matières statistiques concernant les compagnies d'assurances, accompagnée d'un court exposé relatif aux assurances des pays dits successeurs; la troisième comprend des tableaux indiquant la situation de l'année précédente des branches principales des assurances. On y trouve enfin des études traitant les questions importantes des assurances et rédigées par d'éminents experts.

★

A magyar biztosítási szakirodalomnak évenként visszatérő értékes terméke a fenti című kiadvány, mely gazdag statisztikai anyagával, a biztosításügy legaktuálisabb kérdéseinek ismertetésével úgy a szakemberek, mint az érdeklődő nagyközönség számára hasznos forrásmunka. A munka részben többet, részben kevesebbet nyújt, mint amit tulajdonképpen egy évkönyvtől várunk. Többet annyiban, hogy nemcsak az elmúlt év lényegesebb mozzanataira terjeszkedik ki, hanem a legfontosabb biztosítási törvényeket, rendeleteket, továbbá az általános biztosítási joggyakorlatokat is ismerteti; kevesebbet ad viszont egy évkönyv megszokott anyagánál annyiban, hogy az elmúlt év statisztikai anyagát a társaságoknak csupán egy részéről állítja össze. Ez a rész azonban nem is lehetett teljesebb, mivel az évkönyv megjelenésének időpontjában a társaságok egy része még nem mérlegelt, illetve eredményeit nem hozta még nyilvánosságra.

Az évkönyv anyagának beosztása már az előző években is praktikusnak bizonyult, hármas tagozódás szerint történt. Az első rész az érvényben levő törvényeket és rendeleteket ismerteti. A második fejezet a biztosító intézetekre vonatkozó statisztikai anyagot (mérleg- és eredményszámla) tartalmazza, kiegészítve az utódállamok biztosításügyére vonatkozó rövid ismertetéssel. A harmadik fejezet első részében néhány összevont táblázatban mutatja a fontosabb biztosítási ágazatok 1928. évi állapotát, a további részt pedig a biztosítás aktuális és fontos kérdéseit tárgyaló tanulmányok töltik ki. Ezek az értekezések részben az elmúlt év eseményeinek krónikáját adják, részben pedig a biztosításügy fejlődésével szorosan összefüggő problémákat fejtegetnek.

A magyar hivatalos biztosítási statisztikát is közlelő érintő tartalmánál fogva röviden ki kell itt térnünk Tarcsay Pálnak e fejezetben foglalt: „A magyar biztosítás statisztikájáról” c. cikkére. Szerző a magyar biztosítási statisztika fejlettségi fokát kritizálva, a nélkül, hogy kifogásait pontos-

sabban körülírná, megállapítja, hogy a biztosítási statisztikánk „nem elég, nem jó és semmi esetre sem valóságos“. Hogy még fejlődésre szorul, annak a Statisztikai Hivatal is tudatában van, de kétségtelen, hogy újabb szervezetében sokkal tökéletesebb, mint volt a háború előtt és sokkal kiépítettebb, mint a legtöbb európai országban. Semmi esetre sem lehet azonban valótlannak minősíteni, hiszen az adatgyűjtésnek a társaságok közgyűlésein jóváhagyott hiteles kimutatások képezik az alapját, a begyűjtött anyag pedig a Felügyelő Hatóság szakszerű technikai revízióján megy keresztül. Szerző kijelentéseinél valószínűleg arra gondolt, hogy a biztosítási statisztika nem tudja a biztosításügy belső szükségleteit kielégíteni, nem nyújt elegendő alapot a helyes üzleti politika kiépítéséhez, mint ahogy cikkének általában ez a vezérmotívuma. Ez mindenesetre igaz. De a hivatalos statisztikának ez nem célja. A helyes tarifátételek megállapítása elsősorban belső üzleti tapasztalatokon nyugvó statisztika alapján történhet,

melyeknek összeállítása és feldolgozása eminenter társasági feladat. Mint ahogy pl. a hitelintézeti statisztika beszámol az ország intézeteinek működéséről és tevékenységük eredményéről, de nem célja, hogy az egyes üzletágak rentabilitásának vagy kockázatának vizsgálatába bocsátkozva üzletpolitikai irányelveket állapítson meg, éppúgy a hivatalos biztosítási statisztikának csak az lehet a célja, hogy biztosításügyünknek, mint társadalmi életünk egyik fontos tényezőjének állapotáról, fejlődéséről hű képet adjon, illetve azt évről évre megrögzítse. Hivatalos biztosítási statisztikánk mai fejlettségi állapotát pedig igazán akkor tudjuk kellőleg értékelni, ha összehasonlítjuk akár a háború előtti statisztikával, akár más országok statisztikájával, továbbá ha azokra a nehézségekre gondolunk, melyek az adatgyűjtés újjászervezése elé jórészt éppen a biztosítók részéről gördítették.

Az Évkönyv általában gazdag tartalmánál fogva érdeklődésre és elismerésre joggal tarthat számot.
H. S. dr.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publication d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Les mouvements migratoires*, 1925/1927. Bureau international du travail. Genève. (Études et documents. O/4.)

La réglementation des migrations. Vol. III. Les traités et les conventions internationales. Bureau international du travail. Genève. (Études et documents. O/3.)

Double imposition et évasion fiscale. Supplément No 1 au recueil des accords internationaux et des dispositions de droit interne tendant à éviter la double imposition et l'évasion fiscale. (Préparé par la section économique et financière du secrétariat de la Société des Nations, en application de la résolution du conseil du 15 septembre 1927.) Société des Nations. Genève. 1929.

Hygiène du travail. Encyclopédie d'hygiène, de pathologie et d'assistance sociale, envisagées au point de vue du travail, de l'industrie et des professions, Fasc. 207/212. Bureau international du travail. Genève.

Schutz der Seeleute im Krankheitsfalle einschliesslich der Behandlung Verwundeter an Bord. I. Die Fürsorgepflicht des Reeders für Kranke und verletzte Seeleute. — II. Die Krankenversicherung der Seeleute. Internationale Arbeitskonferenz. Dreizehnte Tagung. Genf, 1929. Internationales Arbeitsamt. Genf.

Zwangsarbeit. Internationale Arbeitskonferenz. Vierzehnte Tagung. Genf, 1930. Internationales Arbeitsamt. Genf. 1929.

Mises, Richard von: Wahrscheinlichkeit, Statistik und Wahrheit. Wien. 1928. (Schriften zur wissenschaftlichen Weltauffassung. 3.)

Bürger, Dr. Gottfried: Adolf Wagner als Statistiker. Leipzig. 1929. (Ergänzungshefte zum Deutschen statistischen Zentralblatt. 11.)

Mombert, Dr. Paul: Bevölkerungslehre. Jena. 1929. (Grundrisse zum Studium der Nationalökonomie. 15.)

Lietzmann, Dr. Walter: Funktion und graphische Darstellung. Breslau. 1925.

Chlumecky, Leopold von: Erzherzog Franz Ferdinands Wirken und Wollen. Berlin. 1929.

Hahn, Dr. Walter: Die statistische Analyse der Konjunkturschwüngen. Jena. 1929. (Probleme der Weltwirtschaft. 47.)

Magyarország. (Hongrie.) — *Dami, Aldo: La Hongrie de demain. Critique des programmes revisionnistes.* Paris. 1929.

Az Országos gazdaságstatisztikai és konjunktúrakutató bizottság közleményei. I. évf. (1929) 2/3. szám. Budapest.

Recensement de la population, 1920. VI. Résumé des résultats définitifs. Office central royal hongrois de statist. Budapest. (Publications statistiques hongroises. 76.)

Ausztria. (Autriche.) — *Statistik des auswärtigen Handels Österreich*, 1928. Bundesministerium für Handel und Verkehr. Wien.

Cseh-Szlovákia. (Tchéco-Slovaquie.) — *Rapport annuel de l'entreprise des chemins de fer de l'Etat*

Cenzovaja promüslennosztj Ukrainü, 1925/6. Centr. sztatizst. uprava. Kharkoff.

Résultats de l'enquête printanière de l'industrie agricole de l'Ukraine, 1928. (Recensement des exploitations agricoles paysannes effectué par la méthode représentative.) Centr. sztatizst. uprava. Kharkoff.

Fabriki i zavodü moszkovszkoj oblaszti, 1928/9. Moszkovszkij sztatizst. otdel. Moszkva.

Finnország. (Finlande.) — *Rapport sur l'activité de l'administration forestière, 1927.* (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XVII/28.)

Väg-och vattenbiggnaderna. Väg-och vattenbiggnadstyrelsens berättelse om de under dess ledning värkställda arbeten, 1927. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XIX.)

Compte rendu de l'état de l'assurance en Finlande, 1927. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXII/A-33.)

Acta geographica. 2. Societas geographica Fenniae. Helsinki. 1929.

Fennia. 49. Societas geographica Fenniae. Helsinki. 1929.

Lengyelország. (Pologne.) — *Annuaire statistique de la République Polonaise. VII. Année. (1929.)* Office central de statist. Varsovie.

Esztország. (Estonie.) — *Annuaire de la statistique agricole, 1928.* Bureau central de statist. Tallinn.

Románia. (Roumanie.) — *Statistique minière*

de la Roumanie, 1928. Institutul de statistica generala. Bucureşti.

Görögország. (Grèce.) — *Statistique du mouvement de la navigation, 1928.* Statist. générale de la Grèce. Athènes.

Holland-India. (Indes Néerlandaises.) — *Statistisch overzicht der behandelde zieken van de koloniale troepen, 1924.* Military medical service. Weltevreden.

Abstract tables of imports and exports into and from the Nederlandsch East Indies, 1927. s. Vol. Outer districts. Central bureau of statist. Weltevreden.

Amerikai Egyesült Államok. (États-Unis.) — *Railway statistics of the United States of America, 1928.* Compared with the official reports for 1927 and recent statistics of foreign railways. Bureau of railway news and statist. Chicago.

Productivity of labor in newspaper printing. Bureau of labor statist. Washington. 1929. (Bulletin. 475.)

Union scales of wages and hours of labor, 1928. Bureau of labor statist. Washington. 1929. (Bulletin. 482.)

Annual statistical review of patients in the state hospitals and private licensed institutions for mental disease, 1926/7. State of New-York. Department of mental hygiene. Albany.

Mexikó. (Mexique.) — *Resumen del comercio exterior y navegación, 1927/1928.* Departamento de la estadíst. Mexico.

Folyóiratszemle.

Reviews.

Allgemeines Statistisches Archiv (19. köt. 3. f., Jéna 1929, ném.). — Most: Gazdaság és statisztika. — *Valta R.*: Németország közreműködése a nemzetközi munkastatisztikánál. — *Winkler W.*: Hazudik-e a statisztika? — *Morgenroth W.*: Üzemgazdasági és általános statisztika. — *Isaac A.*: A nemzetgazdasági és magángazdasági statisztika együttműködése. — A Német Statisztikai Társaság tárgyalásai Kölnben 1929 május 15-én. — *Zahn F.*: Németország gazdasága belföldi és külföldi vonatkozásaiban. — *Knöpp H.*: Statisztikai felvétel a kézműiparban. — *Ferenczi I.*: A világvándorlási statisztika egy történeti kísérletének módszerei és főeredményei. — *Stieda E.*: Az 1926 december 17-i népszámlálás Szovjet-Oroszországban.

Archiv für Sozialwissenschaft u. Sozialpolitik (62. köt. 1. f., Tübingen 1929, ném.). — *Kolnai A.*: Az osztályok hatalmi ideái. — *Heyer F.*: A települési mozgalom Nagy-Britanniában.

Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság

Közleményei (1. évf. 1. sz., Budapest 1929, m.). — *Bene L.*: A konjunktúrakutatás feladata és módszerei. — Magyarország közgazdasági viszonyainak alakulása az 1928. év végéig: *Bene L.*: Érték- és pénzpiac. — *Szőnyi Gy.*: Árpiac. — *Bene L.*: Termelés és üzletmenet. — Külkereskedelmi forgalom. — (2-3. sz.). — Magyarország gazdasági helyzete 1929 január 1-től augusztus 31-ig: *Sipos S.*: Pénz- és értékpia. — *Szőnyi Gy.*: Árpiac. — *Andreich J.*: Termelés és üzletmenet. — *Meszlényi E.*: Külkereskedelmi forgalom.

Budapesti Szemle (618. sz., Budapest 1929, m.). — *Olay F.*: Csonka-Magyarország ellenes meg szállása és kulturális káraink. — (619. sz.). — *Lukács Gy.*: A kisebbségi kérdés. — *Ifj. Mágócsy-Dietz S.*: Cseh-Szlovákiába irányuló mezőgazdasági kivitelünk jelentősége. — *Márkus Gy.*: A kartellek törvényes szabályozásáról.

Bulletin de la Statistique Générale de la France (18. köt. 4. f., Párizs 1929, fr.). — *Dugé de Bernonville M. L.*: Az árak ingadozásai Franciaországban a stabilizáció óta.

Bulletin Périodique (72. sz., Liège 1929, fr.). — *Laborde F.*: Tunisz gazdasági fejlődése. — *Hadjikyriakos A.*: A szociális gondolatok fejlődése Görögországban. — *Fellner F.*: A jelenlegi Magyarország nemzeti vagyona. — *Vermey C.*: A holland tengeri forgalom fejlődése. — *Stecki J.*: Lengyelország esszenciális gazdasági problémái. — *Curcin G.*: Az Amerikai Egyesült Államok, az Európai gazdasági Entente és a Népszövetség. — *Basch A.*: Cseh-Szlovákia gazdasági helyzete.

Commerce Reports (1929. 26. sz., Washington, ang.). — Autóbilok termelése, kivitele és fogyasztása a világon 1928-ban. — Cseh-Szlovákia széntermelése 1928-ban. — (27. sz.). — A magán- és az állami hajók szerepe az Amerikai Egyesült Államok tengeri kereskedelmében. — Motor-kerékpárok világtermelése 1928-ban. — (28. sz.). — A világ autóbilállománya 1929 január 1-én. — (29. sz.). — Spanyolország törekvései kedvezőtlen külkereskedelmi mérlegének megjavítására. — Az autóbilizmus térfoglalása. — (30. sz.). — A világ hajóépítése. — A világ motor-kerékpárállománya 1929-ben. — (31. sz.). — Az Amerikai Egyesült Államok tőkekibocsátásai külföldi államok részére. — (33. sz.). — Vámtarifarevizio a Balkánon. — Az angol-amerikai fizetési mérleg 1927- és 1928-ban. — (34. sz.). — Az Amerikai Egyesült Államok külkereskedelme 1928/29-ben. — Kína 60 éves fejlődése. — A Szovjetköztársaságok Uniójának külkereskedelme.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (21. évf. 9-10. sz., Lipcse 1929, ném.). — *Würzburger E.* és *Stössel M.*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet fejlődése. — *Tönnies F.*: A gonosztevők származási helye Schleswig-Holsteinben.

Földrajzi Közlemények (57. köt. 1-5. sz., Budapest—Debrecen 1929, m.). — *Somogyi J.*: A budapesti kereskedelmi és ipari kikötő. — *Szabó P. Z.*: Az állam és a kisebbségek.

Internationale Rundschau der Arbeit (7. évf. 7. f., Genf-Berlin 1929, ném.). — *Lederer M.*: A társadalombiztosítás reformja Ausztriában. — *Baade F.*: A munkáspártok agrár-programmja Ausztriában, Angliában és Németországban.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (131. (76.) köt. 3. f., Jéna 1929, ném.). — *Seraphim H.-J.*: Statisztika és társadalomgazdaságtan. — *Weddigen W.*: Szociálpolitika, mint az antik világ sorsproblémája. — *Müller J.*: A Németbirodalom gazdasági törvényhozása (1929 április 1—június 30.). — *Bissing W. M.*: Megjegyzések a terménykereskedelmi politika elméletéhez. — *Fehlinger H.*: A kollektív munkaszerződések statisztikája Ausztriában. — *Guradze H.*: A kenyérárak és megélhetési költségek Berlinben 1929 első felében.

Journal de la Société de Statistique de Paris (70. évf. 7-8-9. sz. Páris 1929, fr.). — *Rabinovitch C.*: Az orosz len. — *Bolle M.*: Konferencia a P. L. M. statisztikai gépek alkalmazásáról. — (10. sz.). — *Mourre M.*: A jövedelem görbéje. — Demográfiai krónika.

Journal of the Royal Statistical Society (92. köt. 4. rész, London 1929, ang.). *Loveday A.*: A tarifaszínvonal megállapítása. — *Llewellyn Smith H.*: Beszámoló a londoni élet- és munkaviszonyokról. — *Faber H.*: Új módszer a szántóföldön termelt gabonaneműek produktivitásának mérésére Angliában és Walesben, Skóciában és Dániában. — *Coates H. W.*: Kétszeres adóztatás és adóelkerülés.

Közgazdasági Szemle (53. évf. 8-9. sz., Budapest 1929, m.). — *Mezey L.*: Vissza Böhm-Bawerkre! — *Óvári Papp Z.*: A jegybankügy reformja Angliában. — *Buday K.*: Magyarország a nemzetközi pénzpiacon. — *Éber A.*: A nemzeti vagyon alakulása haszonállatállományunkban.

Magyar Gazdák Szemléje (34. évf. 9. sz., Budapest 1929, m.). — *Gesztelyi Nagy L.*: A magyar Alföld és a tanyavilág. — *Ihrig K.*: Az Egyesült Államok törvénye a mezőgazdaság támogatásáról. — *Csiky J.*: A kísérletezés szerepe a modern mezőgazdasági üzemben. — *Jeszenszky J.-Mailáth J.*: A magyar mezőgazdasági munkásság helyzete.

Magyar Kisebbség (8. évf. 18. sz., Lugos 1929, m.). — *Deák L.*: A Népszövetség és kongresszusunk jövő feladatai. — *Sulyok I.*: A kisebbségi sajtó feladatai. — *Nagy I.*: Európa kisebbségei. Nemzetiségi statisztikai vázlat. — (19. sz.). — *Nagy I.*: Európa kisebbségei. Nemzetiségi statisztikai vázlat. — *Barabás E.*: Szemelvények Nagy-Románia oktatásügyi statisztikájából. — (20. sz.). — *Barabás E.*: A romániai úgynevezett magyar tannyelvű állami középfokú iskolák sorsa 1919—1928-ig.

Revue internationale contre l'alcoolisme (37. évf. 4. sz., Lausanne 1929, fr.-ang.-ném.). — *Gabriel E.*: Alkohol és élettartam. — *Fuhrmann F. V.*: Az alkoholizmus elleni küzdelem Szovjet-Oroszországban. — *Bandel R.*: A specifikus férfitalandság Belgiumban s az 1919-i belga törvény hatása.

Revue Internationale du Travail (20. köt. 3. sz., Genf 1929, fr.). — *Ferenczi I.*: Történelmi tanulmány a vándorlási statisztikáról. — *Lüders E.*: A munkásnők törvényes védelme Németországban s ennek befolyása a női munkaalkalmakra. — (4. sz.). — *Martin P. W.*: A gazdasági egyensúly technikája. Szerepe az amerikai prosperitásban. — A nők munkája és védelme az orosz iparban. — A munkabér és -idő a szénbányákban 1927-ben.

Schmollers Jahrbuch (53. köt. 4. f., München-Lipcse 1929, ném.). — *Beckerath E.*: Néhány megjegyzés Schumpeter gazdasági fejlődési teóriájához. — *Sombart W.*: A nemzetgazdaság törvényei. — *Balogh T.*: Látens infláció, értékrendszer, jegybankpolitika és tőzsdehossz. — *Zipfel E.*: A háborús (részvény-) társaságok aktáinak jelentősége a háború alatti gazdasági élet megismerése szempontjából.

Városi Szemle (15. évf. 2. sz., Budapest 1929, m.). — *Szücs J.*: A városok határainak kiigazítása, tekintettel Miskolcra. — *Surányi-Unger T.*: New-York gazdaságpolitikája. — Adatok London közlekedéséhez. — Öngyilkosságok Breslauban. — Nagyvárosok egészségügyi hivatalainak szervezete és feladatai. — Zürich szociális statisztikája a születések csökkenéséről. — (3. sz.). — *Wolff H.*: A sport és statisztikája. — *Melly J.*: A német városok tejfogyasztása. — A létfenntartási költségek indexszámának megállapítása és jelentősége. — (4. sz.). — *Szokola L.*: A közigazgatási tisztviselők és hivatalnokok gyakorlati képzése különös tekintettel a fővárosra. — A forgalmi balesetek Bernben.

Vierteljahrshefte des Thüringischen Statistischen Landesamts (8. évf. 1. sz., Weimar 1929, ném.). — *Müller J.*: A külföldiek a thüringiai közgazdaságban. — *Mommer P.*: A thüringiai forgalmi kerületek ki- és bevétele az 1925., 1926. és 1927. években. — *Mommer P.*: A Német Nemzeti Színház látogatottsága. — (2. sz.). — *Mommer P.*: Tüdőtuberkulózis Thüringiában. — *Goehls P.*: A thüringiai népesség 1925 óta a háború kitörése idején volt lakóhelye szerint.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (38. évf. 2. f., Berlin 1929, ném.). — Építkezések a Németbirodalomban 1928-ban. — A Vilmos császár-csatorna forgalma 1928-ban. — Árstatisztika (1927, 1928 és 1929). — A német részvénytársaságok mérlegei 1926 július 1-től 1928 június 30-ig.

Wirtschaft und Statistik (9. évf. 1. f., Berlin 1929, ném.). — Az elektromos áramgázdálkodás 1927-ben. — A selyemszövőgyárak 1927-ben. — A német kőszéntermelés 1928-ban. — A bel- és külföld vas- és acéltermelése 1928-ban. — A Németbirodalom állatállománya 1928 december 1-én. — Építkezések 1928-ban. — A német külkereskedelem 1928-ban. — A fontosabb német tengeri kikötők áruforgalma 1928-ban. — A német belvízi áruforgalom 1928-ban. — A külföldi piacok 1928-

ban. — A német országok és községek havi és negyedévi adóbevételei. (A birodalmi pénzügyi statisztika adatai.) — A német pénzpiac 1928-ban. — A keresőképes népesség korszerinti megoszlása a Németbirodalomban.

Zeitschrift des Preuss. Statistischen Landesamts (68. évf. 3-4. r., Berlin 1929, ném.). — *Weddige L. W.*: Dél-Ázsia kaucsuktermelése és a világ ellátása nyerskaucsukkal a jövőben. — *Skrodzki B.*: Poroszország községeinek és községi szövetségeinek adóbevételei 1913-ban és 1925-ben. — *Ettling W.*: Az Északamerikai Egyesült Államok zöldség- és gyümölcsstatisztikája. — *Berolzheimer J.* és *Lerche F.*: Poroszország és községei, valamint községsvövetségei adóbevételei 1925-ben, 1926-ban és 1927-ben.

Külügyi Szemle. A Magyar Külügyi Társaság kiadásában Gratz Gusztáv dr. ny. külügyminiszter vezetésével megjelenő Külügyi Szemle, tudományos külpolitikai, nemzetközi jogi és világgazdasági folyóirat októberi számában Bonkáló Sándor dr. „A rutén kérdés 10 éves fejlődése“, Horváth Jenő dr. „Briand államszövetségi terve“, Czakó István dr. „A szovjet elismerése“, Weninger László dr. „A nemzetközi légijogi kérdésekről szóló nemzetközi jogi problémák“, Póka-Pivny Béla dr. „Az agrártermelés nemzetközi problémái“, Káldor György dr. „A Young-tervezet megvalósítása“ címen írtak cikkeket. Az utolsó évnegyed fontosabb külpolitikai, nemzetközi jogi, népszövetségi, kisebbségi, világgazdasági stb. eseményeiről Gratz Gusztáv dr., Drucker György dr., Geöcze Bertalan dr., Göllner Aladár dr., vitéz Nagy Iván dr., Gyömrey Sándor dr., Tarcsay Pál stb. számolnak be.

A **Munkaügyi Szemle** f. évi novemberi számában: Szeibert János dr.: A társadalombiztosítás a nemzetközi jogban, Gellért Elemér dr.: A Berufsgenossenschaft és a baleseti sérültek orvosi ellátása, Frank Ernő: Portalanító berendezések a textiliparban, különösen a len- és kendergyári üzemekben, Pfisterer Lajos: A társadalombiztosítás és a szociálpolitika címen értekeznek. A lap Társadalombiztosítási Orvos részében: Szentkirályi Zsigmond dr.: A mezőgazdasági munkások állati eredetű megbetegedései, különös tekintettel a bőrbetegségekre, Gellért Elemér dr.: A társadalombiztosító betegsegítő ágazat költségszaporodásának okairól, Farkas Sándor dr.: Megemlékezés a Német Ortopéd Társaság Münchenben tartott XXIV. kongresszusáról címen írnak érdekes dolgozatokat.

◎ E G Y É B ◎

Magyarország mozgóképzemeli 1928-ban.

Les cinémas de Hongrie en 1928.

Résumé. L'Office hongrois de statistique a étendu en 1927 ses enquêtes annuelles sur les cinémas. Les relevés se font conformément au programme établi par l'Institut International de Coopération Intellectuelle. L'enquête de 1928 portait sur les cinémas ayant au 1er octobre 1928 une autorisation régulière. Des cinémas autorisés 524 étaient alors en fonctionnement contre 501 en 1927, et il y avait 100 autorisations dont les intéressés n'avaient pas encore usé. Sur les 524 cinémas en activité, on comptait 89 à Budapest, 130 à Grand-Budapest (la capitale et la banlieue), 362 (10·5%) dans les communes et dans les villes. Dans les villes autonomes, il existait 117 cinémas (22·3%); dans les villes de comitats, 80 (15·3%); dans les grandes communes, 297 (56·7%); 30 (5·7%) dans les petites communes. 53·2% (donc plus de la moitié) des cinémas se trouvaient dans les communes et villes de moins de 10.000 habitants (v. tableau 2). Les 524 cinémas en activité avaient au total 180.049 places, soit 8.332 de plus qu'en 1927. Parmi les personnes autorisées à avoir un cinéma, on trouve, d'après le tableau 5, 414 personnes physiques (à Budapest, 63) et 163 personnes civiles (à Budapest 41). Le nombre des concessionnaires dépassait celui des cinémas en fonctionnement, car pour un même cinéma, plusieurs personnes physiques pouvaient obtenir une autorisation.

Le nombre des gens employés aux cinémas s'est élevé de 4.422 en 1927 à 4.617 en 1928; on y comptait 642 (13·9%) employés proprement dits (tableau 7).

153 cinémas (30%) avaient une scène; 129 (24·6%) une estrade; le nombre total des salles servant exclusivement à la présentation de films était de 242 (45·4%). Pour la projection, 95·6% employaient l'électricité, 4·4% l'acétylène; 87·6% se servaient de la lanterne spéculaire, les autres de la lanterne Aar. A Budapest, 2 cinémas employaient seulement l'acétylène et l'on n'y trouvait qu'un cinéma utilisant la lanterne Aar.

Pendant la saison de 1927—28, des 89 cinémas budapestois 32·6% ont joué toute

l'année; 62·9% ont fermé en été, 4·5% en hiver; 82% ont joué tous les jours, 18% en certains jours de la semaine seulement; 82% ont fait des représentations consécutives.

La province avait 435 cinémas, dont 59·3% ouverts toute l'année; 37% ont fermé en été et 3·7% en hiver; 5·7% ont joué tous les jours, 94·3% en certains jours de la semaine; 15·6% ont seulement tenu des représentations consécutives.

Le nombre des cinémas sans musique n'était que de 1 à Budapest et de 15·6% dans le reste du pays; à Budapest 49·4% en avaient une musique dirigée par un chef d'orchestre; en province 30·1%.

Au cours de la saison de 1927—28, les cinémas ont tenu au total 157.648 représentations, soit 301 par cinéma (tableau 8). On y a vendu 23,326.000 billets valables chacun pour 1 place, dont 10,987.000 (47·1%) à Budapest (tableau 9). Sur les billets vendus, il y eut en moyenne 44.515 pour 1 cinéma; cette proportion a été de 123.450 à Budapest et 99.384 à Grand-Budapest. Sur les billets vendus, on compte, en moyenne générale, 130 pour 1 place de cinéma et 5 pour 1 habitant; à Budapest, 265 pour 1 place et 12 pour 1 habitant; à Grand-Budapest, 205 pour 1 place et 11 pour 1 habitant.

On a présenté 111.608 films d'une longueur totale de 151,316.000 mètres (en 1926—27, 99.410 films ayant une longueur totale de 137,624.000 mètres); à Budapest, il a été présenté 30.758 films d'une longueur totale de 49,198.000 mètres. Dans le pays, on comptait en moyenne 213 films et 288.770 mètres sur 1 cinéma (à Budapest, en moyenne 344 films et 552.000 mètres [tableau 10]).

★

A L'Institut International de Coopération Intellectuelle részéről megállapított munkaprogrammnak megfelelően, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal a mozgóképzemekre vonatkozó statisztikai adatok gyűjtését rendes évenkénti adatgyűjtései

körébe vonta. Az 1928. év végén megejtett statisztikai felvétel tárgyát az ország területén 1928. évi október 1-én jogérvényes helyhatósági engedéllyel rendelkező összes mozgóképzemek alkották és az adatgyűjtés — miként az előző évi — kiterjeszkedett a mozgókra, azok engedélyeseire, a mozgóknál alkalmazást nyert személyekre és az előadásokra vonatkozó általános adatokon kívül a mozgóképzemeknek az összeírást közvetlenül megelőző, tehát az 1927/28. évi játékidejére vonatkozó adatokra is.

A feldolgozott statisztikai anyag végeredményeinek ismertetése előtt azonban meg kell emlékeznünk arról, hogy a belügyminiszter 1928. évi február havában 148.000. számú rendeletével a mozgóképzemek számát az egyes városokban és községekben kontingentálta és ekként megakadályozta, hogy a mozgóképzemek egyes községekben (városokban) esetleg káros módon elszaporodjanak. A rendelet az egyes községekben (városokban) engedélyezhető állandó mozgóképzemek számát (kontingensét) „a község (város) lakosainak száma, a települési viszonyok, a népesség kulturális fejlettsége és a mozgókép-üzemi előadások iránti érdeklődése, valamint az üzemek várható jövedelmezősége alapján“ állapította meg. Annak kimondása mellett, hogy a jövőben az 1.000 lakoson aluli községekben mozgóképzem nem engedélyezhető, a rendelet az 1.000 lakoson felüli községeket (városokat) két jegyzékbe foglalta. Az egyikben azok a községek vannak felsorolva, ahol állandó mozgóképzem létesítése *ezidőszerint* nem indokolt. A másik jegyzékben felsorolt köz-

ségekre (városokra) vonatkozólag pedig meg van állapítva az engedélyezhető mozgóképzemek száma.

Magyarország területén 1928. évi október 1-én — az előző év ugyanezen időpontjának 501 mozgóképzemével szemben — a jogérvényes helyhatósági engedéllyel rendelkező mozgók közül *összesen 524 volt üzemben*. Az elvi engedélyesek pedig — az előző évi 80-nal szemben — *összesen 100 mozgónak üzembehelyezésére voltak jogosítva, melyből 8 Budapest területére jutott*. Az üzemben volt mozgók szaporodása teljes egészében a vidék javára esett, mert az 1927/28-as mozi évadban üzembe helyezett illetve megszűnt mozgók számának egyenlősége miatt, az 1928. évi felvétel időpontjában *mind Budapesten, mind pedig a környező községekkel kiegészített Nagy-Budapest területén ugyanannyi mozgóképzem találtatott, mint az 1927. évi felvétel alkalmával, és pedig: Budapesten 89 és Nagy-Budapesten 130 mozgó*. Ennek megfelelően az üzemben volt mozgók mennyiségéből Budapest részesedése 17·8%-ról 17%-ra és Nagy-Budapesté 25·9%-ról 24·8%-ra csökkent.

A vármegyék közül a legtöbb mozgót találtuk Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében, hol Budapest nélkül 116, és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében, hol 26 mozgó volt üzemben.

A pontrendszer szerint készült mellékelt térképünk szemléltető módon bemutatja a mozgóképzemeknek eloszlását az ország területén.

A mozgóképzemeknek a különböző jellegű községek (városok) közötti megoszlását (lásd az 1. számú táblázatot) az előző

1. A mozgóképzemek megoszlása a különböző jellegű községek (városok) között a mozgók száma szerint.

Répartition des cinémas parmi les communes (villes) de différent caractère, suivant le nombre des cinémas.

A község (város) faja Catégories de communes (villes)	Az összes Total des communes (villes)	A mozgóképzem nélküli Comm. (villes) n'ayant pas de cinéma	mozgóképzemmel rendelkező községek (városok) száma Nombre des communes (villes) ayant les cinémas ci-dessus indiqués								Az összes Total	A mozgóképzemek száma összesen Nombre tot. des cinémas
			Az egy un	A kettő deux	A három trois	A négy quatre	Az öt cinq	A hat six	A hatnál több plus de 6			
Kisközség — Petites communes	2.340	2.311	28	1	—	—	—	—	—	—	29	30
Nagyközség — Grandes communes	1.063	785	262	13	3	—	—	—	—	—	278	297
Megyei város — Villes de comitats	45	—	27	10	3	2	2	1	—	—	45	80
T ₁ . város — Villes autonomes	11	—	—	5	4	—	—	1	1 ¹⁾	1	11	117
Összesen — Total	3.459	3.096	317	29	10	2	2	2	1	363	524	

¹⁾ Budapest, hol 89 mozgó volt üzemben. — Budapest, avec 89 cinémas en fonctionnement.

évi felvétel adataival összehasonlítva megállapítható, hogy 1928. évi október 1-én, Budapestet is beleszámítva, *Magyarország 3.459 községe (városa) közül — az előző évi 334 községgel szemben — összesen 363 község (10,5%) rendelkezett mozgóképzéssel.* A mozgóképzéses községek számának gyarapodása legnagyobb részben a nagyközségekre esik (261-ről 278-ra), de jelentékeny az emelkedés a kisközségek számánál is (18-ról 29-re); ellenben a megyei városok száma már csak 1-gyel szaporodhatott és szaporodott, mert az 1927-es összeírás alkalmával még egyetlen mozgóképzés nélküli városban, Veszprém mv.-ban, a tárgyalt évben már volt mozgó üzemben, a törvényhatósági jogú városoknak pedig már 1927-ben is mindegyike rendelkezett mozgóval.

A mozgóképzések számát az egyes községekben (városokban) kontingentáló, már fentebb ismertetett belügyminiszteri rendelet a mozgóképzéssel rendelkezhető községek (városok) számát, Budapest beleértésével, 712-ben határozta meg, melyeknek területén összesen 910 mozgó folytathat üzemeltetést. Tehát e községek közül 350-ben (49,2%) még nem volt üzemben levő mozgó. Tekintettel arra, hogy a Budapestre engedélyezhető mozgóképzések számát a rendelet 90 korlátlan és 6 korlátolt (csak nyári üzemre szóló) engedéllyel rendelkező mozgóban kontingentálta, az összeírás időpontjában pedig az elvi engedélyek beszámítá-

sával 93 korlátlan és 4 korlátolt engedély volt hatályban, a Budapestre megállapított kontingens már betelt és így Budapest területére újabb mozgóképzésmengedély nem adható. Ezzel szemben a vidéken még tág tere maradt a fejlődésnek, mert még 287 üzemre, tehát a vidéki mozgóképzések 35,4%-ára nyerhető engedély.

Az 524 üzemben volt mozgó közül (Budapest 89 mozgójának (17%) beleértésével) 117 mozgó (22,3%) törvényhatósági jogú városokban, 80 mozgó (15,3%) megyei városokban, 297 mozgó (56,7%) nagyközségekben és 30 mozgó (5,7%) kisközségekben működött. Ekként az üzemben volt mozgóképzések megoszlása a különböző jellegű községek (városok) között 1928-ban, az előző évi felvétel adataival szemben csak csekély eltérést szenvedett.

A mozgóképzéssel rendelkező községek (városok) közül 317-ben, az előző évi hányadot mintegy 3%-kal meghaladva, 87,3%-ában csak egy mozgó volt üzemben; 2 mozgót 29 és 3-at 10 községben (városokban) találtunk, továbbá 2—2 város 4—6 mozgóval és 6-nál többel egyedül Budapest rendelkezett. A legtöbb mozgóval szereplő városok között a Nagy-Budapest területéhez számított Kispesten 6, Pesterzsébeten és Újpesten 5 és Rákospalotán 4 mozgó volt található. Megemlíthetjük még Debrecent, mely 6 és Esztergomot, mely 4 mozgóval rendelkezett.

A 2. számú táblázatunkon bemutatjuk a

2. A mozgóképzések megoszlása nézőhelyeiknek száma szerint, a községek (városok) lélekszám szerinti nagyságcsoportjai között.

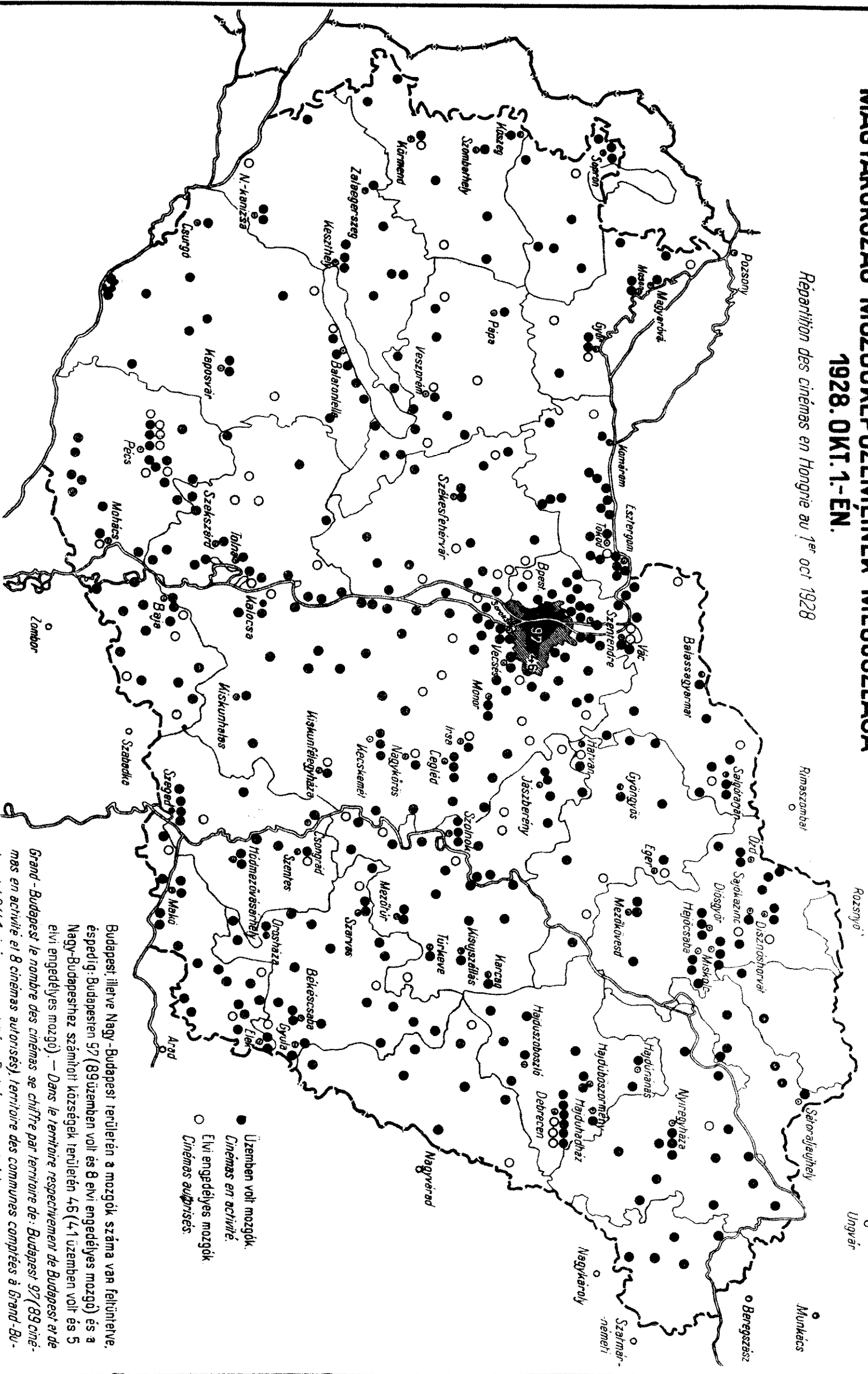
Les cinémas suivant le nombre des places et les catégories de communes (villes).

A mozgóképzések nézőhelyeinek száma <i>Nombre des places de cinémas</i>	A mozgóképzések száma — <i>Nombre des cinémas dans les communes (villes) de</i>																Budapest	Összesen <i>Total</i>		
	az 500-ig terjedő <i>500 habitants et moins</i>	az 501—1.000					az 1.001—2.000					az 2.001—3.000							a 100.000-en felül ¹⁾ <i>plus de 100.000</i>	
		a 501—1.000	a 1.001—2.000	a 2.001—3.000	a 3.001—4.000	a 4.001—5.000	a 5.001—10.000	a 10.001—20.000	a 20.001—30.000	a 30.001—40.000	a 40.001—50.000	a 50.001—60.000	a 60.001—70.000	a 70.001—80.000	a 80.001—90.000	a 90.001—100.000				
	<i>lélekszámú községekben (városokban) — habitants</i>																			
—200	—	2	21	35	23	32	17	9	1	—	—	—	—	—	1	—	—	5	146	
201—300	—	—	5	12	7	18	47	17	2	2	4	1	—	—	—	—	—	1	30	146
301—400	1	1	2	2	7	3	29	27	3	4	2	1	—	—	—	—	—	1	16	99
401—500	—	1	1	—	—	1	6	10	6	9	1	3	—	—	—	—	—	1	7	46
501—600	—	—	1	—	—	—	1	5	5	5	2	3	—	—	—	—	—	—	9	31
601—700	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	1	7	16
701—800	—	—	—	—	—	—	1	2	—	2	—	2	2	1	—	—	—	4	8	22
801—900	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	—	1	—	—	—	—	1	7
901—1.000	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	4
1.000—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	7
Együtt — <i>Total</i> ..	1	4	30	49	37	54	104	72	18	23	13	16	2	3	—	—	—	9	89	524

¹⁾ Budapestet bele nem értve. — *Non compris Budapest.*

MAGYARORSZÁG MOZGÓKÉPÜZEMÉINEK MEGOSZTLÁSA 1928. OKT. 1.-ÉN.

Répartition des cinémas en Hongrie au 1er oct 1928

Budapest, illetve Nagy-Budapest területén a mozgók száma van feltüntetve, éspedig: Budapesten 97 (89 üzemben volt és 8 elvi engedélyes mozgó) és a Nagy-Budapesthez számított községek területén 46 (41 üzemben volt és 5 elvi engedélyes mozgó). — Dans le territoire respectivement de Budapest et de Grand-Budapest le nombre des cinémas se chiffre par territoire de: Budapest 97 (89 cinémas en activité et 8 cinémas autorisés), territoire des communes complètes à Grand-Budapest 46 (41 cinémas en activité et 5 cinémas autorisés).

különböző befogadóképességű mozgókép-üzemek megoszlását a községek (városok) lélekszámszerinti nagyságcsoportjai között. A fentebb ismertetett belügyminiszteri rendelet alapelve szerint 1.000 lakoson aluli községekben mozgóképüzem nem engedélyezhető. Ezzel szemben táblázatunk mégis kimutat 5 oly mozgóképüzemmel rendelkező községet, melyek közül 1-nek lakossága 500-at sem ért el, és a többi is az 1.000 lélekszámon aluli volt. E községek mozgói azonban régi jogon folytatnak üzemet. Egyébként az 500-on aluli lakosságú Hévízszentandrason — Hévízfürdőnek nagy látogatottságára tekintettel — eléggé megokolt egy mozgóképüzem; mit bizonyít az is, hogy mozgója 399 nézőhely befogadóképességű. A többi négy 1.000 lakoson aluli község közül kettő (Balatonalmádi, egy 470 nézőhelyes és Balatonszemes, egy 313 nézőhelyes mozgóval) szintén fürdőhely. Általában a tárgyalt évben is az összeírt mozgók nagyobbik fele (53·2%-a) a 10.000 lélekszámnál kisebb lakosságú községekben (városokban) volt üzemben. Budapestet nem számítva, a 100.000-en felüli lakosságú két városunkban csak 9 mozgót találtunk, és pedig Debrecenben 6-ot és Szegeden az előző évi 5-tel szemben 3-at. Budapest egyes közigazgatási kerületei között a mozgókép-üzemek megoszlása tekintetében az előző évvel szemben említésre méltó eltolódás nem észlelhető.

A mozgóképüzemek nagyságát, befogadóképességét tekintve, a 435 vidéki üzemnek közel harmadrésze (32·4%-a) 200 nézőhelyen aluli befogadóképességgel, 26·7%-a 201—300, 19·1%-a 301—400 és 9%-a pedig 401—500 nézőhely befogadóképességgel rendelkezett és csak 56 mozgó nagysága (az előző évi 12·6%-kal szemben 12·8%) haladta meg az 500 nézőhelyet. 1.000 felüli nézőhelyű mozgó csupán Szegeden volt üzemben. A nagyobb befogadóképességű mozgók közül egyébként, mint a vidéken jó bevált típust, tárgyalt évben is a 701—800 nézőhely nagyságú mozgóképüzemeket találtuk legnagyobb számmal. Budapesten a 89 üzemben volt mozgó legnagyobb hányada a 201—300 nézőhelyű (33·7%), azután a 301—400 nézőhely befogadóképességű (18%) mozgókra esett.

Magyarországon 1 mozgóképüzem átlagos befogadóképessége 344 nézőhely volt, tehát csaknem azonos az 1927. évi 343-as átlaggal. Budapesten az 1—1 mozgóra jutó átlagos befogadóképesség — a nagyobb tí-

pusú mozgók számának emelkedése következtében — az 1927. évi 456-ról 467 nézőhelyre emelkedett. Míg a vidéken a tárgyalt évben is 318 nézőhely maradt az átlagos befogadóképesség.

Magyarországon az 524 üzemben volt mozgó összes befogadóképessége 180.049 nézőhelyet ért el és így az előző évhez képest 8.332-vel gyarapodott a nézőhelyek száma.

Most ismertetett adatainkat összehasonlítva a nagyobb kultúr- és az utódállamoknak a 3. számú táblázaton közölt adataival, ámbár — sajnos — nem sikerült az időbeli egységet összehoznunk és az adatokat csak bizonyos fenntartással bocsájtjuk közre,

3. A mozgóképüzemek a nagyobb kultúrállamokban és az utódállamokban.

Les cinémas dans les Etats successeurs et dans quelques grands pays.

Ország, főváros *) Pays, capitale *)	A lakosság száma Nombre d'habitants	A mozgók száma Nombre de cinémas	A nézőhelyek száma Nombre de places dans les cinémas	Prop. des hab. pour	
				1 mozgóra cinéma	1 nézőhelyre place
Amerikai Egyes. Áll. Etats-Unis ¹⁾	118,627.645	20.500	10,600.000	5.787	11
New-York ²⁾	5,620.000	700	300.000	8.000	18
Franciaország France ¹⁾	40,743.851	3.995	998.000	10.198	41
Páris — Paris ¹⁾	3,500.000	180	158.260	19.444	22
Lengyelország Pologne ³⁾	30,212.962	750	200.000	40.283	151
Varsó — Varsovie ⁴⁾	1,082.982	43	24.759	25.186	43
Nagy-Britannia és Észak-Irország ¹⁾ Gr.-Bretagne et Irlande du Nord ¹⁾ ..	45,585.514	3.760	1,152.900	12.123	40
Nagy London Grand-Londres ²⁾	7,419.704	360	144.000	20.000	51
Németország Allemagne ⁵⁾	63,267.000	4.462	1,647.700	14.180	38
Berlin — Berlin ⁵⁾	4,024.167	367	160.000	10.965	25
Olaszország — Italie ²⁾ Roma — Rome ²⁾	38,710.576	2.150	600.000	18.000	64
Ausztria — Autriche ³⁾ Bécs — Vienne ⁶⁾	6,664.139	723	189.000	9.217	35
Cseh-Szlovákia Tchéco-Slovaquie ³⁾ Prága — Prague ³⁾	14,438.971	1.068	423.500	13.520	34
Sz. H. Sz. állam Royaume S H S ³⁾	12,498.000	430	93.730	29.000	133
Belgrád — Belgrade ¹⁾	111.740	8	6.100	14.000	18
Románia — Roumanie ³⁾ Bukarest — Bucarest ³⁾	17,459.273	357	129.680	48.900	135
Magyarország Hongrie ⁷⁾	7,980.143	524	180.049	15.229	44
Budapest⁷⁾	928.996	89	41.532	10.438	22
Nagy-Budapest⁷⁾	1,217.325	130	63.127	9.362	19

*) Az Amerikai Egyesült Államoknál nem a főváros, hanem legnagyobb városának, New-Yorknak adatai közöltek. — *Pour les Etats-Unis, nous donnons les chiffres de la plus grande ville, New-York, et non pas ceux de la capitale.*

¹⁾ Year-Book 1928. Daily Film. — ²⁾ Jason: Der Film in Ziffern und Zahlen, Berlin 1925. — ³⁾ Commerce Reports. 1928. — ⁴⁾ Rocznik Statystyczny. Warszawy. 1926. — ⁵⁾ Jahrbuch der Filmindustrie. 1928. — ⁶⁾ Handbuch der Statistik, Wien 1928. — ⁷⁾ A mozgók és a nézőhelyekre vonatkozó adatok az 1928. évi okt. 1.-i átlag szerint értendők. — *Pour les cinémas et les places, situation au 1er octobre 1928 (moyennes).*

mégis érdekes következtetésekre jutunk: *Országos átlagát tekintve* — az Amerikai Egyesült Államok 5.787 főnyi átlagával szemben — Európában 1—1 mozgóra a legkevesebb lakos Ausztriában (9.217), Franciaországban (10.198), Nagy-Britannia és Észak-Írországban (12.123), Cseh-Szlovákiában (13.520), Németországban (14.180) és megelőzve Olaszországot, Magyarországon (15.229) jutott, míg a legnagyobb átlaggal (1 mozgóra 48.900 lakossal) Románia tűnt ki. Reálisabb eredményekhez jutunk az összehasonlítás szempontjából, ha az 1—1 nézőhelyre jutó átlagokat hasonlítjuk össze. Ekkor — az Amerikai Egyesült Államok 1 nézőhelyre eső 11 főnyi országos átlagával szemben — Európában az élre — mozgóinak átlagos nagy befogadóképessége miatt — Cseh-Szlovákia kerül 34 főnyi átlaggal, utána következik Ausztria (35), Németország (38), Nagy-Britannia (40), Franciaország (41) és Magyarország (1 nézőhelyre eső 44 főnyi átlagával); a legnagyobb átlaggal pedig Lengyelország (151), Románia (135) és a Sz. H. Sz. állam (133 lakos) szerepeltek. Ha pedig az egyes államok fővárosait tesszük vizsgálatunk tárgyává és hasonlítjuk össze az amerikai Unió legnagyobb városával, New-Yorkkal, akkor ennek 1 nézőhelyre eső 18 főnyi átlagát az európai fővárosok közül legjobban Belgrád 18 főnyi (?) és (arra való tekintettel, hogy a többi államoknál is *a környékkel megnagyobbított* fővárosok adatai szolgáltak az összehasonlítás alapjául) *Nagy-Budapest* 19 főnyi átlagai közelítették meg legjobban. De ha csak Budapest 22-es átlagát tekintjük is, még akkor is csak Párizsban jutott 1 nézőhelyre ugyanennyi lakos és az ezt követő Bécsben már 24 és Nagy-Berlinben 25 főnyi átlag esett 1 nézőhelyre. Egyes államoknál az országos átlag kedvezőbb (kisebb) a fővárosuk átlagánál. Ennek magyarázata, hogy az illető államokban a mozgók a kisebb községekben is általánosabban elterjedtek, továbbá erősen látogatottak lévén, aránylag nagy befogadóképességűek. Ez indokolja egyúttal Nagy-Budapestnek a budapestinél kedvezőbb átlagszámát; mert a környező 21 község (város) közül csak kettőben nem volt mozgó.

Abból a célból, hogy úgy kulturális szempontokból, mind pedig különösen a mozgóképüzemek rentabilitásának szempontjából helyesebb eredményekhez jussunk és megfelelőbb következtetéseket tehessünk, az összlakosság számával szem-

ben csupán a *mozgóképüzemmel rendelkező községek (városok) lakosságát* is viszonyba állítottuk a mozgók és ezek nézőhelyeinek számával, valamint a mozgóképüzemekben az 1927/28-as évadban elkelt nézőjegyek mennyiségével. Az ekként nyert adatokat és eredményeket tartalmazó 4. számú táblázatunk szerint, országos átlagban az 1—1 nézőhelyre eső lakosok száma, az előző évhez képest csupán a 6 éves és ennél idősebb lakosság korcsoportjánál változott — jelentéktelen mértékben. *Budapest 89 üzemben volt mozgójának összes befogadóképessége — az 1927. évi 40.544-gyel szemben — 41.532 nézőhelyre emelkedett* (l. a 4. sz. táblát). Az egyes kerületek közül a legnagyobb volt az emelkedés a IX. kerületnél 2.142-ről 3.557-re (66%) és az V. kerületnél 1.771-ről 2.320 nézőhelyre (31%), míg a legnagyobb számmal csökkent a befogadóképesség a VI. kerületnél, 9.373-ról 8.860-ra, továbbá a X. kerületnél, 4.034-ről 3.542 nézőhelyre. Budapest összes lakosságából az 1 mozgóra és 1 nézőhelyre jutó átlagszámok nagyjában egyezők az 1927. évi átlagokkal. *Nagy-Budapest 130 mozgójának befogadóképessége — 2.743 nézőhellyel — 63.127-re emelkedett.*

Az 5. sz. tábla megérthetése céljából előre kell bocsátanunk, hogy a vonatkozó jogszabályok értelmében természetes személy csak egy üzemre szóló engedélyt kaphatott, de ugyanazon mozgóképüzem folytatása egyidejűleg több természetes személynek is engedélyezhető volt; viszont jogi személy egyidejűleg több üzemnek is lehetett engedélyese. *A Magyarország 524 mozgójára vonatkozó mozgóképüzemengedélyek összesen 414 természetes és 163 jogi személynek birtokában voltak.* A 89 budapesti mozgó 63 természetes és 41 jogi személy, mint engedélyesek között oszlott meg. Az engedélyes természetes személyek 30%-a (124) a női nemhez tartozott. Az engedélyes jogi személyek közül — kik között 31 községet (várost) is találtunk — 11 kettő, 16 három és 13 négy vagy több engedélynek volt birtokosa.

Belügyminiszteri engedéllyel jóváhagyott *szerződéses társulást az országban összesen 136 esetben állapítottunk meg.* Ezek közül 105 esetben a társ tőkéje vagy személyes tevékenysége vagy a mozgóképüzem helyiségének bérellenértéke fejében részesedett az üzem évi hozadékának szerződésileg meghatározott részében; 31 esetben pedig mozgóképüzem-engedélyesek társulásáról

4. A mozgóképzemmel rendelkező községek (városok) lakossága viszonyítva a mozgó és ezek nézőhelyeinek számához, valamint az elkelt jegyek mennyiségéhez — vármegyéinkint.¹⁾

Rapport de la population des communes (villes) ayant des cinémas au nombre des cinémas, des places et des billets vendus (par comitats).¹⁾

Table with multiple columns: Region (e.g., Dunánt. dombosvidék, Alföld), Population (total, 6-16 years, etc.), Cinema statistics (number of cinemas, seats, tickets sold), and Proportion of cinema seats and tickets to total population.

1) A lakosság számának adatai az 1920. évi népszámlálás szerint közöltettek. — Pour la population, chiffres du recensement de 1920. — 2) Nyári vagy kert-mozgók. — Cinémas d'été ou de jardin. — 3) Az adatok csak a mozgóképzemmel rendelkező községek lakosságára vonatkoznak. — Les chiffres ne se rapportent qu'à la population des communes ayant des cinémas. — 4) Az adatok Budapest adatai nélkül értendők. Budapest adatait lásd alább. — Non compris Budapest dont les données sont plus bas.

5. A mozgóképüzem-engedélyesek megoszlása jogi természetük, nemük és jogi minőségük szerint.
Répartition des concessionnaires de cinéma, suivant la qualité juridique et le sexe.

Terület Territoire	Az üzemben levő mozgókép-üzemek száma — Nombre des cinémas en fonctionnement	A mozgóképüzem-engedélyes — Concessionnaires de cinéma										
		természetes személyes personnes physiques	jogi — personnes civiles	ha természetes személy — parmi les personnes physiques		ha jogi személy parmi les personnes civiles						
				férfi hommes	nő femmes	község (város) communes (villes)	részvénytársaság — sociétés par actions	egyéb — autres	kettő ayant 2	három ayant 3	négy v. több ayant 4 ou plus	
Budapest	89	63	41	28	35	—	26	15	3	4	11	
Vidék — Province	435	351	122	262	89	31	27	64	8	12	2	
Magyarország — Hongrie	524	414	163	290	124	31	53	79	11	16	13	

volt szó, az általános üzemköltségek csökkentése és a vállalatok prosperitásának növelése céljából. *Budapesten* a szerződéses társulások eseteinek száma 32 volt és ebből 6 esett a mozgóképüzem-engedélyesek társulására.

Az engedélyes természetes személyek mindegyike magyar állampolgár és 95,4 százaléka magyar, a többi német anyanyelvű volt. Az engedélyesek vallását tekintve, 96,1% a keresztény vallásfelekezetekhez tartozónak, 3,9% pedig izraelitának vallotta magát.

A 6. sz. tábla adatai tájékoztatást nyújtanak az engedélyes természetes személyeknek mozgóképvállalatukat megelőzően vagy azzal egyidejűleg űzött foglalkozásáról.

Az összeírás időpontjában *Magyarország* 524 üzemben volt mozgója — az 1927. évi 4.422-vel szemben — összesen 4.617 személyt foglalkoztatott, és pedig: 13,9%-ot tisztviselői minőségben. A tisztviselők 47,5

százaléka és az egyéb alkalmazottak 51,7 százaléka nő volt (l. a 7. sz. táblát).

Vizsgálva a mozgóképüzemekenél alkalmazott üzletvezetőknek (igazgatóknak) és zenekari karmestereknek számát és személyi adatait, megállapíthatjuk, hogy míg 1927-ben a székesfővárosi mozgók mindegyike és a vidéki mozgók is — három kivételével — üzletvezetőt (igazgatót) alkalmaztak, addig 1928-ban a budapesti mozgók negyedrésze, a vidéki mozgóknak pedig 45%-a már nem alkalmazott üzletvezetőt (igazgatót), hanem a költségek megtakarításával, az engedélyes közvetlen vezetése alatt működött. Az üzletvezetők (igazgatók), 2 külföldi (cseh-szlovák) kivételével magyar állampolgárok és 3 német és 1 egyéb anyanyelvű kivételével magyar anyanyelvűek voltak; vallásukra nézve pedig, 53 (17,3%) izraelita kivételével, a keresztény vallásfelekezetekhez tartoztak. Az 1927. évi állománnyal szemben, a székesfővárosban

6. A mozgóképüzem-engedélyes természetes személyek megoszlása a mozgóképvállalatot megelőző vagy jelenlegi egyéb foglalkozásuk szerint.

Répartition des personnes physiques concessionnaires de cinéma, suivant leur ancienne profession ou leur autre profession actuelle.

Terület Territoire	Az engedélyes természetes személyek száma Nombre des personnes physiques concessionnaires	Az engedélyes természetes személyek közül — Dont											
		köztisztviselő fonctionnaires publics	katona-, csendőr-, rendőr-		magántisztviselő employés privés	értelmiségi szabadfoglalkozású professions libérales	őstermelő producteurs du sol	önálló indépendants		kereskedelmi employés de commerce	ipari — employés d'industrie	közlekedési employés de communications	egyéb foglalkozású autres professions
			tiszt — officiers (gendarmerie et police comprise)	altiszt — sous-officiers (gendarmerie et police comprise)				kereskedő commerçants	iparos industriels				
Budapest	63	8	2	1	7	—	1	1	1	—	1	—	41
Vidék — Province	351	25	16	6	9	7	22	24	108	5	17	3	109
Magyarország — Hongrie	414	33	18	7	16	7	23	25	109	5	18	3	150

7. A mozgóképüzemeknél alkalmazottak száma és megoszlása.

Nombre et répartition des personnes employées aux cinémas.

Terület — Territoire	Mozgóképüzemek száma — Nombre des cinémas	A mozgóképüzemeknél alkalmazott — Personnes employées aux cinémas								
		tisztviselők száma nombre des employés proprem. dits			vetítőgép-kezelők (gépészek) machinistes	zenészek musiciens	egyéb alkalmazottak száma nombre des autres personnes employées			Személyek száma összesen Personnel total
		férfi hommes	nő femmes	összesen total			férfi hommes	nő femmes	összesen total	
Budapest	89	96	99	195	109	545	332	281	613	1.462
Vidék — Province	435	241	206	447	433	1.092	534	649	1.183	3.155
Magyarország — Hongrie	524	337	305	642	542	1.637	866	930	1.796	4.617

13%-kal és a vidéken 20%-kal kevesebb karmester talált alkalmazást. A karmesterek között 4 külföldi (2 cseh-szlovák, 1 jugoszláv és 1 osztrák) és 15 (11%) nem magyar anyanyelvű találtatott; vallásukat tekintve pedig, 17 (12,4%) izraelita kivételével, a többi a keresztény vallásfelekezethez tartozott.

Az üzemben volt 524 mozgó közül 153 (29,2%) színpaddal és 129 (24,6%) dobogóval volt felszerelve. Ennélfogva kizárólag filmek bemutatására 242 helyiség (46,2%) szolgált. Budapesten színpaddal 27 (30,3%) és dobogóval 35 (39,3%) mozgó rendelkezett; tehát kizárólag filmek bemutatására csak 27 helyiség (30,4%) szolgált.

A vetítőlámpák fényforrásául a mozgók 95,6%-ánál villanyfény, a többinél mézsfény szolgált; a vetítőlámpa rendszere pedig a mozgók 87,6%-ánál (1927-ben 83,2%) tükörlámpa, a többinél Aar-lámpa volt. Budapesten mindössze 1 mozgónál találtunk Aar-lámpát és fényforrás gyanánt csak 2 mozgó használt mézsfényt. Az országban, az összeírás időpontjában, összesen 780 üzemképes vetítőgép volt használatban, melynek 23,8%-a budapesti mozgók felszereléséhez tartozott. A vetítőgépek közül 494 drb (63,3%) Németországban, 193 drb (24,7 százalék) Franciaországban és 84 drb (10,8 százalék) Magyarországon készült.

Játékrendjüket tekintve, a 89 budapesti mozgó 32,6%-a egész éven át játszott, 62,9 százaléka nyári szünetet és 4,5%-a téli szünetet tartott; 82%-a naponta tartotta előadásait, míg 18%-a csak a hét bizonyos napjain játszott; továbbá 82%-ánál folytatólagos volt az előadás, 18% pedig az előadásokat egymástól függetlenül tartotta. A 435 vidéki mozgó közül viszont 59,3% játszott egész éven át és 37% tartott nyári, és 3,7% téli szünetet; továbbá naponta csak 5,7% tartotta előadásait, 94,3% pedig csak a hét bizonyos napjain játszott; és

végül 15,6%-ánál folytatólagos volt az előadás, míg 84,4% műsorát egymástól független előadásokon mutatta be. Összehasonlítva ez adatokat az 1927. évi megfelelő adatokkal, megállapítható, hogy míg a fővárosban az egész éven át játszott mozgók aránya körülbelül 11%-kal csökkent, a vidéken 5,5%-kal emelkedett, továbbá míg a fővárosban a naponta játszó mozgók aránya 5,6%-kal emelkedett, a vidéken 1,3%-kal hanyatlott, és végül míg az előadásait folytatólagosan tartó mozgók aránya a fővárosban több, mint 10%-kal növekedett, a vidéken csak 1,3% volt a gyarapodás.

A 8. sz. táblázat adatokkal szolgál a mozgóképüzemeknek az előadásaikra kerülő filmek használatára szerinti megoszlásáról. Adataink szerint Budapesten a mozgók 36%-a az első- és másodhetes, 16,8%-a a harmadhetes és 47,2%-a tartozott a negyedik és ennél több hetet meghaladó ideig műsoron volt filmeket bemutató üzemek közé; a vidéken pedig a mozgók 96,3 százalékában negyedhetes, illetve használtabb filmeket mutattak be, és csak 4 másod- és 12 harmadhetes üzemet találtunk.

Az előadásokat Budapesten csak 1 mozgónál, a vidéken pedig a mozgók 15,6 százalékánál nem kísérte zene. Karmester vezetése alatt működő zenekar kísérete mellett viszont Budapesten a mozgók 49,4%-a és a vidéken 30,1%-a játszott; míg zongorakísérettel 7,8% budapesti és 29% vidéki mozgó mutatta be filmjeit.

Mint azt a 8. sz. táblázat vonatkozó része feltünteti, az 1927/28. évadban a budapesti mozgók átlag 264 napon, a vidékiek pedig átlag 89 napon tartottak rendezés előadást (az előző évadban 265, illetve 90 napon). És az ország 524 mozgóiban összesen 157.648 különféle mozgókép-előadást tartottak, melyből átlag 1 mozgóra (az előző évad 294 előadásával szemben) 301 előadás jutott. A budapesti mozgókban

8. A mozgóképüzemek megoszlása a bemutatott filmek időbeli sorrendje szerint és a mozgókban tartott különböző előadások száma.

Répartition des cinémas suivant l'ordre chronologique des représentations de films. Nombre des représentations de cinémas.

Terület Territoire	A mozgók száma — Nombre des cinémas	Ezek közül a bemutatott filmek alapján <i>Répartition des cinémas suivant l'ordre chronol. des films présentés</i>					A mozgóképüzemekben — <i>Cinemas</i>								
		első hetes — <i>1re semaine</i>	második hetes — <i>2e semaine</i>	harmadik hetes — <i>3e semaine</i>	negyedik hetes — <i>4e semaine</i>	és ennél több hetes au-delà	átlag hány napon volt rendes elő- adás — <i>pendant combien de jours y-a-t-il eu, en moyenne, des re- présentations ordinaires?</i>	az összes rendes <i>total des représentations ordinaires</i>	az egyéb mozgókép <i>autres représentations</i>	tartott kötelező előadá- sok közül <i>Répartition des représen- tations obligatoires</i>				tartott összes (bármimemű) <i>total des représentations de toute sorte</i>	A kötelező előadásokat általánosan megváltott mozgók száma — <i>Nombre des cinémas ayant racheté, par une somme forfaitaire, les représentations obligatoires</i>
										a jótékony célú — <i>dans un but de bien- faisance</i>	avasárnap délelőtti ifjúsági és munkás <i>matinées de diman- che pour la jeunesse et les ouvriers</i>	a tanuló ifjúság számára tartott — <i>représentations pour écoliers</i>	tartott összes (bármimemű) <i>total des représentations de toute sorte</i>		
ü z e m e k											előadások száma — <i>nombre</i>				
Budapest	89	13	19	15	22	20	264	73.570	329	230	116	414	74.659	67	
Vidék — <i>Province</i>	435	—	4	12	87	332	89	74.233	3.381	1.242	717	3.416	82.989	261	
Magyarország — Hongrie	524	13	23	27	109	352	119	147.803	3.710	1.472	833	3.830	157.648	328	

tartott, összesen 74.659 bármimemű előadásból 1—1 mozgóra átlag 838 előadás esett; míg a vidéken a 82.989 különféle mozgókép-előadásból 1 mozgóra átlag 191 előadás jutott. Budapesten az előadások 1%-a és a vidéken 6,4%-a esett csupán a vonatkozó rendeletekben előírt különféle (hazafias és nemzetnevelő célokat szolgáló, továbbá jótékony célú) kötelező előadásokra. Mert a mozgókban — az előző évad 14,6, illetve 0,9%-ával szemben — Budapesten 75,2%-a és a vidéken 60%-a élt már a kötelező előadások tartásának általánosan megváltás jogával. Szkeccset a budapesti mozgók 235, a vidékiek pedig 277 előadásban mutattak be.

A 4. sz. táblázaton ismertetett adataink szerint Magyarországon az 1927/28. évadban mozgóképüzemeink összesen 23,326.000 nézőhelynek megfelelő jegyet értékesítettek; mely mennyiségből 10,987.000 jegy (47,1%) Budapesten kelt el. Az előző évaddal szemben — jóllehet az előadások száma mind a fővárosban, mind a vidéken növekedett — az elkelt jegymennyiség Budapesten 1,5 millióval és a vidéken 1,1 millióval csökkent. Ennek megfelelően az elkelt jegyek mennyiségéből az 1 mozgóra jutó átlagos mennyiség országos átlagban 51.727-ről 44.515 darabra, Budapesten 140.404 darabról 123.450-re és Nagy-Budapest területén 110.046-ról 99.384 darabra csökkent; és az 1 nézőhelyre jutó átlagos mennyiség: az ország területén 150 darabról 130-ra, Budapesten 308 darabról 265-re, Nagy-Budapest-

ten 237 darabról 205-re és a vidéken 102 darabról 89-re hanyatlott; ha pedig az elkelt jegyek mennyiségét a mozgóképüzemmel rendelkező községek (városok) lakosságának számával hozzuk viszonylatba, akkor 1 lakosra országos átlagban 5, Budapesten 12 és Nagy-Budapest területén átlag 11 jegy jutott, az előző évad 6, 13, illetve 12 jegyes átlagával szemben.

A most elmondottakból megállapítható, hogy ámbár a mozgókép-előadások száma az előző évaddal szemben 10.390-nel gyarapodott, tárgyalt évadban a mozgók látogatottsága és ezzel jövedelme, Budapesten mintegy 13,9%-kal, a vidéken pedig 12,7 százalékkal hanyatlott.

A 9. sz. táblázaton közölt adatok részletesen tájékoztatnak aziránt, hogy a különböző befogadóképességű mozgókban elkelt nézőjegymennyiség miként oszlott meg a községek (városok) lélekszámszerinti nagyságcsoportjai között? Adataink szerint — Budapesttől eltekintve, hol, mint már említettük, az országban elkelt jegyek 47,1 százalékat értékesítettek — az 1927/28-as évadban a mozgóképüzemek látogatottsága a legnagyobb volt a 10.001—20.000 lélekszámú községekben (városokban), melyeknek nagyszámú és viszonylag nagy befogadóképességű mozgókban az országban elkelt jegyek legnagyobb hányadát, 10,5%-át értékesítették. De jelentékeny és egymásét megközelítő hányadú jegymennyiséget adtak el a 30.001—40.000, az 50.001—60.000, az 5.001—10.000 és a 100.000-en felüli la-

9. A mozgóképüzemekben az 1927/28. évadban elkelt jegyek mennyiségének megoszlása a községek (városok) lélekszámszerinti nagyságcsoportjai között.

Répartition, suivant les catégories de communes (villes), de la quantité des billets de cinémas vendus pendant la saison de 1927—28.

A községek (városok) lélekszámszerinti nagyságcsoportjai <i>Communes (villes) suivant le nombre des habitants</i>	Az elkelt jegyek mennyisége a - <i>Quantité des billets vendus dans les cinémas d'une contenance de</i>										
	-200	201-300	301-400	401-500	501-600	601-700	701-800	801-900	901-1000	1000-	együtt <i>ensemble</i>
	befogadóképességű mozgóképüzemekben — <i>personnes</i>										
<i>Habitants</i>											
— 500	—	—	15.900	—	—	—	—	—	—	—	15.900
501—1000	8.300	—	7.000	6.000	—	—	—	—	—	—	21.300
1001—2000	72.000	37.700	14.100	4.000	6.000	—	—	—	—	—	133.800
2001—3000	125.000	280.100	15.600	—	—	—	—	—	—	—	420.700
3001—4000	93.450	50.400	72.400	—	—	—	—	—	—	—	216.250
4001—5000	140.800	169.500	34.700	12.000	—	—	—	—	—	—	357.000
5001—10.000	135.000	666.300	620.200	65.000	13.500	43.600	78.000	—	—	—	1.621.600
10.001—20.000	104.100	441.700	815.300	474.300	240.000	—	181.600	75.000	112.800	—	2.444.800
20.001—30.000	1.000	27.400	79.400	221.300	269.200	—	—	108.700	—	—	707.000
30.001—40.000	—	190.000	79.700	716.400	434.800	50.400	190.800	—	—	—	1.662.100
40.001—50.000	—	35.100	287.200	51.800	386.000	453.100	—	120.000	—	—	1.333.200
50.001—60.000	—	18.000	8.500	420.600	379.500	296.100	111.000	3.000	401.000	—	1.637.700
60.001—70.000	—	—	—	—	—	—	61.800	—	—	—	61.800
70.001—80.000	2.800	—	—	—	—	—	—	—	108.900	—	111.700
80.001—90.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
90.001—100.000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100.000—	—	10.000	2.000	99.000	—	121.300	951.600	—	—	410.000	1.593.900
Vidéken összesen — <i>En province au total.</i>	682.450	1.926.200	2.052.000	2.070.400	1.729.000	964.500	1.574.800	306.700	622.700	410.000	12.338.750
Budapesten — <i>à Budapest</i>	160.000	1.864.000	2.173.000	530.000	1.589.000	1.336.000	1.976.000	146.000	—	1.213.000	10.987.000
Magyarországon összesen <i>Dans la Hongrie entière</i>	842.450	3.790.200	4.225.000	2.600.400	3.318.000	2.300.500	3.550.800	452.700	622.700	1.623.000	23.325.750

kosságú községekben (városokban) is, mégpedig: 7,1, 7, 7 és 6,7% -ot. Vizsgálat tárgyává téve a különböző lélekszámú községek (városok) mozgóképüzemeinek legalacsonyabb és legmagasabb helyárait, megállapíthatjuk, hogy a legalacsonyabb helyárak tárgyalt évadban is 10 és 80 fillér között váltakoztak és miként az előző évadban, 10 fillért a 2.001—3.000 lakosú községekben, 80 fillért pedig csak az 500-on aluli lakosságú Hévízszentandrásához tartozó Hévízfürdőn kértek; az utána következő helyármagasság ismét csak 40 fillér volt. Budapesten, az egyes kerületek legalacsonyabb helyárainak átlaga alapján, a legalacsonyabb helyár változatlanul 16 fillér maradt. A legmagasabb árakat tekintve, az előző évaddal szemben, Budapesten 3,50 P-ről 4,60 P-re emelkedett az egyes kerületek legmagasabb helyárainak átlaga; míg a vidéken 1,20—2 pengő között mozogtak tárgyalt évadban is a mozgóképüzemek legmagasabb helyárai.

Az 1927/28-as moziévadban Magyarországon 524 üzemben volt mozgóképelelés tartott 157.648 mindennemű mozgóképelőadás műsorának keretében összesen 111.608 darab filmet mutattak be, mely filmek hossza összesen 151.316.000 méter volt (l. a 10. sz. táblát). Tehát az előző évaddal szemben, az előadásra került filmek száma és hossza oly mértékben növekedett, hogy az egy-egy mozgóóra jutó átlagos filmmennyiség 198-ről 213 darabra és az átlagos filmhossz 276.700-

ról 288.770 méterre emelkedett. Budapest 89 mozgóóra 74.659 előadásán összesen 30.758 drb és mintegy 49.198.000 méter hosszúságú filmet mutatott be; és így az emelkedés aránya az országosnál még nagyobb volt: amennyiben egy-egy mozgóóra 346 drb, illetve 552.690 méter hosszú film jutott, az előző évad 291 drb, illetve 454.640 méter filmátlagaival szemben.

A Budapesten bemutatott filmeknek 1,8 százaléka (562 drb), a vidéken előadásra kerülteknek pedig 4,5% -a (3.642 drb) — az előző évad 1,1, illetve 3,2% -ával szemben — a magyar filmipar terméke volt.

A 10. sz. táblázaton részletes tájékoztatást nyújtunk az 1927/28-as moziévadban a rendes előadásokon bemutatott filmek műfajszerinti megoszlásáról. Adataink szerint, a Budapesten előadásra került filmmennyiségnek — darabszám szerint — 25,6% -a szomorújáték, 22,7% -a vígjáték, 18,5% -a híradó, 13,6% -a az egyéb drámai színművekhez tartozó és 10,9% -a bohózat (burleszk) film volt; a fennmaradó 8,7% -on a történelmi, tudományos, sport-, hazafias és egyéb filmek osztoztak. A filmek hosszát tekintve, a szomorújáték-filmekre már 31,9 százalék, a vígjáték tárgyúakra 26,6%, az egyéb drámai színművekhez tartozókra pedig 17,7% esett; ellenben a bohózat-(burleszk) filmekre már csak 8,4%, a híradókra pedig csak 4,5% jutott. A székesfővárosi mozgóóra az előző évadban inkább a vígjáték- és a

10. Az 1927/28. évadban a rendes előadásokon bemutatott filmek száma és műfajszerinti megoszlása.
Répartition, suivant le genre, des films présentés aux représentations régulières de la saison de 1927—28.

Műfaj Catégories de films	A rendes előadásokon bemutatott filmek közül Films présentés aux représentations régulières.					
	Budapest à Budapest		Vidéken en province		Magyarországon Dans la Hongrie entière	
	darab nombre des films	méter mètres	darab nombre des films	méter mètres	darab nombre des films	méter mètres
Szomorújáték — <i>Drame</i>	7.883	15,715.000	11.355	23,203.000	19.238	38,918.000
Vígjáték — <i>Comédie</i>	6.982	13,079.000	11.953	20,815.000	18.935	33,894.000
Egyéb drámai színmű — <i>Autres pièces dramatiques</i>	4.188	8,674.000	11.430	23,269.000	15.618	31,943.000
Bohózat (burleszk) — <i>Farce</i> . .	3.345	4,144.000	18.692	14,492.000	22.037	18,636.000
Tudományos — <i>Scientifique</i> . . .	583	1,051.000	2.597	3,624.000	3.180	4,675.000
Történelmi — <i>Historique</i>	769	1,711.000	2.180	4,256.000	2.949	5,967.000
Hazafias — <i>Patriotique</i>	284	640.000	1.488	2,435.000	1.772	3,075.000
Sport — <i>Sportif</i>	479	878.000	2.177	2,221.000	2.656	3,099.000
Híradó — <i>Actualités</i>	5.698	2,191.000	17.890	6,312.000	23.588	8,503.000
Egyéb — <i>Autres</i>	547	1,106.000	1.088	1,500.000	1.635	2,606.000
Együtt — Total..	30.758	49,189.000	80.850	102,127.000	111.608	151,316.000

bohózat-(burleszk-)filmeket favorizálták. A vidéki mozgókban tárgyalt évadban is legtöbbször (23·1, illetve 22·2%-ban) rövidebb bohózat-(burleszk-) és híradó-filmek, továbbá 14·8%-ban vígjáték-, 14·1%-ban szomorújáték- és 14·2%-ban az egyéb drámai színművekhez tartozó filmek kerültek bemutatásra. A filmek hosszát nézve pedig, a legnagyobb hányaddal (közel egyenlően 22·7%-kal) tárgyalt évadban is a szomorújáték- és az egyéb drámai színművekhez tartozó filmek szerepeltek, utánuk 20·4%-kal a vígjáték- és 14·2%-kal a bohózat-

(burleszk-)filmek következtek, a híradó-filmekre már csak 6·2% jutott.

Az egyes filmműfajok közül a legnagyobb látogatottsága volt *Budapest*en, a mozgók 46·2%-ában, az egyéb drámai színművekhez tartozó filmeknek, továbbá 21·3 százalékában a szomorújáték- és 20·2 százalékában a vígjátékfilmeknek; a vidéken pedig legszívesebben, a mozgók 27·5%-ában, a szomorújátékfilmeket, továbbá 26·7 százalékában az egyéb drámai színművekhez tartozó- és 23·4%-ában a vígjátékfilmeket látogatták.

Darvas Gyula dr.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet varsói (XVIII.) ülészaka.¹⁾

La XVIIIe Session, à Varsovie de l'Institut International de Statistique.¹⁾

- I. *Thirring* Gusztáv dr.: A varsói ülészokról általában.
 II. *Kovács* Alajos dr.: A varsói ülészakon tárgyalt demográfiai vonatkozású kérdések.
 III. *Dobrovits* Sándor dr.: A varsói ülészakon tárgyalt gazdasági vonatkozású kérdések.

I.

Thirring Gusztáv dr. előadása: A varsói ülészokról általában.

Communication de M. le Dr Gustave Thirring: La Session de Varsovie en général.

Azon tudományos vagy közigazgatási jellegű összejövetelek között, melyek a statisztikai szakköröket újabb időben elég sűrűn hozzák össze, a *Nemzetközi Statisztikai Intézet* kétévenként ismétlődő ülészakai kétségkívül első helyet foglalnak el úgy tárgyalásaik magas színvonalánál, mint a világ összes kultúrnemzeteinek e tárgyalásokban való részvételénél fogva. Ezeknek az ülészakoknak a nemzeti (p. o. német, olasz, skandináv stb.) statisztikai szervezetek összejöveteleivel szemben a legtágabb nemzetköziség, a régebbi nagy statisztikai vagy demográfiai kongresszusokkal szemben a legszigorúbb szakszerűség adja meg az elsőséget. A Nemzetközi Statisztikai Intézet szessziói nem nyilvános kongresszusok ülései, amelyeken bármely érdeklődő részt vehet; ezek egy akadémikus jellegű, szigorúan tudományos intézmény zártkörű tanácskozásai, melyeken az Intézet tagjain kívül — és ezeknek száma a kétszázat sem éri el — csak a meghívott szakférjak aránylag kicsi csoportja és az ülészakot rendező állam reprezentánsai vehetnek részt. Iyen volt az eddigi ülészakok közönségének összetétele és nem valószínű, de nem is kívánatos, hogy ez a jövőben is lényegesen megváltozzék, amikor az alapszabályoknak most tervezett reformja esetleg változtat is valamit az Intézet szervezetén. Mert ha kívánatos is, hogy a kontemplált új szervezet a statisztikai szakköröket nagyobb mértékben vonja be az Intézet munkásságának körébe, mint

ahogy ez eddig történt és hogy egyúttal gyorsítsa és élénkítse az Intézet munkásságát, mégis a szigorú szakszerűség megőrzése az Intézet jövőbeli fejlődésének s tudományos reputációja megővésének első és nélkülözhetetlen feltétele, melyet semmi más szempontnak feláldozni, vagy akárcsak alárendelni semmikép nem szabad.

A lengyel kormány meghívására Varsóban f. é. augusztus hó 21-étől 24-ig tartott szesszió a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek 18-ik ülészaka volt. Az ülészakot a lengyel köztársaság elnökének, *Moscicki* Ignác tanárnak védnöksége és *Switalski* Kázmér miniszterelnök vezetése alatt álló tiszteletbeli bizottság erkölcsi közreműködése mellett a szervező bizottság készítette elő, melynek élén *Buzek* József, a lengyel központi statisztikai hivatal érdemes igazgatója, Társaságunk tiszteletbeli tagja és *Piekalkiewicz* János dr., ugyanazon hivatal szakosztályi főnöke — utóbbi mint főtítkárral — állottak. Az ülészak tudományos előkészítése a szervezőbizottság feladata volt. Egy hölgybizottság, a miniszterelnök nejeinek vezetése alatt, a megjelent külföldi hölgyek szórakoztatásáról gondoskodott. Az ülészak látogatottsága a megszokott keretekben mozgott; megjelent az Intézetnek mintegy 60 tagja és 120 meghívott vendég. Az ülészakon hivatalosan képviselve volt 39 állam, köztük néhány olyan is, mely eddig alig szerepelt ily alkalommal, mint Chile, Columbia, Costarica, Perzsia és Rhodesia, továbbá képviseltették magukat a statisztika mezején működő egyéb nemzetközi szervek közül a Nemzetek Szövetsége, a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, a Szellemi Együttműködés Nemzetközi Intézete és a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara. Magyarországot *Kovács* Alajos h. államtitkár, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1929 november 19-i előadóülésén felolvasott három beszámoló előadás az 1929 augusztus 21—24. között lefolyt kongresszusról. — *Ces trois communications, relatives à la Session tenue du 21 au 24 août 1929, ont été lues dans la séance d'étude du 19 novembre 1929 de la Société Hongroise de Statistique.* — *Ces communications paraîtront in extenso en français dans le No 4 1929 du Journal de la Société Hongroise de Statistique.*

elnöke, *Thirring* Gusztáv, a Magyar Statisztikai Társaság elnöke és *Fellner* Frigyes egyetemi tanár képviselték. *Földes* Béla, Társaságunknak és a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek tiszteletbeli tagja, kit a kormány szintén felkért volt képviselőjéül, egészségi állapotára való tekintettel az ülészaktól legnagyobb sajnálatunkra távolmaradt. Magyar részről mint meghívott vendégek résztvettek még *Dobrovits* Sándor osztálytanácsos és *Thirring* Lajos min. fogalmazó, Társaságunk főtitkára, illetve pénztárosa. Ezenkívül elkísérte a résztvevőket három családtag, köztük két hölgy.

Az ülészak ünnepélyes megnyitása augusztus 21-én volt *Skladkowski* dr. belügyminiszter elnöklete mellett, aki üdvözölte a nemzetközi statisztika fejlődésének pionirjait, „akik előtt, a már eddig végzett óriási munka dacára, még a megoldandó problémák tágas mezeje áll”. Az Intézet köztiszteletben álló elnöke, *Delatour* Albert hosszabb beszédben számolt be az Intézet működéséről az elmúlt két évben és különösen kiterjeszkedett a Nemzetek Szövetségével és a Szellemi Együtműködés Nemzetközi Intézetével való együttműködésre, melynek eredményei már eddig is megtermékenyítő hatással voltak a nemzetközi statisztikára. Az ünnepi ülést követő teljes ülés az eddigi gyakorlat szerint a tárgyalásoknak három szakosztályban való lefolytatása mellett döntött; e szakosztályok: 1. Módszer és demográfia, 2. Gazdasági statisztika és 3. Társadalmi statisztika. Megalakítva a három szakosztályt, azok elnökéül *Gini*, *Colson* és *Julin* urakat választotta meg, melléjük adva 3—3 alelnököt is. A 3-ik szakosztály alelnökeinek egyike *Fellner* Frigyes tagtársunk lett.

A szakosztályok megalakulásával megkezdődött ezeknek munkája, majd a harmadik napon az ezen osztályok javaslatainak és határozatainak felülbírálására hivattott összesülések is kezdetüket vették. Az ülések tárgyalásairól t. társaim, *Kovács* Alajos és *Dobrovits* Sándor fognak részletesen beszámolni, legyen szabad nekem csak általánosságban szólni az ülészak lefolyásáról és az Intézet jövőjét érintő néhány kérdéstről.

El kell ismernünk, hogy az ülészak előkészítése igen gondos volt. A szervezőbizottság a kairói ülés határozata értelmében gondoskodott arról, hogy a napirendre kitűzött összes jelentések már három hónappal a szesszió megnyitása előtt az összes ta-

gok, valamint a meghívott vendégek kezében legyenek, ami nemcsak a jelentések előzetes tanulmányozását tette lehetővé, de különösen a kiküldött bizottságok tagjait abba a helyzetbe hozta, hogy saját bizottságuk előadójának jelentéséhez oly időben tehessék meg észrevételeiket, mely ezeknek a jelentés végleges szövegezésénél való figyelembevételét lehetővé tette. Ez az intézkedés lényegesen szolgálta a tárgyalások eredményességét és emelte ezeknek színvonalát, mert mindenkinek módot adott arra, hogy kellően felkészülve szólhasson a tárgyhöz. Ezzel szemben azonban nem találtam szerencsésnek a szervezőbizottságnak azt az intézkedését, hogy a tárgyalások lefolytatására csak négy napot szánt. A tárgysorozatban 14 jelentés szerepelt, ezeknek letárgyalására a rendelkezésre álló idő határozottan kevés volt, mert az osztályülésekre, melyekben pedig a munka legérdemlegesebb része bonyolódik le, csak két nap jutott (igaz, hogy délelőtti és délutáni tárgyalással) és ugyancsak két nap maradt az összesülésekre. Ily szűkre szabott tárgyalási idő mellett némely kérdés megbeszélését roppantul siettetni kellett és a részletekbe menő vita helyenkint lehetetlenné vált. S még ennek a rövid időnek egy részét is elvonták a napirendre ki sem tűzött javaslatok tárgyalásával, valamint programmonkívüli előadásoknak az alapszabályok és az eddigi gyakorlat ellenére való kieroszakolásával. Nagy megütközést váltott ki továbbá Szovjet-Oroszország egyik képviselőjének eljárása is, aki a senki által meg nem értett ukrán nyelven beszélt, felszólalásának végén azonban kénytelen volt (kezdetbeli határozott kijelentésével ellentétben) bevallani, hogy beszédének francia szövege is rendelkezésre állott, mire az osztályelnök a jelenlevők helyeslése mellett kijelentette, hogy az előadó hiába fecsérte el az amúgy is kevés, drága időt. A tárgyalási idő elégtelen volta különösen akkor éreztette hatását bántó módon, mikor a 3-ik szakosztálynak a lakásstatisztikára vonatkozó, igen alapos és gondos megtárgyaláson keresztül ment jelentése feletti határozathozatalt az összes ülés egész egyszerűen azzal az indokolással utalta a két év múlva tartandó ülészak elé, hogy annak tárgyalására már nincs idő. Ilyesminek semmiesetre nem volna szabad megtörténnie s a jövőre feltétlenül biztosítani kell, hogy azok a tárgyak, melyek az osztályokban alapos megvitatás alá vétettek, véglegesen el is intéztessenek, mert a hatá-

rozathozatalnak nyomós ok nélkül évekkel való elodázása csakis azok malmára hajtja a vizet, kik a Nemzetközi Statisztikai Intézetet éppen tárgyalási módjának nehézsége és hosszadalmassága miatt támadják és a nemzetközi szükségletek gyors kielégítésére alkalmatlannak mondják. Gondoskodni kell továbbá arról is, hogy illetéktelen beavatkozás vagy erőszakoskodás ne forgathassa fel az előre megállapított tárgysorozatot és tárgyalási rendet, mert ily esetek csak ártalmára vannak a rendszeres munkásságnak.

Az összes ülés egyik legfontosabb és bizonyos izgalmat kiváltó tárgya az *alapszabályok módosításának* kérdése volt. Már abban az előadásomban,¹⁾ melyet Társaságunkban múlt évi február hó 28-án a kairói ülészakról tartani szerencsém volt, hangsúlyoztam, hogy az Intézet alapszabályai bizonyos módosításra szorulnak és ugyanakkor rámutattam arra a súlyos helyzetre, melybe az Intézet a Nemzetek Szövetségének kebelében megindított nagyarányú nemzetközi statisztikai munkásságból kifolyólag jutott. Előadásomban azon meggyőződésnek adtam kifejezést, hogy a Népszövetség külön statisztikai szervezetének fenntartása indokolatlan, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet hágai Állandó hivatala volna hivatva a Népszövetség statisztikai szükségleteit kielégíteni és hogy ennek nem is volna akadálya, ha a Népszövetség az ő szinte kimeríthetetlen anyagi forrásait rendelkezésére bocsátaná a hágai hivatalnak, melynek munkássága éppen az anyagi eszközök korlátoltsága miatt nem tudott a kívánt mértékben kifejlődni, mely azonban az egyedüli szervnek tekinthető, mely a nemzetközi összehasonlító statisztika igényeit minden külső politikai vagy hatalmi befolyástól menten, teljes pártatlansággal és kifogástalan tudományos szabattalosságal elégítheti ki. Előadásom, mely Társaságunk Journal-jában francia nyelven is megjelent²⁾, a külföldi szakkörökben nagy irodalmi vitát indított meg. Először *Pribram Károly*, a *Nemzetközi Munkaügyi Hivatal* osztályfőnöke szólalt meg³⁾, aki a Népszö-

vetség statisztikai szerveinek védelmére kelve, azt a meggyőződését hangoztatta, hogy azokra a Nemzetközi Statisztikai Intézet mellett, vagy mintegy *fölötte* továbbra is feltétlenül szükség van. Hozzászolt a kérdéshez *Zahn Frigyes*, az Intézetnek 1928-ban megválasztott új alelnöke is¹⁾, ki a Népszövetség statisztikai szerveinek a Nemzetközi Statisztikai Intézet állandó hivatalával való egyesítése mellett — ha lehetséges, Hága, ha nem, Genf székhellyel — törtélandzsát. Végül mindhárom felszólalóval szemben *Jacquart Kamill*²⁾ belga statisztikus, a török állami statisztikai hivatal akkori igazgatója is kifejtette, még pedig *Társaságunk Journal-jában*, nézeteit, melyek odairányulnak, hogy: 1. az intézet munkássága függetleníttessék a Nemzetek Szövetségének befolyása alól (mely befolyás alá került a vegyes bizottságok útján vele közösen végzett munkásság által) és szorítkozva leg-sajátabb működési területére, mely nem egyéb, mint a statisztikai tudomány tanulmányozása és a statisztikai methodológia fejlesztése, e területen váljék intellektuális tevékenységű nemzetközi központtá, mely az Intézet eddigi munkarendjétől eltérőleg megszakítatlan és gyorsabb ütemű munkásságot fejtsen ki, 2. az Intézet ülései vagy legalább kiadványai a Népszövetség működésének része gyanánt tekintessenek és szubvencionáltassanak, végül 3. az Intézet tagválasztó rendje módosíttassék oly értelemben, ahogy azt én javasoltam volt.

Amint már ezekből is látható, a nézetek a Nemzetközi Statisztikai Intézet jövője és reformja tekintetében nagyon széjjelvááltak. Azt mindenki érezte, hogy az Intézet szervezetén valamit változtatni kell, de konkrét javaslata senkinek sem volt. Ez bírta rá az Intézet 35 tagját, hogy f. é. április hóban indítványt terjesszenek az elnök elé, melyben azt kérték, hogy az alapszabályok módosításának kérdése a legközelebbi, tehát a varsói ülészak napirendjére tűzessék ki, mely kérelemnek az elnök az alapszabályok 16. szakasza értelmében helyt is adott. Mivel az egész mozgalomnak bizonyos fokig az a látszatja volt, mintha az indítvány a népszövetségi statisztika érdekében a Nem-

¹⁾ *Thirring Gusztáv*: Gondolatok a Nemzetközi Statisztikai Intézetéről. (Magyar Statisztikai Szemle, VI. évf. 1928. I. kötet, 236—240. lap.)

²⁾ *Gustave Thirring*: Idées sur l'Institut International de Statistique (Journal de la Société Hongroise de Statistique, VI. année, 1928. No 1., 1—9. lap.)

³⁾ *Dr. Karl Pribram*: Die Zukunft des Internationalen Statistischen Instituts. (Allgemeines Statistisches Archiv, 18. kötet, 1928. 589—599. lap.)

¹⁾ *Dr. Friedrich Zahn*: Internationales Statistisches Institut und Völkerbund. (Allgemeines Statistisches Archiv, 18. kötet, 1928. 599—604. lap.)

²⁾ *Camille Jacquart*: La Haye ou Genève? Problèmes actuels de l'Institut International de Statistique. (Journal de la Société Hongroise de Statistique, VII. évf., 1929. 1—2. sz. 6—23. lap.)

zetközi Statisztikai Intézet hatáskörének csorbitására irányulna, az Intézet magyar tagjai az indítvánnyal szemben rezervált álláspontot foglaltak el. A javaslat fölötti hosszú vita végül is a konzervatív irány győzelmével végződött és az Intézet ezen életbevágó kérdésének tárgyalására és megfelelő javaslattételre *egyhangúlag* küldetett ki kilenc nemzet képviselőiből álló kilenc-tagú bizottság,¹⁾ melyben Magyarország részéről *Fellner Frigyes* foglal helyet. A bizottság azt a megbízást nyerte, hogy az Intézet elnökségével egyetértőleg az összes tagokat hívja fel az alapszabályok módosítására vonatkozó eszmék és javaslataik közlésére, melyeknek figyelembevételével fogja a bizottság javaslatait megtenni és az új alapszabálytervezetet a legközelebbi rendes üléshez elé terjeszteni. A régóta vajudó ügy így az egyedül helyes irányba terelődött s remélhető, hogy a bizottságnak és majdan az Intézet plénumának bölcsessége meg fogja találni a helyes utat, melyet az alapszabályok módosítása tárgyában követnie kell oly célból, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet továbbra is megtartsa eddigi függetlenségét és előkelő pozícióját, melyet a nemzetközi statisztika terén úgy a tudományos problémák szakszerű és tárgyilagos megoldásával, mint értékes publikációival magának eddig kivívott.

Az ülésről lefolyásáról még a következőket kell megemlítenem. Az ülés napirendjén csak *egy* magyar előadás szerepelt, ez volt *Thirring Gusztáv* jelentése a Nagyvárosok Statisztikai Évkönyve II-ik kötetének munkálatairól. A magyar résztvevők közül *Dobrovits Sándor*, *Fellner Frigyes*, *Kovács Alajos* és *Thirring Gusztáv* a tárgyalásokban élénk részt vettek s a tagok munkái közül kiosztásra kerültek *Dobrovits Sándornak* a magyar statisztikai szolgálat reformjáról, *Fellner Frigyesnek* Csonka-Magyarország nemzeti vagyonáról, *Kovács Alajosnak* a nemzetiségi statisztika problémáiról írt munkája (mely a román statisztika lesújtó kritikáját adta) és *Thirring Gusztávnak* a budapesti lakásstatisztika szervezetéről és fejlődéséről szóló munkálatai, valamennyi francia nyelven. Szétosztottuk továbbá Társaságunk Journal-jának f. é. 1—2. számát, egy 422 oldalra terjedő

hatalmas kötetet, mely úgy tartalmának sokoldalúságánál, mint a benne foglalt tanulmányok nagy értékénél fogva mindenképp rendkívüli elismerésben részesült.

A legközelebbi ülésnek helyének és idejének kijelölése körül nagy vita zajlott le. Két állam meghívása feküdt az összes ülés előtt: Spanyolországé és Japáné. Az elnökség javaslata az volt, hogy a legközelebbi rendes üléshez 1931-ben Madridban tartassék meg és ezen tárgyalassék az alapszabályok módosításának kérdése is, a japán kormány meghívásának honorálásául pedig 1930-ban Tokióban rendkívüli ülés tartassék. Egy nagy hévvel propagált ellenvélemény kisebbségben maradván, az elnökség javaslata nagy többséggel elfogadott. Megejtette az össülés a tisztikar választását is, mely óriási többséggel az eddigi elnököt, *Delatour Albertet* ültette ismét az elnöki székbe, alelnökké pedig *Willcox* és *Zahn* eddigi alelnököket és — a visszavonuló *Sauveur* helyébe — *Julin* belga statisztikust választotta meg. Főtítkárrá újból a németalföldi *Methorst* lett, pénztáros pedig — az elhunyt *Rew* helyébe — *Bowley* angol statisztikus. Ezzel a következő két évre megalakult az Intézet büroja; a konzervatív irány itt is felülkerekedett. A választási aktus 8 tiszteleti tag választásával ért véget, ú. m.: *Wagemann* (Németország), *Flux* (Anglia), *Sauveur* (Belgium), *Westergaard* (Dánia), *Colson* és *March* (Franciaország), *Benini* (Olaszország) és *Milliet* (Svájc).

Ezzel röviden beszámolván a varsói ülésről fontosabb eseményeiről, pár szóval még meg akarok emlékezni azokról a társadalmi rendezésekről, fogadtatásokról, ünnepélyekről és kirándulásokról, melyek otttartózkodásunk alatt szórakoztatásunkra szolgáltak. Azok a fényes recepciók, melyeknek részesei voltunk a Lengyel köztársaság elnökénél a régi királyi palotában, majd a miniszterelnökségen, a városházán és a Bristol-szállodában, alkalmat adtak arra, hogy a lengyel közélet kiváló reprezentánsaival és a varsói társaság előkelőségeivel megismerkedjünk. Egy a Közgazdasági Bank által a Lazienki-kastély parkjában szabad ég alatt rendezett színelőadás a lengyel népelet és népzene megismerésére adott alkalmat. A kétnapi Poznani (Posen) kiránduláson, ahová a figyelmes rendezőség különvonaton vitte az ülés résztvevőit, módunk volt nemcsak a német kultúra

¹⁾ A bizottság tagjai: *Durand* (Egyesült Államok), *Fellner* (Magyarország), *Flux* (Anglia), *Gini* (Olaszország), *Jahn* (Norvégia), *Julin* (Belgium), *March* (Franciaország), *Rappard* (Svájc) és *Wagemann* (Németország).

sokszázados behatása alatt naggyá fejlődött, most lengyellé vált város kiváló műemlékeit megismerni, de egyben az itt rendezett nagyszabású országos kiállításon meggyőződhattünk a felszabadult fiatal lengyel állam nagyratöréséről és tíz évi fejlődésének hatalmas méreteiről. Ehhez csatlakozott a lengyelországi út méltó befejezeként a Krakkóba rendezett kétnapi kirándulás, mely ezen gyönyörű város rendkívül értékes műemlékeinek s ezek között kivált Báthory István, a nagy lengyel király sír-

jának és emlékkápolnájának, valamint a város számos egyéb magyar emlékének megismertetésével minden magyar látogató lelkében mély nyomokat hagyott hátra. Az ülészak rendezőségének lekötelező figyelme egészen a lengyel határig kísért minket s azt hiszem, nemcsak mi magyarok, de az ülészak összes résztvevői hálával gondolnak vissza mindarra, amit a varsói szesszió úgy tudományos eszmecsereiben, mint társadalmi érintkezésben tanulságosat, szépet és élvezettest nyújtott.

II.

Kovács Alajos dr. előadása: A varsói ülészakon tárgyalt demografiai vonatkozású kérdések.

Communication de M. le Dr Aloÿse Kovács: Les questions démographiques traitées à la Session de Varsovie.

1. A halálokok nomenklaturája.
2. A nagyvárosok statisztikája.
3. A vándorlások statisztikája.
4. Idegenforgalmi statisztika.

5. A születések késői bejelentése.
6. A nők produktív foglalkozásának statisztikája.
7. Intellektuális statisztika.
8. Bűnügyi statisztika.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet varsói ülése ismét bővelkedett az aktuális demografiai, szociális és gazdasági statisztikai kérdések megvitatásában. Vannak e kérdések között olyanok is, amelyek már az előző üléseknek is tárgyai voltak, de azért aktualitásukat megtartották. A statisztikai tudomány tárgykörében és módszereiben ugyanis nincsenek végleges megállapítások, a statisztikának állandóan az élettellel kell haladnia s ahhoz alkalmazkodnia a megfigyelésre és az anyag feldolgozására szolgáló módszereivel.

Az alábbiakban a tárgyalt kérdések közül a demografiai és részben szociális tárgyú kérdéseket ragadom ki ismertetés céljából.

1. *A halálokok nomenklaturája.* Amint már a kairói ülésről szóló jelentésemben megemlítettem, a halálokok nomenklaturáját, minden tíz évben egy vegyes bizottság, amely részint a Nemzetközi Statisztikai Intézet tagjaiból, részint más szakértőkből áll, veszi revízió alá. Ez a revíziós munkálat, amelyhez az alapmunkálatokat mindig az említett vegyesbizottság indítja meg, évekig tart, mert ahhoz az egyes kormányok is hozzászólnak. A bizottság előadója *Huber*, a francia statisztikai hivatal igazgatója, aki a kairói ülésre már előterjesztette nagy elaborátumát, amit azután a teljes ülés is elfogadott. A varsói ülésen *Huber* csak azokról a hozzászólásokról számolt be, amelye-

ket az utolsó ülés óta az egyes kormányoktól, vagy szakférfiaktól kapott és bejelentette, hogy a nomenklatura végleges revízióját a francia kormány által megalakítandó nemzetközi bizottság folyó évi október hónapban tartandó ülésén Párizsban fogja végleg elintézni.¹⁾

Huber a nomenklatura dolgában a következő határozati javaslatot ajánlotta a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek elfogadásra:

I. Fejezze ki a Nemzetközi Statisztikai Intézet azt a kívánságát, hogy az egyes államok legalább egy éven át a régi és az új nomenklatura szerint dolgozzák fel a halálokokat, hogy így az átmenet egyik nomenklaturáról a másikra könnyebb, az összehasonlíthatóság pedig az adatok között biztosítható legyen.

II. A Nemzetközi Statisztikai Intézet fejezze ki azt a kívánságát, hogy két revíziós konferencia között úgy mint eddig, ezentúl is a vegyes bizottság legyen egyedül megbízva az új nomenklatura előkészítésével több különböző bizottság összevonásának elkerülése végett.

Huber javaslatát úgy az osztályülés,

¹⁾ Azóta ez az ülés Párizsban megtörtént s azon a magyar kormány részéről dr. Szél Tivadar miniszteri s. titkár a Statisztikai Társaság tagja vett részt és ő terjesztette elő a magyar javaslatokat.

mint a teljes ülés egyhangúlag elfogadta s afölött érdemleges vita nem is folyt.

2. *A nagyvárosok statisztikája.* *Thirring* Gusztáv tett azután jelentést a nagyvárosok statisztikája tárgyában kiküldött bizottság munkásságáról. Ismeretes, hogy a kairói ülés, amely előtt közvetlenül jelent meg *Thirring* Gusztáv szerkesztésében a „Nagyvárosok évkönyve“, elismerve e munkának igen értékes voltát, kifejezte azt a kívánságát, hogy a következő kötet, minthogy a demografiai részek úgyszólván ki vannak merítve, inkább a városok gazdaságstatisztikai adataira fektesse a fősúlyt és igyekezzék a kötet kiadásához az illető városok anyagi hozzájárulását is megszerezni. A bizottság további programját ehhez az utasításhoz képest állapította meg. A további kötet, illetőleg kötetek (mert a bizottság a nagy anyagra való tekintettel a főképen gazdaságstatisztikai adatokat két kötetben óhajtja megjelentetni) a meteorológiára, területre, a lakásviszonyokra és a népességre vonatkozó fontosabb adatokon kívül a következő gazdaságstatisztikai adatokra terjednének ki: új építkezések, utak, utcák, kövezet, utak fenntartása és tisztítása, közlekedés, szállított utasok száma, a közúti közlekedés pénzügyi eredményei, tengeri kikötők, vasutak, folyamhajózás, légi szállítás, idegenforgalom, vízellátás, gáz- és villany, kötelező bejelentés alá eső fertőző betegségek, fertőző betegségekben való morbiditás és mortalitás, kórházak és idegen kórházi betegek, közegészségügyi szolgálat, gümőkór és rák elleni küzdelem, iskolák, községi iskolák bevétele és kiadása.

Azokról a városokról, amelyek adatai a már megjelent kötetben közöltettek, a fontosabb demográfiai adatok is folytatólag közöltetnének, azokról pedig, amelyek az előző kötetben nem szerepelnek, a demográfiai adatok lehetőleg visszamenőleg is, de szűkebb keretben. Egyébként az adatok túlnyomó része az 1925/27. évek anyagát ölelné fel.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet állandó irodája 1928 novemberében 204 nagyvárost hívott fel az együttműködésre, mégpedig az összes városokat, amelyek 250.000-nél több lakossal bírnak s azonkívül a 100.000-nél népesebb fővárosokat is. Az első alkalommal közreműködésre felhívott városok száma csak 184 volt, amelyek közül 82 szolgáltatotta be az adatokat. Remélhető, hogy most már jóval több város fogja beküldeni statisztikai ada-

tait, mert észre lehet venni, hogy a kérdőívek kiküldése azokra a városokra is ösztönző hatást gyakorol, amelyek eddig nem vezettek rendszeres statisztikát. Még olyan városok, mint Havanna, Algir, Tiflisz, Baku, Taskend és Szamarkand is bejelentték csatlakozásukat és készségüket statisztikai adatok szolgáltatása iránt. Az adatgyűjtés mégis azt mutatja, hogy sok városnak még egyelőre csak a figyelmét lehet felhívni és az érdeklődését felkelteni a városi statisztika megszervezése iránt, mert igen sok, különösen Európán kívüli nagy városban a statisztikai adatgyűjtés ma még vagy teljesen hiányzik, vagy egészen kezdetleges. Az előadottak után *Thirring* Gusztáv a következő javaslatot tette a Bizottság nevében a teljes ülésnek:

a) a teljes ülés hagyja jóvá a bizottság eddigi munkáját,

b) hatalmazza fel, hogy a munkát folytassa és előkészítse a Nagyvárosok Évkönyvének III. kötetét is egyetértésben az állandó hivatallal és támaszkodva az Évkönyvben szereplő városok anyagi segítségére,

c) utasítsa az állandó hivatalt, hogy alkalmas módon hívja fel a nagyvárosoknak figyelmét olyan statisztikai szervezet létesítésére, hogy a kívánt statisztikai adatokat szolgáltatni tudják, végül

d) bízta meg a bizottságot egy olyan normál keretnek a készítésével, amely a statisztikai adatoknak minimumát foglalja össze.

Thirring javaslatait úgy az osztályülés, mint a teljes ülés egyhangúlag elfogadta, azzal a kifejezett kívánsággal, hogy a kérdőívek kitöltésére a városoknak megfelelő idő engedjék, továbbá, hogy az adatok az összehasonlíthatóság érdekében magyarázó jegyzetekkel láttassanak el.

3. *A vándorlások statisztikája.* A vándorlások statisztikájával a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek már több ülése foglalkozott. A két utolsó ülésnek, a rómainak és a kairóinak is szerepelt a tárgysorozatán e kérdés, az utóbbin csak annyiban, hogy a már meglévő bizottság előadójául a bajor *Zahnt* választotta meg.

Zahn előadó javaslatában a fősúlyt arra helyezi, hogy a ki- és bevándorlás fogalma teljesen tisztáztassék. Ő a vándorlások irányának és fajtájának öt csoportját különbözteti meg, még pedig:

a) kivándorló belföldiek (a kivándorlási ország honosai),

b) kivándorló külföldiek (a kivándorlási országban lakó idegen állampolgárok),

c) bevándorló külföldiek (közönségesen „bevándorlók“),

d) bevándorló belföldiek (a bevándorlási ország honosai, közönségesen „visszavándorlók“),

e) átvándorlók.

A nemzeti és nemzetközi statisztika szempontjából legfontosabb az első, harmadik és negyedik csoport. Megszabja azután *Zahn*, hogy ezeket a csoportokat milyen nézőpontok szerint kell tovább tagolni. Kívánja pl. annak a megkülönböztetését, hogy a vándorlók egyedül, vagy családosan, illetőleg csoportosan vándorolnak-e. Továbbá a nem, korcsoportok, családi állapot szerint való megkülönböztetést; az utolsó lakóhely és a rendeltetési ország megjelölését; végül a foglalkozás és foglalkozási viszony szerint való csoportosítást. Az utóbbinál megjegyzi, hogy a családtagokat is az eltartó foglalkozása szerint kellene beosztani és nem úgy, mint a Nemzetközi Munkahivatal ajánlja, csak egy összegben összefoglalni.

Természetesen ahhoz, hogy ilyen részletes vándorlási statisztika készülhessen, szükséges, hogy a kivándorlók mindezen adatokat feltüntető, úgynevezett személyazonossági igazolvánnyal láttassanak el, vagy az útlevélkiállító hatóság, vagy lakóhelyük hatósága által, amely személyazonossági igazolványt, vagy annak másodpéldányát, a határátlépés alkalmával a hatósági közegek beszédnek és az illetékes statisztikai szervhez beküldenek.

Magyarországon ez a kérdés úgy van megoldva, hogy már az útlevélkérelmének felvételénél megadják az adatokat, amelyek akár rendőri, akár statisztikai szempontból szükségesek. Ennek a kérelmlapnak a másodpéldányát a statisztikai hivatal megkapja s ebből állítja össze az útlevélstatisztikát. A kivándorlás céljából útlevelet kapott egyénnek az útlevélhez egy külön kis cédula van erősítve, a legszükségesebb adatokkal, amelyet a határátlépés alkalmával leszakítanak s e lapot az illetékes rendőrhatalóság szintén beküldi a statisztikai hivatalnak. A statisztikai hivatal ennek alapján kikeresi a megfelelő útlevélkérelmlapot s azt mint kivándorlási statisztikai lapot kezeli tovább és dolgozza fel.

A magyar rendszer természetesen csak a kivándorlókat (ezek közül is csak a magyar honos kivándorlókat) tudja megfogni,

ellenben a visszavándorlók statisztikájánál azokkal az adatokkal vagyunk kénytelenek megelégedni, amelyeket az egyes községi jegyzők a hivatal tudomására hoznak. A bevándorlásra külön statisztikánk van, amely a kiadott lakhatási engedélyeken alapul.

Zahn javaslata részletes és beható tárgyalás alá került s azt úgy az osztályülés, mint a teljes ülés majdnem teljes egészében elfogadta.

4. *Idegenforgalmi statisztika.* A kairói ülés az idegenforgalmi statisztikát is a kivándorlási statisztikai bizottság munkakörébe utalta s így annak fejleményeiről is *Zahn*, mint a bizottság előadója számolt be. Jelentette, hogy az Intézet központi irodája a bizottság kérésére köriratot intézett az összes számbavehető államokhoz, amelyben közölte a kairói ülés határozatát s kérdést intézett az egyes államokhoz, hogy mennyiben van idegenforgalmi statisztikájuk és ha nincs, vagy nem felel meg a határozatban kifejezett kívánalmaknak, hajlandók-e ilyen statisztikát meghonosítani. 32 állam kapta ezt a felszólítást, amelyek közül 27 adott választ, de ezek közül is csak 13-ban van az idegenforgalmi statisztika többé-kevésbé megszervezve.

Zahn jelentésében beszámolt arról, hogy ezekben az államokban mire terjed ki az idegenforgalmi statisztika. Ebből a beszámolóból kitűnik, hogy még olyan nagy idegenforgalommal bíró országokban is, mint Ausztria és Svájc, hiányzik a tökéletes idegenforgalmi statisztika, mert vagy az eltöltött éjjelek száma, ami az idegenforgalmi statisztikánál a legfontosabb, vagy az idegeneknek nemzetiség (országok) szerint való kimutatása hiányzik.

Magyarországon a jelentés szerint csak Budapesten és a fürdőhelyeken van idegenforgalmi statisztika. A budapesti idegenforgalmi statisztika, ami a feldolgozást illeti, mondhatni a legtökéletesebb, csupán az a hiánya, hogy csak a szállodákban megszálltakra terjed ki.¹⁾

Zahn ebben a riportjában nem is tesz javaslatot, minthogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet körirata nagy érdeklődést kel-

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság november 5-i ülése *Thirring* Gusztáv nagyértékű előadása nyomán foglalkozott éppen az idegenforgalmi statisztika kérdésével s itt került bejelentésre a M. kir. Központi Statisztikai Hivatalnak az a terve, hogy az idegenforgalmi statisztikát a budapestihez hasonlóan kiterjeszti a vidéki városokra és nagyobb községekre is. V. ö. a Szemle jelen számának vonatkozó közléseit.

tett az államokban s ösztönzést adott az idegenforgalmi statisztika bevezetésére. Szerinte várakozó álláspontra kell helyezkedni addig, míg a bejelentett tervezések megvalósulnak. A Nemzetközi Statisztikai Intézet mindenestre nagy érdemet szerzett ezzel a kezdeményezéssel az idegenforgalmi statisztika megszervezése és egységesítése körül.

5. *A születések késői bejelentése.* A kairói ülésen beadott referátum alapján Gini, mint a kiküldött bizottság előadója, jelentést tett arról, hogy adatgyűjtése szerint az egyes államokban milyen arányú az a hiba, amely annak következtében keletkezik, hogy a születéseket, különösen a decemberi születéseket későn jelentik be azzal a céllal, hogy azok mint következő évi születések könyveltessenek el. Ez a körülmény természetesen a statisztikai adatokat, különösen a decemberi és a rákövetkező januári adatokat jelentékenyen megrontja, a decemberi születéseket alacsonyabbnak, a januáriakat magasabbnak mutatván ki a valóságosnál. A kairói ülés által kiküldött ebben a bizottságban magam is részt vettem és a szóbanforgó kérdésre vonatkozólag részletes adatokat szolgáltatam Magyarországra vonatkozólag, sőt Gini felkérésére nemcsak Magyarországról, hanem a Szerb-Horvát-Szlovén királyságról is gyűjtöttem adatokat annak statisztikai hivatala útján.

Gini ezúttal még nem adott végleges jelentést, mert nem mindenünnen kapta meg a szükséges adatokat. Annyi azonban látszik az összegyűjtött adatokból, hogy ez a jelenség, mely a statisztikusok figyelmét Olaszországban olyan nagy mértékben felkeltette, más országokban is többé-kevésbé mutatkozik. Olaszországban a januári születések többlete pl. a decemberi születések fölött a háborúig 4—6% volt, a háború alatt 10%, a háború után 1927-ig felment 18%-ra, azóta éppen a statisztikusok beavatkozására már újra leszállt 8%-ra. Gini jelentésében a következő okokat hozza fel a jelenség magyarázatául:

a) a szülőknek az a kívánsága, hogy fiuknál a katonai szolgálatot egy évvel eltolják, a lányokat pedig egy évvel fiatalítsák,

b) az a kívánság, hogy a születésnapot az évfordulóval együtt ünnepelhessék, végül

c) az a szándék, hogy törvényes születésnél az időelőtti fogamzást lehetőleg eltitkolják.

Ezeket a feltevéseket a statisztikai számok némileg szintén igazolják, mert pl.

kétségtelen, hogy a fiúszületéseknél, ahol a katonai szolgálat miatt több ok van a születésnek a következő évben való bejelentésére, tényleg nagyobb a különbség a januári és a decemberi születések között, mint a leányszületéseknél. Nagyobb azonkívül a különbség az élve szülötteknél, mint a halva szülötteknél, mert ez utóbbiaknál nem szerepelhetnek a fentebbi okok a bejelentés elhalasztásának magyarázatául.

Gini maga is kiemeli jelentésében, hogy e kérdés teljes megvilágítását azok az államok, vagy városok tudnák adni, amelyek a születéseket nemcsak hónapokonta, de naponta is kimutatják, mert csak ebben az esetben lehet a december és január hónapok közti eltolódást megfigyelni. Nálunk Magyarországon szintén csak havonként tudjuk a születéseket részletezni, mert a statisztikai lapokon nem szerepel a születés napja. Kétségtelen, hogy nálunk is mutatkozik állandóan a januári születések többlete a decemberiek fölött, annak dacára, hogy a két hónap egyforma hosszúságú. Minthogy nálunk az anyakönyvi törvényben szigorú intézkedések vannak a születéseknek egy héten belül való bejelentésére, nem hinném, hogy a januári többszületés abból származnék, hogy decemberi születéseket mint januáriakat jelentenek be. Szórványos esetekben talán ez lehetséges, de tömegesen nem, mert a születések bejelentésére többen is vannak kötelezve (így a szülésznő is), tehát csak ezek bűnös összejátszása folytán történhetik hamis bejelentés. Én a januári születések többletét, amint ezt a bizottság előadóhoz, Ginihez intézett levelemben is kifejtettem, elsősorban fiziológiai okokkal magyarázom. Régi tapasztalat ugyanis, hogy a tavaszi hónapoknak, mint fogamzási hónapoknak nagyobb számú születés felel meg, amit azzal is lehet bizonyítani, hogy a születések januári növekvése nem áll meg, hanem folytatódik február és március hónapokban is, amely hónapoknak mint fogamzási hónapoknak április, május és június felel meg. Gini jelentése felett élénk vita indult meg, melyben a felszólalók több hasonló jelenségre mutattak rá, részben olyanokra is, amelyek a felvetett problémával nem állnak összefüggésben. Határozatot ezúttal a szesszió nem hozott, hanem csak megbízta a bizottságot, illetőleg Ginit, hogy részletes jelentését a következő ülésen terjessze elő.

6. *A nők produktív foglalkozásának statisztikája.* Ez is olyan kérdés, amellyel a

Nemzetközi Statisztikai Intézet már régebben foglalkozik. Már az 1913. évi bécsi szesszió szerepelt *Zahn*-nak egy tanulmánya erről a kérdéstről, amelynek alapján egy bizottságot küldtek ki a nők foglalkozási statisztikájának metodikájának a megvizsgálására. Ez a bizottság azonban a világháború következtében nem kezdte meg tevékenységét. A háború után még akutabb lett a nők foglalkozási statisztikájának kérdése, amiért is az Intézet elnöksége új bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására, amely bizottságba e sorok írója is bevásárolt.

Zahn, a bizottság előadója, referátumában következő négy kérdéssel foglalkozik:

- a) milyen a női kereset újabb fejlődése,
- b) milyen okai és hatásai vannak ennek a fejlődésnek,
- c) mit szolgáltat a statisztika?
- d) micsoda feladata van ebben a tekintetben a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek.

Az első pontra nézve megállapítja *Zahn*, hogy a háborúelőtti időhöz képest a nőknek produktív foglalkozásokra való áttérése rendkívüli módon megnövekedett és a női kereset addigi jellemvonásai is megváltoztak.

Ennek a változásnak okai és hatásai részben gazdasági, részben társadalmi természetűek. Az okok és hatások, amelyeket *Zahn* nagyon szépen foglal össze, többnyire ismeretesek és sokat vitatott kérdései gazdasági és társadalmi életünknek. Itt inkább csak azokra a javaslatokra terjeszkedem ki, amelyeket *Zahn* a nők produktív foglalkozásának pontos számbavétele és statisztikájának nemzetközi összehasonlíthatósága érdekében a szesszió elé terjesztett. Javaslatai a következők:

a) A keresőknek az eltartottaktól való elhatárolása egyöntetűen történjék, a segítő családtagok és a háztartási alkalmazottak mindenestre keresőknek tekintendők.

b) Ennek megfelelően a segítő családtagok és házi cselédek külön mutatandók ki, a házi cselédek e mellett úgy gazdájuk foglalkozása szerint, mint külön foglalkozási kategóriát is ki kell mutatni.

c) Azok a férjes nők, akik csak a háztartásban foglalkoznak, nem számítandók a keresőkhöz, de a többi eltartottaktól külön kell őket választani. Ugyanez áll a háztartásban foglalkozó egyéb eltartottakra is.

d) A mellékfoglalkozást okvetlenül kérdezni kell és ki kell mutatni.

e) Az otthoni munkának minden nemét mint foglalkozást kell tekinteni, rá kell

hagyni azonban a megszámlált egyénre, hogy az otthoni munkát fő-, vagy mellékfoglalkozásnak írja-e be a számlálólapra.

f) A foglalkozás és családi állapot kombinációját lehetőleg ki kell terjeszteni valamennyi foglalkozási csoportra.

g) Ezt a kombinációt, amennyire lehetséges, a házasság tartamával és a gyermekek számával is ki kell egészíteni.

h) Törekedni kell a foglalkozási nomenklatura lehető egységesítésére.

Az ülés ezeket a javaslatokat a további munka alapjául általánosságban, némi változtatással elfogadta.

Megnyugtató reánk nézve, hogy a fentebb felsorolt kívánságoknak a magyar statisztika majdnem minden tekintetben meg tud felelni, sőt az adatokat legnagyobb részben a kívánt csoportosításokban is közli. Az egyetlen, amire eddig a magyar statisztika nem fektetett súlyt, az, hogy a háztartással foglalkozó családtagokat nem választotta külön a többi eltartottaktól, azonban a legközelebbi népszámlálásnál ennek sem lesz akadálya, csak kifejezetten kívánni kell, hogy a háztartással foglalkozók a népszámlálólapon foglalkozás gyanánt a háztartás szót írják be.

7. *Intellektuális statisztika.* E kérdés tanulmányozására és az adatok összegyűjtésére szintén egy állandó bizottság működik, amely együtt dolgozik az Institut International de Cooperation Intellectuel c. nemzetközi szervezettel. E bizottság munkájáról már a kairói ülésen beszámolt annak előadója a francia *March*, aki ezúttal is csak a folytatólagos munkáról tett jelentést és a bizottság mandátumának és megbízásának meghosszabbítását kérte, amihez a szesszió hozzájárult.

8. *Bűnügyi statisztika.* A bűnügyi statisztika tanulmányozására kiküldött bizottság előzetes jelentését *de Roos* (németalföldi) terjesztette elő. Ebben a jelentésben annak szükségességét hangoztatta, hogy a különböző országok kriminalitására vonatkozó statisztikai adatok összeállításánál a számadatok felvilágosító jegyzetekkel látassanak el, mert a törvények s azok alkalmazása az egyes országokban igen különböző. A statisztikai adatok összehasonlításánál e nélkül hamis következtetések állhatnak elő s különösen nagy a veszély ilyen hamis következtetések tekintetében a kriminalitás állapotára vonatkozólag, valamivel kisebb a veszély a kriminalitás vál-

tozására vonatkozólag. A statisztikai hivataloknak statisztikájukat megfelelő interpretációval kell ellátniok, azonkívül a bűntettek és vétségek adatait hasonló módon csoportosítaniok az elítéltek kora, foglalkozása és a visszaesők száma szerint. A szesszió felhatalmazta a bizottságot, hogy tanulmányait folytassa és pozitív javaslatokat terjesszen elő nemzetközileg összehasonlítható bűnügyi statisztika megszervezése tárgyában.

Látható ezekből a felsorolásokból, hogy milyen sok és változatos demográfiai és azzal kapcsolatos kérdés foglalkoztatta a Nemzetközi Statisztikai Intézet varsói ülését, annak dacára, hogy a demográfia a statisztikának legrégebb és legjobban kifejlesztett ága és manapság főképen a gazda-

sági kérdések dominálják a statisztikát is. Igaz, hogy a tárgyalt demográfiai kérdések nagy része olyan, amely már előzőleg is foglalkoztatta a Nemzetközi Statisztikai Intézetet, a demográfia már új kérdést alig vehet fel. De minthogy nem minden országban van még a demográfia egyformán kifejlesztve s a fejlődés az idők folyamán különböző irányokban is haladt, éppen abban van a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek a legnagyobb érdeme, hogy az egyes országok statisztikai módszereit és közléseit mindig jobban és jobban egy nevezőre hozza és ezzel a statisztika nemzetközi összehasonlíthatóságát mindig tökéletesebbé teszi. Ebben a tekintetben változatos és beható programjával a varsói ülés is teljes mértékben betöltötte feladatát.

III.

Dobrovits Sándor dr. előadása: A varsói ülészen tárgyalta gazdasági vonatkozású kérdések.

Communication de M. le Dr Alexandre Dobrovits: Les questions économiques traitées à la Session de Varsovie.

1. A gazdasági előrelátás céljaira legalkalmasabb statisztikai adatok. 2. A kereskedelmi vállalatok forgalmi statisztikája.	3. A belforgalmi statisztika. 4. A közjogi közületek bevételei és kiadásai. 5. A munkásbalesetek statisztikája. 6. A lakásstatisztika.

1. *A gazdasági előrelátás céljaira legalkalmasabb statisztikai adatok.* Midőn ide s tova közel három esztendeje ebben a tereben először vetődött föl az a kérdés, hogy a Magyar Központi Statisztikai Hivatal milyen álláspontot foglaljon el a konjunktúrakutatás tekintetében, több oldalról heves ellenkezést váltott ki az a fel fogásunk, hogy a konjunktúrakutatást — Magyarországon bizonyára még sokkal inkább, mint Amerikában vagy Németországban, — még a laboratóriumi vizsgálatok legkezdetlegesebb stádiumánál tart s éppen azért időszerűtlennek tartjuk egy, a nagy nyilvánosság gyakorlati tájékoztatását célzó, konjunktúrakutató intézet felállítását. Igen előkelő gyakorlati szakemberek és közgazdászok, tekintélyes testületek képviselői sajtóban és üléseken támadták e fölfogásáért a Statisztikai Hivatalt, rámutatván arra, hogy a Statisztikai Hivatal késedelme miatt gazdasági életünk ezekben a nehéz időkben kénytelen nélkülözni azt a biztos irányítást, amelyet a haladottabb külföldkonjunktúrakutató intézetei révén élvez. Ha azokat, kik a gazdasági élet rázkódásainak kiküszöbölését

remélték a konjunktúrakutatás mai primitív módjától, az azóta lefolyt évek tapasztalatai nem világosították volna már amúgy is föl arról, hogy mennyire tévedtek e kérdés megítélésénél, úgy azokra nézve bizonyára hasznos tanulságul szolgálhatnak a varsói kongresszusnak a konjunktúrakutatás statisztikai alapjairól folytatott tárgyalásai.

A konjunktúrakutatás statisztikai anyaga az az instrumentum, amellyel mindenekelőtt a gazdasági élet összefüggéseit és kölcsönhatásait exakt módon fel akarjuk tárni. A varsói kongresszusra a különböző államok tudósai elhozták az általuk szerkesztett instrumentumokat, összehasonlították egymással, kicserélték azokat és úgy próbálták betekintést nyerni saját államuk gazdasági életébe, de sajnos egyhangúlag kénytelenek voltak konstatálni, hogy bizony ezek az eszközök még rendkívül kezdetlegesek. Alig-alig látunk velük mélyebbre, mint szabadszemmel, a gazdasági helyzet egyéni megítélése alapján. Mindnyájan éreztük, hogy itt a kísérleteknek, a tökéletesítéseknek még hosszú sorozatával kell megbirkóznunk; új statisztikai technikai felfede-

zéseket kell alkalmaznunk, hogy e kutatásnak gyakorlati céljait megközelíthessük.

Azt a bizonytalanságot, mely e kérdés megítélésénél a kongresszuson fennállott, már a tárgyalás alapjául szolgáló előadói jelentés is visszatükrözteti. A kérdés tanulmányozására kiküldött bizottságnak közös, összefoglaló javaslata helyett 6 önálló jelentés került tárgyalás alá. Mindegyik jelentés más és más szempontból szól a konjunktúrakutatásról, sokszor teljesen figyelmen kívül hagyva a megoldandó tételt.

Bowley a londoni és a cambridgei gazdaságkutató intézetek 1923 óta folytatott tanulmányai alapján két táblázatba foglalt adatokat ismertet. Az adatok egyik csoportja a konjunktúrahullámozás nagyságának megmérésére alkalmas, a másik csoport adatai, nézete szerint, bizonyos prognózisra nyújtanak módot.

Breisky ezzel szemben *elméleti alapon* próbálja megállapítani, mely számsorok bírnak a kutatásra nézve értékkel.

Persons és *Wagemann* a Harvard intézet, illetve a Deutsches Institut für Konjunkturforschung-nak módszereit védik, s ajánlják figyelembe.

Végül *Gini* és *March* az olasz, illetve francia gazdaságstatisztikai sorok rendszerét ismertetik, a nélkül, hogy ezeknek a konjunktúra-prognózis szempontjából való jelentőségét megállapítsák. Különösen megszívlelendőnek tartanám a magyarországi konjunktúrakutatásnál is *Gini*-nek Olaszországra vonatkoztatott néhány igen érdekes észrevételét. *Gini* az olasz konjunktúra-prognózisnak egyik nagy nehézségét látja abban, hogy Olaszország gazdasága még ma is túlnyomólag agrárjellegű lévén, a gazdasági élet hullámozása elsősorban a termés nagyságától függ. A konjunktúra-prognózis, a gazdasági jóslás fogalma majdnem azonos ennek folytán a termésjóslással. Már pedig ez a természetnek kiszámíthatatlan esélyeitől függvén, csak igen kis mértékben lehetséges. Egy másik körülmény, mely miatt az olasz statisztikai adatok prognózis készítésére nem alkalmasak, az, hogy az olasz piac alakulása szinte teljesen a külföldi piacoktól függ. Mennyire inkább áll ez a két megállapítás Magyarországra nézve! S bár egyrészt az újabb gazdasági fejlődés reményét nyújt arra, hogy a mezőgazdasági termelésnek kockázatos esélyei s ezeknek a gazdasági életet zavaró kihatása megfelelő berendezkedéssel lényegesen csökkenthető lesz s másrészt a nemzetközi piac löké-

seinek tompítására is vannak eszközeink, mégis *Gini* szavai óvatosságra intenek abban az irányban, hogy kis országunk gazdaságstatisztikai számsorainak prognosztikus jelentőségét túl ne becsüljük.

Gini azonban egyébként is pesszimiztikusan áll a konjunktúra-prognózis kérdésével szemben. Nem osztja azt a felfogást, hogy a gazdasági jóslások a gazdasági stabilitást mozdítanak elő. Ellenkezőleg, nézete szerint azáltal, hogy a közönséget a megjósolt irányzatnak megfelelő tevékenységre ösztönzik, kiélesítik a gazdasági föllendülés és depresszió vonalainak szögét.

A bemutatott jelentéseknek megretetelen szétfolyó volt a kérdésnek a szakbizottságban történt megvitatása is. Kuriózum kedvéért csupán az egyik oroszországi kongresszusi tagnak megszólalását óhajtom kiemelni, aki hosszasan fejtegette, hogy gazdasági előrelátás csak szigorúan rendezett gazdasági élet mellett lehetséges. Ilyen szerinte egyedül a Szovjet-Oroszországban van. A többi államban, hol gazdasági szabadság uralkodik, a gazdasági előrelátás nem képzelhető el.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a varsói kongresszus a konjunktúrakutatás kérdésében bizonyos várakozó álláspontot foglalt el. A prognózisok felállítására irányuló kísérletek tekintetében pedig határozottan pesszimiztikus felfogás uralkodott. Éppen azért nem is tárgyalták a prognózisok felállításának módszertani és arithmetikai kérdéseit. A kongresszus határozata csupán arra az elvi kijelentésre szorítkozott, hogy „a gazdasági jelenségekről készített számsorok igen alkalmasak arra, hogy a gazdasági kutatást megkönnyítsék“. Az ily számsorokról az említett előadók által szerkesztett sémát ajánlották a különböző államok figyelmébe, azzal az óvatos megjegyzéssel azonban, hogy a különböző számsoroknak a kutatás szempontjából való jelentőségéről ma még nem lehet nyilatkozni és egyébként is célszerű, hogy minden állam e sémát a rá nézve fontos számsorokkal egészítse ki.

A Kairóban delegált albizottságnak mandátumát meghosszabbította a kongresszus s egyben felhatalmazta, hogy tárgyalásaiba egyéb szakértőket is bevonhasson. Ez utóbbi határozattal honorálta a közgyűlés azt a több helyről kifejezésre jutott felfogást, hogy a konjunktúrakutatás kérdésének tisztázása szempontjából ma még sokkal inkább szükség van elméleti közgazdász-

szok mélyreható tudományos munkálkodására, mint a gyakorlati statisztika kísérletezgetésekre.

2. *A kereskedelmi vállalatok forgalmi statisztikája.* Ily című előadással Jensen, a kiváló dán statisztikus egy rendkívül érdekes és újszerű kísérletről számolt be. Dániában 1927-ben felvétel történt, mely a kereskedelmi vállalatoknak és ide soroztattak a kereskedéssel foglalkozó iparvállalatok is, bevételeit és kiadásait tudakolta. Az áruk eladásánál elért bevételeknél elkülönítve kérdezte a belföldre és a külföldre eladott áruk fejében bevételezett összegeket. Talán nem lesz érdektelen, ha az adatgyűjtésnek néhány fontosabb számát idézem. A 79.226 vállalatnak 11.3 milliárd dán koronát meghaladó évi forgalma volt. A 25 ezer koronánál kisebb forgalmat elért üzletekben egy alkalmazottra 15 ezer korona, míg az 500 ezer korona forgalmat meghaladó üzleteknél egy alkalmazottra 176 ezer korona forgalom esett. Különösen érdekes e statisztika adatainak a külforgalmi adatokkal való egybevetése. Két ilyen teljesen különböző módszerrel végrehajtott adatgyűjtésnél igazán meglepően csekély (mindössze 12%) különbség adódott. Ennek a magyarázatát részben a Jensen-féle felvételnél teljesen ki nem küszöbölt kettős adatbevallások okozták.

Tagadhatatlan, hogy az említett adatgyűjtés végrehajtása nálunk Magyarországon igen nagy nehézségekbe ütköznék. Azok a rendkívül érdekes és gyakorlati értékű adatok azonban, melyek a kereskedelmi forgalom egészének ilyen vizsgálatából adódnak, bizonyos fokig a forgalmi adóbevételek adatainak statisztikai feldolgozása útján is megszerezhetők lennének.

Kitünő dán kollégánk referátuma általában tetszést és elismerést aratott, előadásának bántó kontrasztjaként emelkedett utána szólásra egy szovjet-delegátus, ki a résztvevők által érthetetlen anyanyelvén végtelen hosszú előadásban igyekezett vázolni azt az agyafűrt szervezetet, amellyel hazájában az ország egész kereskedelmi forgalmát statisztikailag is nyilvántartják. Bajosan tudtuk azonban összeegyeztetni a nagyszerű kereskedelmi organizációjukról mondottakat, azzal a delegátus által többször hangsúlyozott fölfogással, hogy a szovjet államban a kereskedelmet inproduktív foglalkozásnak tartják.

3. *A belforgalmi statisztika.* E kérdéssel Girard referátuma alapján foglalkozott a

kongresszus. Ennek a kérdésnek a története is mutatja, hogy mily nagyon nehéz a különböző államok statisztikai adatgyűjtését összehasonlításra alkalmas alapra helyezni. 1855 óta, közel 75 éve, számos kongresszuson és ülésen tárgyalták a nemzetközi statisztikai fórumok a belforgalom s nevezetesen annak legfontosabb ága, a vasúti forgalom egységesítésének problémáját. Eredményt azonban alig tudtak elérni. De ami a statisztika elméleti tudósainak nem sikerült, azt a gyakorlati szakemberek aránylag igen rövid idő alatt oldották meg. A Nemzetközi Vasúti Unió röviddel megalakulása után — 1925-ben — már részletes tervet dolgozott ki a különböző nemzetek vasúti statisztikájára vonatkozólag, melyet azóta évről évre újabb és újabb kérdőlaptervekkel egészített ki, míg végre 1928 novemberében a Vasúti Uniónak adatgyűjtési programja végleges formát nyert s az Unióban helyfoglaló államok vasúti társaságai most már zen az alapon kötelesek adataikat a nemzetközi összehasonlítás céljából az Unió rendelkezésére bocsátani. A Nemzetközi Vasúti Uniónak ez a szereplése a nemzetközi statisztika terén igen nagy jelentőségű. Az Uniónak tagjai nemesak az összes európai államok, köztük Magyarország is, hanem a többi országrész számos kultúrállama is. Nyilvánvaló, hogyha ezeknek az államoknak vasúti igazgatásai gyakorlati céljaiknak teljesen megfelelő statisztikai összeállításokban állapodtak meg, úgy a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek egy attól eltérő program érvényesítése tekintetében alig lehet sikerre reménye. A Nemzetközi Statisztikai Intézet azért, amely alól — nyíltan kimondhatjuk — a Nemzetközi Vasúti Unió kihúzta a talajt, igen nehéz dilemmába került. Ha kritika nélkül elfogadja az Unió tervezetét: elejti évtizedek óta folytatott munkálkodásának eredményeit. Ha ellenben tovább halad a megkezdett úton s önállóan kíván egy programot kidolgozni, kockáztatja tekintélyét, mert hisz az államok az Unió gyakorlati szakemberei által javasolt programmal szemben az Intézetnek eltérő munkatervét nem részesíthették volna kellő figyelembe. A megoldás, amelyet az Intézet e nehéz helyzetben talált, jellemző arra a kiváló diplomáciai ügyességre, amelyet a Nemzetközi Statisztikai Intézet a különböző nemzetközi alakulatokkal való, egyre sűrűbb hatásköri surlódások elkerülése és elintézése terén tanusít. Az Intézet bizottsága ugyanis beható kritika alá véve

a Vasúti Unió statisztikai programját, örömmel jelentette, hogy az mindenben egyezik saját fölfogásával s ezért annak elfogadását, az adatok csoportosításánál fogantatosítandó lényegtelen változtatásokkal, valamennyi államnak ajánlja.

A nemzetközi vasútügyi statisztika kérdésének kissé keserű ízű elintézése után a kongresszus annál nagyobb figyelemmel foglalkozott a forgalmi statisztika többi ágaival. Az Intézet javaslata szerint ugyanis a különböző államok forgalmi statisztikáját a következő kategóriákra kellene osztani:

1. vasúti szállítás,
2. közúti vasutak,
3. minden egyéb közúti forgalom,
4. belvízi hajózás,
5. tengerparti hajózás,
6. repülőgépforgalom és végül
7. posta-, távíró- és távbeszélőforgalom.

Valamennyi kategórián belül az Intézet az adatoknak a következő csoportok szerint való közlését ajánlja:

1. a vállalatok jogi helyzetére vonatkozó adatok,
2. ingatlan berendezések,
3. gördülő anyag,
4. forgalom,
5. pénzügyi eredmények.

A kérdés további kidolgozása céljából az albizottságnak a mandátumát meghosszabbították azzal az előrelátó utasítással, hogy a forgalmi statisztika többi ágaira nézve a gyakorlati élet illetékes nemzetközi szerveivel keresse az érintkezést s javaslatait lehetőleg hozza összhangba e szervek állásfoglalásával.

Figyelmet és helyeslést keltett e kérdés tárgyalásánál a szovjetoroszországi *Osinski*-nek javaslata, aki a közlekedési statisztikával szoros kapcsolatban levő útstatisztika kiépítését sürgette s nevezetesen annak fontosságát hangoztatta, hogy a különböző utaknak osztályozása nemzetközileg egységes módon történjék. Sajnos, e kérdés tekintetében a kongresszus nem foglalt állást.

4. *A közjogi közületek bevételei és kiadásai.* Ezzel a címmel került a kongresszus agilis főtitkárának, *Piekalkievicz*-nek részletes tanulmánya alapján újból a kongresszus elé az a kérdéskomplexum, mellyel az Intézet utoljára 1913-ban sokkal szűkebb koncepcióban foglalkozott. Akkor ugyanis Zahn professzor javaslata értelmében csupán az *állami* pénzügyek nemzetközi összehasonlí-

tása céljából fogadtak el tervezetet, míg a kisebb közigazgatási egységek, mint pl. nálunk a vármegyék, városok, községek pénzügyi gazdálkodását figyelmen kívül hagyták. *Piekalkievicz* tanulmánya tehát egy igen nagy ugrást jelent e téren. Referátumában ugyanis nemcsak az előbb említett kisebb közigazgatási egységekre kívánja kiterjeszteni a nemzetközi statisztikai adatgyűjtést, hanem valamennyi úgynevezett közjogi közületre. Ezek fogalmát a következőképen határozza meg: „Közjogi közület minden olyan, az állam által, vagy annak közreműködésével alkotott közület, mely adminisztratív hatalommal ruházott fel.“ Ez a fogalom meghatározás magában véve is figyelmet érdemel. Hisz éppen statisztikai törvényünk szerkesztésekor oly nagyon éreztük ennek a fogalomnak a hiányát a magyar jogban. Az 1929 : XIX. t.-c. e fogalmat ugyanis a következőképen volt kénytelen körülírni: „valamennyi állami és önkormányzati hatóság és hivatal, valamint törvény által alkotott testület és intézet“. Az esetben, ha úgy mint a lengyel jogban a közjogi közületnek fogalma nálunk is ottbonos lett volna, törvényünknek ezt a kissé hosszadalmas s talán még így sem teljesen szabatos fogalmazását elkerülhettük volna.

Visszatérve azonban *Piekalkievicz* tanulmányára, kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a közületek bevételeinek és kiadásainak ily általános statisztikai összevonása még *egy* országon belül is szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Az egyes országok társadalmi szervezkedésénél tapasztalható nagy különbségek miatt azonban a *nemzetközi* összehasonlítást szinte lehetetlennek tartjuk. Hiszen már az állami pénzügyek összehasonlításánál is a helyes viszonyítás csak úgy lehetséges, ha az állami költségvetésekben szereplő különböző tételeket az állami funkcióknak messzemenő részletezése szerint bontjuk föl. Így juthatunk végre azonos tételekre, melyek az összehasonlításra alkalmasak. Nehezebbé válik már ez a feladat, ha az alacsonyabb közigazgatási egységekig szállunk le, melyeknek funkciói a különböző országokban sokszor már lényeges differenciákat mutatnak. De teljesen kaotikussá válik a feldolgozandó anyag, ha a szorosán vett közigazgatási egységeken felül a vizsgálatba az egyéb úgynevezett közjogi közületeket is bevonjuk. Ide tartoznának pl. az egyházak, a különböző érdekképviselői kamarák, társadalombiztosítók stb.

Ez a felfogás jutott kifejezésre a kongresszus határozatában is, melynek értelmében az Intézet egy albizottságot küld ki az állami, a provinciális és a községi pénzügyek statisztikájának tanulmányozása céljából.

5. *A munkásbalesetek statisztikája.* A *munkásbalesetek* statisztikájára vonatkozó adatok két csoportra oszthatók. Vannak adatok, amelyek a *balesetbiztosítás* szempontjából bírnak fontossággal (mint pl. a munkaképtelenség mérve és tartama), míg más adatok a *baleset megelőzése* érdekében bírnak jelentőséggel (ide tartoznak különösen a balesetek okára és körülményeire vonatkozó adatok).

A *munkásbiztosítás* céljaira szolgáló adatoknál a nemzetközi összehasonlítás alig lehetséges. Mert hisz minden államban más és a más munkásbiztosító rendszere, mások a biztosítás feltételei. Ezzel szemben a baleset *elhárítása* tekintetében már nagyobb lehetőségek nyílnak a nemzetközi összehasonlító statisztikára, mivel a technika vívmányainak, a különböző gépeknek széleskörű elterjedtsége a különböző államokban azonos munkakörülményeket teremt.

Ebből az elgondolásból indul ki Feig dr. berlini statisztikus referátuma, melynek értelmében az Intézet elhatározta, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Hivatallal szoros érintkezésben javasolni fogja a különböző államoknak, hogy a baleseteket a baleset oka szerint lehetőleg részletesen mutassák ki. Az ily módon közzétett adatok alapján fogja a Nemzetközi Statisztikai Intézet külön albizottsága az összehasonlításra alkalmas csoportosításokat elkészíteni és a következő ülészek elé terjeszteni.

6. *A lakásstatisztika.* A szociális bizottság munkásságának túltengő nagy részét vette igénybe a *lakásstatisztikára* vonatkozó referátum tárgyalása. Sajnos, ez a javaslat nem került oly állapotban a bizottság elé, hogy a kérdésnek minden irányban megnyugtató tisztázása lehetséges lett volna.

Annál inkább fájjalhatjuk ezt, mert a küszöbön álló népszámlálások előkészítésénél igen fontos lett volna a statisztikusoknak egységes állásfoglalása a lakásügyi adatok begyűjtését illetően. Az intézet a letárgyalt javaslatot nem fogadta el véglegesen, hanem a kérdés további tárgyalását legközelebbi ülészekének tárgysorozatába tűzte ki.

A lakásügyi statisztikának igen fontos alapvető kérdései, mint pl. a lakás, lakóépület, a család, a családi háztartás fogalmai maradtak tisztázatlanok. S nem számíthat általános elfogadásra az épületeknek, lakásoknak kategorizálása iránt tett javaslat sem.

Áttekintve a varsói szesszió működését, nem szabadulhatunk meg az alól az impresszió alól, hogy a nemzetközi statisztika továbbfejlesztése egyre nagyobb nehézségekbe ütközik. A kultúra gyors előrehaladása egyre differenciáltabbakká teszi az életjelenségeket. A visszatekintést a korábbi évekre ez a körülmény már egy országon belül is megnehezíti s mivel a haladás tempója országonként különböző, fokozódnak e nehézségek a nemzetközi összehasonlításnál.

Az életjelenségek differenciáltsága mind nagyobb szakértelmet igényel a statisztika különböző kérdéseinek elbírálásánál s ebből folyólag természetesen csökken a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek kompetenciája a kérdések kizárólagos elbírálása tekintetében. Létkérdésévé válhat a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek, hogy működését miként tudja a nemzetközi szakorganizációk tevékenységével összekapcsolni. Örömmel kell azért üdvözlőnünk az Intézet nagyszerű vezetőségének a kongresszuson is kifejezésre jutott ily összműködésre irányuló törekvését, melynek sikere esetén a Nemzetközi Statisztikai Intézet, mint valamennyi nemzetközi szakorganizáció statisztikai tanácsadója további szép virágzásnak néz elébe.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — Séances d'étude.

Gustave Thirring: Les problèmes de la statistique du tourisme.

Dans la séance du 5 novembre 1929, présidée par M. le vice-président Béla Kenéz, M. Gustave Thirring, président de la Société, lut une étude ayant pour titre Les problèmes de la statistique du tourisme, et qui a eu un vif succès. Nous publions d'autre part cette étude de M. Thirring.

La Société s'occupa ensuite de l'enquête sur le tourisme à laquelle se livrera prochainement l'Office hongrois de statistique. M. Béla Szabó, membre ordinaire, a fait connaître le projet de cette enquête, exposant qu'elle portera en premier lieu sur les touristes étrangers. A cet effet, on demanderait, dans un questionnaire rédigé en cinq langues, le jour de l'arrivée, le lieu de résidence, le sexe et la profession des étrangers, ainsi que le but de leur voyage, le nombre et le sexe des membres de famille et autres gens voyageant avec eux, la date de leur départ. L'enquête, qui serait effectuée par les soins des hôtels, pensions et stations balnéaires, s'étendrait sur les villes et sur les communes de plus de 10.000 habitants; les résultats en seraient dépouillés et publiés tous les mois.

Ce projet, ainsi que l'étude de M. Thirring, ont donné lieu à une discussion approfondie, à laquelle prirent part, outre le président et le rapporteur, MM. Charles Némethy, Alojse Kovács, Antoine Bodor, membres ordinaires, et MM. Oscar Bársony, Désiré Bánó, Béla Tausz, Barthélemy Válkay, André Wittich, Cornélius Tábori, Emeric Buchsteiner, Zoltán Szviezsényi et Frédéric Glück.

Gustave Thirring, Alojse Kovács et Alexandre Dobrovits: Comptendu de la XVIIIe Session, à Varsovie, de l'Institut International de Statistique.

Dans la séance d'étude du 19 novembre 1929, présidée par M. le vice-président Charles Balás, MM. Gustave Thirring, Alojse Kovács et Alexandre Dobrovits ont lu leur Comptendu de la XVIIIe Session, à Varsovie, de l'Institut International de Statistique, que nous publions d'autre part.

★

Thirring Gusztáv: Az idegenforgalmi statisztika problémái.

A Magyar Statisztikai Társaságnak folyó évi november 5-én Kenéz Béla alelnök elnöklésével lefolyt előadóülésén Thirring Gusztáv, a Társaság elnöke tartott előadást „Az idegenforgalmi statisztika problémái” címen. Az előadást folyóiratunk más helyén közöljük.

A nagy tetszéssel fogadott előadás után megvitásra került a Központi Statisztikai Hivatal idegenforgalmi adatgyűjtésének tervezete is.

Némethy Károly r. tag, az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács nevében az idegenforgalmi tényezők köszönetét tolmácsolta az előadásért. Az idegenforgalmi szervek nagyon nélkülözik a megfelelő idegenforgalmi statisztikát. E téren úttörő munkáról van szó, mert az idegenforgalom statisztikája világszerte gyermekkorát éli. Örömmel hallja, hogy a Központi Statisztikai Hivatal kezdeményező lépéseket tesz az idegenforgalmi statisztika megszervezésére. Ügyelni kell, hogy az új statisztikai adatszolgáltatás ne legyen molesztáló. Az útlevelekben foglalt adatoknál nem volna célszerű az adatszolgáltatóktól többet kérdezni. A tömegben érkező idegennek elegendő volna csupán számukat tudakolni. A vízumkényszer eltörlése bizonyára növelni fogja az idegenforgalmat, amíg azonban a vízum fennáll, fel lehet használni az idegenforgalmi statisztika céljára.

Szabó Béla r. tag a Statisztikai Hivatal adatgyűjtési tervezetét ismertette. A Statisztikai Hivatal egyelőre csak a külföldről érkezett idegenekre kívánja az adatgyűjtést kiterjeszteni. A belső forgalom megfogása nehéz, hiszen például a vásárookra érkezők esetleg csak néhány óráig tartózkodnak a vásár helyén s nyilvántartásukra nincs mód. A statisztikai lap tudakolná a külföldiek érkezésének napját, a külföldi állandó lakóhelyét, nemét, foglalkozását, tartózkodásának célját, a vele érkezett családtagok vagy kísérők számát és nemét, az elutazás idejét. Az adatgyűjtés a városokra s a tízezernél több lakosú községekre terjedne ki s a szállodák, penziók és gyógyfürdők havonta szolgáltatnák be az idegenek által kiállított lapokat a Statisztikai Hivatalnak, mely a forgalmat havonta mutatná ki.

Bársony Oszkár, a MÁV hivatalos menetjegyirodájának vezérigazgatója a korunkban mutatkozó nagy idegenforgalmi lendületet annak tulajdonítja, hogy a külföldi, különösen az amerikai nagy hajósvállalatok a kivándorlás korlátozása óta erősen propagálják a turisztikai idegenforgalmat. A „turista” szó a külföldi nyelveken annak megjelölésére szolgál, aki a maga örömeire utazik, ezekről kell statisztikát készíteni s ezért ezt a fogalmat nálunk is meg lehetne honosítani. Szükségesnek tartja a kifelé történő — passzív — idegenforgalom kimutatását is.

Bánó Dezső kormányfőtanácsos a belföldi idegenforgalom fontosságára hívta fel a figyelmet.

A magyar fürdők tájékoztatlanok adatszolgáltatási teendőikről s e miatt forgalmukat igen hibásan mutatják ki. Egységes alapon vezetett nyilvántartási könyvet kellene felfektetniök.

Tausz Béla, az Idegenforgalmi Szövetség ügyvezető alelnöke is sajnálattal állapítja meg, hogy fürdőink igen felületesen vezetik forgalmi statisztikájukat.

Kovács Alajos r. tag közölte, hogy a fürdők és egyéb gyógyhelyek forgalmukról rendszeres adatszolgáltatásra vannak kötelezve s a Statisztikai Hivatal által megküldött kérdőív egyöntetű kitöltésére megfelelő utasítást kapnak. Nem a hivatalos statisztika a hibás tehát abban, ha rossz a fürdők adatszolgáltatása. Régebben a statisztika nyilvántartotta a határátlépési forgalmat is, ennek kimutatása most sem járna nehézséggel.

Válkay Bertalan, min. osztálytanácsos a kereskedelemügyi minisztérium részéről utalt arra, hogy a minisztérium és az Idegenforgalmi Tanács 1927 óta ismét intenzíven foglalkozik az idegenforgalom problémáival. A vasút tapasztalata szerint az idegenek főleg a határátlépésnél találják zaklatónak az adatszolgáltatást, tehát az adatfelvétel ne a határátlépésnél, hanem az érkezés helyén történjék. Minthogy azoktól az államoktól, amelyekben nagyobb tömegekben fordulnak meg magyarok, bizonyos ellenszolgáltatásokat kívánhatunk, szükséges volna kimutatni e gócpontok forgalmát.

Wittich Andor, a miskolci Kereskedelmi és Iparkamara főtitkára vidéki tapasztalatairól számolt be. Ha a nagyobb városokban felállítanák a statisztikai hivatalokat, ezek az idegenforgalmi statisztikának is nagy szolgálatokat tehetnének.

Táborj Kornél hírlapíró azt panaszolta, hogy a bejelentőlapok és hasonló nyomtatványok nagy tömege van forgalomban, bár egy részüknek célját még az illetékesek sem ismerik. E blanketták tele vannak felesleges és zaklató kérdésekkel. Ha tehát az idegenforgalmi statisztika megoldásra kerül,

gondoskodni kell az összes rokontermészetű kérdőlapok revíziójáról és leegyszerűsítéséről.

Bodor Antal r. tag a külön bejelentőlapok mellőzését s a rendőri bejelentőlapok felhasználását javasolta. Szükség volna a vasúti személyforgalmi statisztika olyirányú bővítésére is, hogy a forgalomra befolyással levő események hatása megfigyelhető legyen.

Buschsteiner Imre a Budapesti Nemzetközi Vásár forgalmát ismertette.

Szviezsényi Zoltán Budapest Fürdőváros részéről meglegednék approximatív számokkal arról, hogy idegenforgalmunk mely országokban mutat csökkenő s melyekben növekedő tendenciát.

Glück Frigyes kormányfőtanácsos azt kérte, hogy a havi kimutatásokat ne a szállodák állítsák össze.

Thirring Gusztáv előadó reflektált a vitára s nagy örömét fejezte ki a felett, hogy a kérdés ilyen nagy érdeklődéssel találkozott.

Kenéz Béla elnök zárószavaiban megállapította, hogy az érdekeltségek tömeges részvétele, az értékes előadás s a felszólalások az ülésnek a statisztikai szempontokon túlmenő jelentőséget adtak. Az a probléma, amellyel az ülés foglalkozott, az ország politikai és gazdasági érdekeibe mélyen belevág. Kedvezőtlen kereskedelmi mérlegünkön nehezen áll módunkban javítani, de az idegenforgalom érdekében tett lépésekkel fizetési mérlegünk megjavítását szolgáljuk.

Thirring Gusztáv, Kovács Alajos, Dobrovits Sándor: „Beszámoló a Nemzetközi Statisztikai Intézet Varsóban megtartott XVIII. ülészakáról.”

A Társaság folyó évi november 19-én *Balás Károly* másodelnök elnöklete alatt lefolyt előadóülésén *Thirring Gusztáv* elnök, *Kovács Alajos* és *Dobrovits Sándor* r. tagok tartottak közös előadást e címmel: „Beszámoló a Nemzetközi Statisztikai Intézet Varsóban megtartott XVIII. ülészakáról”. A beszámolókat Szemlénk más helyén közöljük.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

M. J. Buzek, sénateur, l'organisateur et le premier directeur de l'Office central de statistique de la Pologne, créé par la loi du 21 octobre 1919, président du Comité d'organisation de la Session de 1929, à Varsovie, de l'Institut International de Statistique, et qui est aussi membre honoraire de la Société Hongroise de Statistique, ayant pris pour cause de santé sa retraite, l'actif sous-directeur de l'Office, *M. E. Szturm de Sztrem* a été nommé directeur le 7 novembre courant.

M. le Dr E. Dietel vient d'être nommé chef de la Station statistique de province de la Basse-Silésie, créée récemment à Breslau.

Az 1919 október 21-i törvény alapján létesített lengyel Központi Statisztikai Hivatal szervezője és első igazgatója, *Buzek J.* szenátor, aki a Magyar Statisztikai Társaságnak is tiszteletbeli tagja, a Nemzetközi Statisztikai Intézet f. é. varsói ülészaka előkészítő bizottságának pedig elnöke volt, egészségügyi okokból nyugalomba vonult. A hivatal új igazgatójává 1929 november 7-én az eddigi agilis aligazgató, *Szturm de Sztrem E.* neveztetett ki.

Alsó-Szilézia Boroszlóban most szervezett tartományi statisztikai állomásának első vezetője *Dietel E. dr.* lett.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzüntézet betétek. — A részvények értéke. — Fizetéseképtelenségek. — Váltóóvások.
Gazdasági jelzőtábla.
Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.
Tableau économique.

Mouvement de la population. En octobre 1929, on a contracté 7.909 mariages en Hongrie, soit 10·8 pour 1000 habitants. Le nombre des nés-vivants (17.570) a été inférieur de 497 au chiffre correspondant d'octobre 1928. La proportion des naissances vivantes a été de 24·0 pour 1000 âmes. Le nombre des décès (12.095) a été inférieur de près de 48 à octobre 1928. La mortalité a été de 16·5 pour 1000 habitants. Bien que les décès d'enfants de moins d'un an aient diminué à 3.182, toutefois la proportion des décès (18·1%) y était assez élevée. La mortalité par tuberculose s'est améliorée considérablement: on n'a enregistré que 1.108 cas de morts dûs à la tuberculose (1·52⁰/₁₀₀) contre 1.693 (1·62⁰/₁₀₀) en octobre 1928.

L'accroissement a été de 5.475 âmes, soit 7·5 pour 1000 habitants.

On comptait 663 émigrés et 52 rémigrés.

Chômage. Le nombre des chômeurs socialistes chrétiens et social-démocrates a été de 15.182 en octobre 1929, soit 3·2% de plus qu'au mois précédent et 15·8% de plus qu'en octobre 1928. Parmi eux il y avait 85·7% d'hommes; le nombre s'en accrut de 3·0% par rapport au mois précédent; celui des femmes s'est également élevé (+ 4·6%). A Budapest on comptait 8.501 chômeurs (56·0%); en province, 44%; comparativement au mois précédent, c'est une augmentation de 1·8% pour Budapest et de 5·1% pour la province. Au point de vue de la profession, l'augmentation a été la plus grande dans l'industrie du fer (9·8%), dans l'alimentation (9·5%) et dans l'industrie du bâtiment (8·2%). Le chômage diminua le plus chez les employés d'hôtels et de restaurants (33·3%), dans l'industrie de l'habillement (15·0%) et dans celle du cuir (5·9%).

Les Offices de placements ont enregistré en octobre 16.786 demandes, 7.713 offres d'emploi et 5.348 placements. On a placé 31·9% des chômeurs; à Budapest 25·5%, en province 44·4%. Sur 100 offres d'emplois, il y a eu 217 demandes; à Budapest 251, en province 172.

L'effectif des véhicules à moteur s'est élevé en octobre 1929 à 29.360, dépassant de 350 (1·2%) celui de septembre. C'est le nombre des autos de louage qui s'accrut le plus, montant de 1.564 à 1.680 (+ 7·4%); comparativement à septembre, aux autobus l'accroissement a été de 4·1%; aux camions, 1·7%; aux motocyclettes 0·6%.

De l'effectif total, il y avait 15.474 (53·3%) à Budapest; comparativement au mois précédent, le

nombre des véhicules à moteur y a augmenté de 0·4%.

Formation des prix. En raison d'une légère hausse des produits de l'agriculture et de l'élevage (cei surtout celle du blé, de l'haricot, du veau, de l'oeuf), le niveau moyen des prix de gros s'élevait à 111 à la fin d'octobre, présentant une augmentation de 2 points sur le mois précédent. L'indice des denrées coloniales, des produits de la minoterie et de l'industrie du sucre, ainsi que celui des autres matières et produits de l'industrie, ont un peu baissé. La différence se présentant entre les indices des groupes agricoles et industriels a baissé à 28%.

Au cours du mois d'octobre, l'indice du coût de la vie, en y comprenant le loyer, est descendu de 113·2 à 112·5 et sans le loyer, de 121·7 à 120·7. Cette diminution était due à la baisse des objets d'alimentation, et principalement à celle de la viande de boeuf et de porc; les prix des autres groupes demeurèrent stationnaires.

Dépôts en banque. Aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés en octobre dernier de 573·5 millions de pengős à 577·7 millions, et les dépôts sur comptes courants de 868·3 millions à 869·7 millions. A la fin d'octobre, les dépôts d'épargne représentaient 57·6% de l'effectif de 1913, et ceux sur comptes courants 101·6%.

Aux monts de piété (centre et intermédiaires) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gages ayant représenté en octobre 4·8 millions de pengős et les dégagements (y compris les sommes provenant des enchères) 4·5 millions, l'effectif des prêts montait à la fin du mois à 24·4 millions de pengős.

L'indice des actions, qui montre la formation du cours des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé de 16·0 à 15·6 en octobre. Il y a eu une légère amélioration aux actions des minoteries, des moulins à vapeur, des fabriques de sucre, des brasseries et des entreprises de gaz et d'électricité, mais la baisse des autres catégories a fini par faire baisser l'indice général.

Insolvabilités. En octobre 1929, on a déclaré 204 nouvelles insolvabilités, soit 46 de plus qu'au mois précédent. Le total des actifs a été de 6.718.902 pengős (en septembre 4.337.436)

et celui des passifs 10,948.078 pengős (en septembre 6,805.531). Le nombre des insolvabilités terminées s'accrut aussi, s'élevant de 105 à 129; cependant, au point de vue de la valeur, on y constate une forte diminution par rapport à septembre; les actifs y ont représenté 4,826.697 pengős (en septembre 7,336.588), et les passifs 8,754.999 pengős (en septembre 11,072.894).

Des nouvelles insolvabilités, 57 (27·9%) ont eu lieu à Budapest, avec 3,031.956 pengős d'actifs et 4,735.712 p. de passifs; des insolvabilités terminées, 45 (34·9%), avec 2,788.869 pengős d'actifs et 5,384.207 p. de passifs.

Les lettres de change protestées en octobre 1929 présentent quant au nombre (18.667) un accroissement de 1.471 par rapport à septembre. La valeur (14,485.840 pengős) en a été supérieure de 2,377.025 pengős au chiffre correspondant de septembre.

A Budapest, on a protesté 6.239 lettres de change (33·4% du nombre total), d'une valeur de 6,015.097 pengős.

★

Népmozgalom. Magyarországon az 1929. év október havában 7.909 házasságot kötöttek. 1000 lélekre esett házasságkötés 10·8. Az élveszületések száma 17.570 volt, 497-tel kevesebb, mint az 1928. év októberében. Az élveszületési arány 1000 lélekre számítva 24·0. Meghaltak e hónapban 12.095-en, 48-cal többen, mint a múlt év ugyanezen hónapjában. A halálozási arány 16·5 ezer lélekre számítva. A csecsemőhalottak száma (3.182) csökkent, de a csecsemőhalálozási arány 18·1 — még így is igen magas. A gümőkóros halálozás némileg javult. Az 1928. év októberének 1.172 gümőkóros halottjával szemben az idei év októberének csak 1.108 tbc-s halottja volt. A gümőkóros halottakat 1000 lélekre számítva: 1·52 az arány, (1928 okt.: 1·62).

Szaporodásunk e havi 5.475 lelke 1000 lélekre számítva 7·5-es szaporodási aránynak felel meg.

Kivándoroltak ez év októberében 663-an, visszavándoroltak 52-en.

Munkanélküliség. Magyarországon a keresztényszocialista és szociáldemokrata munkanélküliek száma 1929 október havában 15.182 volt, 15·8%-kal több, mint az előző év október havában és 3·2%-kal több mint ugyanezen év szeptember hónapjában. A munkanélküliek közül 85·7% volt férfi, számuk az előző hónaphoz viszonyítva 3·0%-kal emelkedett, a nőké 4·6%-kal ugyancsak több mint az előző hónapban. A munkanélküliek közül 8.501, 56·0% Budapesten lakott, 44%-a vidéken. A budapesti munkanélküliek száma 1·8%-kal, a vidékieké 5·1%-kal haladta túl az előző hónap adatait. A foglalkozás szerinti megoszlásnál

legnagyobb emelkedés mutatkozik a vasiparnál (9·8%), az élelmezési munkásoknál (9·5%), az építőiparban (8·2%). Legjobban csökkent a munkanélküliség a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (33·3%), a ruházati iparnál (15·0%) és a bőr- iparnál (5·9%).

A Hatósági munkaközvetítők 16.786 munkakeresőt, 7.718 munkahelyet és 5.348 munkaközvetítést tartottak nyilván október havában. A munkakeresők közül 31·9% volt elhelyezhető, a fővárosban 25·5%, vidéken 44·4%. Száz munkahelyre esett 217 munkakereső, Budapesten 251, vidéken 172.

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1929 október havában 29.360 volt, 350-nel, 1·2%-kal növekedett szeptember óta. Legnagyobb arányban növekedett a bérautók száma, 1.564-ről 1.680-ra, 7·4%-kal. Az autóbuszok száma 4·1%-kal, a teherkocsik állománya 1·7%-kal, a motorkerékpárok száma 0·6%-kal több, mint szeptember havában.

A magyarországi gépjárműállományából 15.474, 53·3% Budapestre esik. Budapest gépjárműállománya az előző hónappal szemben 0·4%-kal emelkedett.

Gépjárműállomány.

Effectif des véhicules à moteur.

M e g n e v e z é s Désignation	1929		Ebből Don't Buda- pest
	IX. 30.)	X. 30	
Személykocsik — Aut. à personnes	11.584	11.653	6.086
Bérautók — Aut. de louage	1.564	1.680	1.224
Autóbuszok — Autobus ..	651	678	303
Teherkocsik — Autocamions	4.258	4.332	2.254
Egyéb gépkocsik — Autres automob.	652	659	469
Gépkocsik összesen — Automobiles au total	18.709	19.002	10.336
Motorkerékpárok — Motocyclettes	10.301	10.358	5.138
Géperejű járművek össz. Automob. et motocycl. au total	29.010	29.360	15.474

¹⁾ Helyesbített adatok — Données provisoires

Áralakulás. A nagykereskedelmi árak átlagos színvonala október végén 111 volt, vagyis 2 ponttal magasabb, mint az előző hó végén. Az emelkedést a mezőgazdaság és állattenyésztés körébe tartozó termékek (főleg gabona és bab, borjú, tojás) némi drágulása idézte elő. A gyarmatárak, továbbá a malom- és cukoripari, valamint az egyéb ipari anyagok és termékek indexe némi csökkenést mutat. A mezőgazdasági és ipari főcsoport indexe közti eltérés 28%ra csökkent.

A nagykereskedelmi árák indexszámai.*Indices des prix de gros en Hongrie.*

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1929							
	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
	hó végén — fin du mois							
Mezőgazdaság és állattenyésztés — <i>Agriculture et élevage</i>	136	134	120	119	114	106	100	103
Gyarmatárúk — <i>Denrées coloniales</i>	150	150	147	144	144	144	144	138
Malomipar és cukoripar — <i>Minoteries et industrie du sucre</i>	111	109	104	102	111	106	103	101
Egyéb ipar — <i>Autres industries</i>	139	135	134	133	133	133	133	132
Átlag — <i>Moyenne</i>	136	135	123	122	119	114	109	111

A létfenntartási költségek indexszáma október hó folyamán — lakbérrel együtt számítva — 113·2-ről 112·5-re esett, a lakbér nélküli index pedig 120·7 volt az előző havi 121·7-tel szemben. Az index alakulásában az élelmezési cikkek — főleg a marha- és sertéshús — olcsóbbodása jutott kifejezésre, miután a többi szükségleti csoportok költségei változatlanok maradtak.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.*Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.*

(1913 = 100.)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929				
						XII.	VII.	VIII.	IX.	X.
						hó végén — fin du mois				
Élelmezés — <i>Alimentation</i>	145	115	115	123·2	125·5	127·2	123·5	115·6	114·1	
Ruházat — <i>Habillement</i>	166	131	124	129·2	134·3	130·3	130·9	130·9	130·9	
Fűtés és világítás — <i>Chauffage, éclair.</i>	123	125	134	128·0	129·4	135·2	136·0	139·5	139·5	
Lakás — <i>Logement</i>	25	46	60	75·0	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	
Összes hetiköltség — <i>Frais hebdomadaires totaux</i>	116	102	105	113·0	117·6	118·7	116·9	113·2	112·5	
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — <i>Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer</i>	149	119	119	124·9	127·5	128·9	126·6	121·7	120·7	

Pénzintézeti betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek összege október folyamán 573·5 millió pengőről 577·7 millió pengőre, ugyanezeknél az intézeteknél elhelyezett folyószámlabetétek összege pedig 868·3 millióról 869·7 millió pengőre emelkedett. E növekedések folytán október

végén a takarékbetétek 57·6%-át, a folyószámlabetétek pedig 101·6%-át érték el az 1913. évi álladéknak.

A postatakarékpénztár központja és közvetítői októberben 4·8 millió pengő zálogkölcstöt folyósítottak. A kiváltások összege (az elárverezéssel együtt) 4·5 millió pengő volt s így a nyújtott zálogkölcsonök álladéka október végén 24·4 millió pengőre emelkedett.

A betétek alakulása.¹⁾*Formation des dépôts.¹⁾*

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928	1929				
						XII.	VII.	VIII.	IX.	X.
						1,000.000 P — pengős				
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i>	30·6	143·0	231·9	364·8	495·9	573·9	575·8	573·5	577·7	
Folyószámlabetétek — <i>Dépôts sur comptes courants</i>	237·5	378·2	502·3	682·2	892·4	889·6	883·0	868·3	869·7	

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — *Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.*

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamalakulását jelző tőzsdeindex 16·0-ról 15·6-ra csökkent. A gőzmalmok, cukorgyárak, gáz- és villamossági vállalatok, valamint a sörgyárak részvényeinél némi javulás mutatkozott, míg a többi kategóriánál bekövetkezett árfolyamvesztés a főindex gyengülését eredményezte.

Részvényindex. — Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929					
						XII.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
						hó végén — fin du mois					
Részvényes-index — <i>Indice d'actions</i>	13·3	10·2	15·6	20·8	19·3	16·6	16·9	17·0	16·0	15·6	
Vállalat-index — <i>Indice d'entreprises</i>	18·0	14·0	22·4	30·5	29·8	26·3	26·7	26·9	25·6	25·0	

Fizetésektelenségek. Magyarországon 1929 október havában 204 fizetésektelenséget jelentettek be, 46-tal többet, mint az előző hónapban. Az aktívák összege 6,718.902 pengő (szeptemberben: 4,337.436), a passzíváké 10,948.078 pengő (szeptemberben 6,805.531). A befejezett fizetésektelenségek száma ugyancsak emelkedett 105-ről 129-re, de értéket tekintve, erősen alacsonyabb szeptember hó adatainál. Az aktívák összege 4,826.697 pengő

(szeptemberben 7,336.588), a passzívák összege 8,754.999 (11,072.984).

Az összes magyarországi új fizetéseképtelenségekből Budapestre esett 57 (27·9%) 3,031.956 pengő aktívával és 4,735.712 pengő passzívával, a befejezett fizetéseképtelenségekből 45 (34·9%) 2,788.869 pengő aktívával és 5,384.207 pengő passzívával.

Fizetéseképtelenségek. — Insolvabilitás.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetéseképtelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetéseképtelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzí- váinak <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzí- váinak <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1928. X.	105	4,253.029	6,909.390	62	1,148.717	3,044.701
XI.	114	5,657.069	8,897.314	95	1,940.700	3,604.810
XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265
II.	160	4,922.272	7,792.880	96	3,354.937	6,560.526
III.	164	5,483.868	8,381.813	174	4,438.359	7,644.244
IV.	175	6,760.107	10,453.079	122	4,592.932	6,968.668
V.	191	7,464.991	11,153.244	134	3,488.198	5,907.034
VI.	204	6,501.087	10,135.807	163	6,283.165	10,288.735
VII.	149	8,905.114	13,121.860	153	5,701.321	9,310.441
VIII.	143	5,575.703	8,979.582	136	3,723.082	6,801.311
IX.	158	4,337.436	6,805.531	105	7,336.588	11,072.894
X.	204	6,718.902	10,944.078	129	4,826.697	8,754.999

Váltóvások. Magyarországon az 1929 október havában a bemutatott váltók darabszáma 18.667 volt, 1.471-gyel több, mint szeptember havában. A bemutatott váltók értéke 14,485.840 pengő, 2,377.025 pengővel haladta túl a szeptemberben bemutatott váltók értékét.

Az összes magyarországi váltók közül 6.239 darab (33·4%) Budapesten került bemutatásra 6,015.097 pengő értékkel.

Óvatolt váltók. — Lettres de change protestées.

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Száma <i>Nombre</i>	Értéke P <i>Valeur, pengős</i>
X.	10.714	8,454.783
XI.	9.870	6,827.261
XII.	10.283	6,657.317
1929. I.	10.312	7,863.123
II.	9.911	7,556.525
III.	10.990	7,237.645
IV.	11.788	7,857.584
V.	12.909	8,542.890
VI.	12.995	9,588.691
VII.	14.686	11,673.348
VIII.	15.728	11,328.279
IX.	17.196	12,108.815
X.	18.667	14,485.840

Gazdasági jelzőtábla.
Tableau économique.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1927. év havi átlaga <i>Moyen. mens. de 1927</i>	1928			1929									
			X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — <i>Mariages</i> ..	szám <i>nombre</i>	6.419	7.941	13.486	5.960	7.926	7.237	3.631	6.047	8.389	5.031	3.236	4.357	5.216	7.909
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i> ..	"	9.1	10.9	19.2	8.2	10.8	10.9	5.0	8.6	11.5	7.1	4.4	6.0	7.4	10.8
Élveszülött — <i>Nés-vivants</i> ..	"	18.212	18.067	16.640	15.985	17.857	17.384	18.890	16.811	18.087	16.250	18.284	19.882	19.505	17.570
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i> ..	"	25.7	24.8	23.7	22.0	24.4	26.2	25.9	23.8	24.8	23.0	25.0	27.2	27.6	24.0
Halálozás — <i>Décès</i> ..	"	12.556	12.047	11.123	12.669	13.567	14.707	15.258	14.015	13.207	11.065	11.445	12.153	12.082	12.095
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i> ..	"	17.7	16.6	15.8	17.4	18.6	22.2	20.9	19.8	18.1	15.7	15.6	16.6	17.1	16.5
Egy éven aluli elhalt — <i>Décédés au-dessous d'un an</i> ..	"	3.366	3.343	2.941	3.189	3.433	3.179	3.343	2.953	3.269	2.629	3.137	4.266	3.960	3.182
100 élveszülöttre — <i>Pour 100 nés-vivants</i> ..	"	18.5	18.5	17.7	19.9	19.2	18.3	17.7	17.6	18.2	16.2	17.2	21.5	20.3	18.1
Gümőkórban elhalt — <i>Décès par tuberculose</i> ..	"	1.693	1.172	1.137	1.300	1.445	1.687	1.961	2.146	2.142	1.722	1.466	1.282	1.106	1.108
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i> ..	"	2.39	1.62	1.62	1.79	1.98	2.54	2.68	3.03	2.93	2.44	2.00	1.75	1.57	1.52
Természetes szaporodás — <i>Accroissement naturel</i> ..	"	5.656	6.020	5.517	3.316	4.290	2.677	3.632	2.796	4.880	5.185	6.839	7.729	7.423	5.475
1000 lélekre — <i>Pour 1000 âmes</i> ..	"	8.0	8.2	7.9	4.6	5.8	4.0	5.0	4.0	6.7	7.3	9.4	10.6	10.5	7.5
Kivándorolt — <i>Émigrés</i> ..	"	293	171	254	191	159	267	1.187	1.015	985	1.294	800	589	869	663
Visszavándorolt — <i>Emigrés revenus dans le pays</i> ..	"	78	50	81	102	29	28	36	26	29	65	50	78	49	52
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement</i>															
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i> ..	"	7.266	9.201	6.182	4.627	5.285	5.923	6.857	7.011	8.163	8.213	8.157	8.238	9.196	7.718
Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i> ..	"	13.881	15.857	14.927	13.074	13.319	13.100	13.897	15.201	15.701	14.801	15.035	14.507	15.818	16.786
100 munkahelyre esett munkakereső — <i>Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi</i> ..	"	191	172	241	282	261	221	202	217	192	180	184	176	172	217
Munkaközvetítés — <i>Placements</i> ..	"	4.200	6.158	4.343	3.237	3.744	3.886	4.735	4.570	5.324	5.447	5.251	5.300	5.927	5.348
100 munkahelyre esett közvetítés — <i>Proportion des placements pour 100 offres d'emploi</i> ..	"	57.8	66.9	70.2	69.9	70.8	65.6	69.0	65.2	65.2	66.3	64.4	64.3	64.4	69.3
<i>Munkanélküliek — Chômeurs¹⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszervezetek — <i>Syndicats socialistes chrétiens</i> ..	"	1.326	1.003	841	825	691	825	838	768	787	787	801	833	783	967
Szociáldemokrata szakszervezetek — <i>Syndicats social-démocrates</i> ..	"	13.983	12.112	12.313	14.362	16.421	18.165	16.330	14.565	13.266	13.921	13.964	14.007	13.922	14.215
<i>Munkabérek — Salaires²⁾</i>															
Bádogos — <i>Ferblantiers</i> ..	órabér P <i>salaires à l'heure, p.</i>	0.76	0.84	0.82	0.83	0.78	0.89	0.75	0.86	0.83	0.80	0.75	0.81	0.77	0.80
Asztalos — <i>Ménisiers</i> ..	"	0.67	0.73	0.67	0.65	0.76	0.79	0.61	0.73	0.66	0.64	0.64	0.66	0.64	0.62
Szabó — <i>Tailleurs</i> ..	"	0.65	0.70	0.67	0.51	0.48	0.51	0.55	0.55	0.61	0.59	0.50	0.56	0.56	0.54
Kőműves — <i>Maçons</i> ..	"	0.81	0.91	0.89	0.77	1.03	—	0.92	0.91	0.90	0.83	0.80	0.83	0.82	0.85
Napszámos — <i>Journaliers</i> ..	"	0.47	0.48	0.49	0.48	0.54	0.51	0.47	0.48	0.55	0.49	0.44	0.52	0.46	0.54
Gyári munkásnő — <i>Ouvrières de fabr</i> ..	"	0.30	0.29	0.30	0.32	0.54	0.33	0.29	0.28	0.28	0.28	0.25	0.34	0.25	0.25
Napszámosnő — <i>Journalières</i> ..	"	0.43	0.47	0.50	0.43	0.38	0.45	0.40	0.43	0.50	0.38	0.37	0.43	0.49	0.46
<i>Társadalmi biztosítás — Assurance sociale</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — <i>Nombre des membres assurés obligatoirement</i>	havi átl. <i>moy. mens.</i> 1000	1.030.1	1.083.3	1.091.5	1.056.7

¹⁾ A hó végén. — *A la fin du mois.* — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — *Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.*

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. év havi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8			1 9 2 9									
			X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	655	733	647	672	773	687	717	710	705	652	725	663	677	559
Barnaszén — Lignite ¹⁾	"	5.204	6.626	6.327	6.342	6.714	6.071	6.240	5.275	4.768	4.788	5.208	5.157	5.915	7.017
Szesz — Alcool	1000 hl	34·0	49·3	66·7	60·3	46·8	31·5	39·2	21·2	15·5	6·2	4·1	8·7	34·7	
Cukor — Sucre	1000 q	152·7	671·9	822·3	535·6	87·8	1·0	0·0	5·5	0·0	0·0	5·8	2·4	136·3	11·2
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — Importations	1,000.000 P pengős	98·5	116·5	112·0	104·0	83·2	70·4	93·7	106·5	99·2	91·0	85·6	86·9	89·6	
Kivitel — Exportations	"	67·3	80·4	82·5	83·4	53·4	52·7	77·3	74·5	69·4	70·4	82·2	87·3	111·3	
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám nombre	17.906	23.776	24.088	24.250	24.457	24.643	25.055	25.658	26.532	27.352	28.104	28.678	29.010	29.360
Rádióengedélyesek — Abonnés au Radio	1000	83·3	134·5	148·8	168·6	190·5	205·7	219·7	229·2	234·7	237·8	240·4	242·8	245·6	250·5
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s. 100 s.fr. fr.s. = P	90·57	90·62	90·53	90·45	90·65	90·66	90·60	90·52	90·57	90·68	90·68	90·68	90·47	90·28
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	20·4	18·8	19·1	19·3	19·4	19·1	18·6	17·3	17·1	16·6	16·9	17·0	16·0	15·6
Nagyker. index — Indice de prix de gros ³⁾	"	132	138	137	135	132	136	136	135	123	122	119	114	109	111
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	110·9	119·3	118·3	117·6	117·6	120·6	121·4	120·8	122·4	119·7	118·7	116·9	113·2	112·5
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000.000 P	129·4	181·2	177·2	161·8	170·6	161·6	161·4	141·4	160·4	137·4	157·8	137·7	140·4	162·1
13 legnagyobb pénzügyi intézeti betétáll. — Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants	"	779·6	1.153·6	1.184·7	1.226·5	1.276·7	1.281·3	1.279·4	1.302·9	1.293·9	1.315·1	1.305·7	1.321·1	1.301·4	1.285·2
Az új fizetéseptelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám nombre	91	105	114	120	164	160	164	175	191	204	149	143	158	204
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	7.166	8.455	6.827	6.657	7.863	7.557	7.238	7.858	8.543	9.589	11.673	11.328	12.109	14.486
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'État, résultat brut ⁴⁾	1,000.000 P	74·6	83·5	103·7	91·9	75·3	82·6	64·1	62·4	89·0	70·6	56·7	89·1	75·1	
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues par l'État	"	79·2	73·2	91·8	83·2	74·6	85·9	73·6	69·0	93·1	84·2	72·6	95·4	79·0	77·9
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie															
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták) — devises et monnaies	"	284·4	260·7	266·7	263·6	260·3	257·7	236·2	219·8	205·1	203·6	208·6	210·6	213·5	208·8
Leszámtolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	270·0	411·4	383·9	417·4	357·8	313·8	345·4	370·3	380·8	381·5	326·3	293·4	315·5	345·0
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	"	452·9	541·7	475·6	513·5	484·6	450·6	458·3	485·5	446·4	463·0	490·6	479·8	478·0	525·5
Kamatláb — Taux en banque	%	6	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	7½

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'État. ³⁾ 1929 jan.1-től új sorozat. — A partir du 1er janv. 1929, nouvelle série. ⁴⁾ A sójövédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux. ⁵⁾ 1927. XII.